

Biedrības “Latvijas Mediju ētikas padome” Ētikas kodeksa piemērošanas prakse

Rīgā, 2024. gadā

Priekšvārds.....	3
Latvijas Mediju ētikas padomes mērķi un uzdevumi.....	5
Ētikas kodekss.....	6
Ētikas padomes sniegtie atzinumi laika periodā no 2019. gada līdz 2024. gada jūlijam.....	8
Atzinumu sniegšanas process.....	8
Atzinums vai komentārs.....	8
Atzinumu gradācija – pārkāpums un pārkāpuma pazīme.....	9
Atzinumu funkcija.....	10
Atzinumos konstatētie Ētikas kodeksa principu pārkāpumi.....	10
Godprātības principa (4.1. p.) pārkāpumi.....	13
Daudzveidības principa (4.2. p.) pārkāpumi.....	15
Cieņas principa (4.7. p.) pārkāpumi.....	16
Faktu un viedokļu nošķiruma principa (4.4. p.) pārkāpumi.....	17
Informācijas iegūšanas un izmantošanas principa (4.6. p.) pārkāpumi.....	18
Faktu pārbaudes principa (4.6.1. p.) pārkāpumi.....	19
Interesu konflikta atklāšanas principa (4.10. p.) pārkāpumi.....	20
Diskriminācijas un naida kurināšanas aizlieguma principa (4.3. p.) pārkāpumi.....	20
Atzinumi, kuros saskatītas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes, bet nav konstatēts pārkāpums.....	21
Dažādi aspekti Ētikas padomes atzinumos un komentāros.....	24
Kļūdu labošanas, precizēšanas, papildināšanas nozīme.....	25
Ziņu portālu atbildība par lietotāju komentāriem.....	27
Personu asociēšana ar noziedzīgiem vai morāli nepieņemamiem nodarījumiem.....	29
Nejauša saistība ar pretrunīgi vērtētu nodarījumu.....	29
Personu saistība ar izmeklēšanu un tiesas procesiem.....	31
Medijs sargsuņa un aizstāvja lomā.....	34
Jaunās tēmas mediju dienaskārtībā – Covid-19 un karš Ukrainā.....	36
Karš Ukrainā.....	37
Covid-19.....	42
Pret-mediju diskurss.....	44
Ar vārda brīvību un tiesībām uz viedokli saistīti aspekti.....	46
Intervijas.....	46
Viedokļa raksti.....	47
Diskusijās un publikācijās izteiktie viedokļi.....	49
Ārstniecība.....	51
Mazaizsargātas personas, sabiedrības vērtības, virsraksti.....	52
Mazaizsargātu personu attēlojums.....	52
Sabiedrības vērtību aizskārums.....	53
Virsrakstu patiesums.....	55
Sensitīvu tēmu skaidrošana.....	56

Trešās puses viedokļa atspoguļošana.....	57
Personas tiesības uz atbildi.....	57
Trešās puses viedokļa atspoguļošana – pienākums vai izvēle?.....	58
Privātums.....	59
Traģēdijas adreses publiskošana.....	60
Slepena filmēšana bērnudārzā.....	60
Sarakstes un sarunu publicēšana.....	60
Iekļūšana privātīpašumā.....	61
Informācija par intīmām attiecībām.....	61
Personas sociālo mediju ierakstu izmantošana.....	62
Noziegumu upuri un liecinieki.....	62

Priekšvārds

Latvijas Mediju ētikas padomes (LMĒP) pieci darba gadi ļauj izdarīt zināmu pieredzes vērtējumu un kopsavilkumu. To piedāvā un atvieglo Ilonas Skujas un Āra Dreimaņa apkopotais LMĒP lēmumu izdevums. Tajā uzskatāmi pieejami 70 Ētikas padomes atzinumi (2019–2024).

Mediju ētikas padomes piecgade nav vienkāršs žurnālistu un komunikācijas ētikas turpinājums. Komunikācijas tehnoloģiju pieaugums padarījis acīmredzamu mediju ietekmes spēka palielināšanos. Par to liecina tradicionālo, bet īpaši sociālo mediju izraisītās pilsoniskās aktivitātes pasaulē un Latvijā kā globālās un Eiropas mediju koptelpas daļā. Mediji vairs nav tikai precīzas informācijas sniedzēji, tie nav tikai neitrāli plašas saziņas starpnieki starp notikumu un auditoriju, bet bieži spontānu, dažādi vērtējamu un grūti kontrolējamu politisko un sociālo ideju un kustību ierosinātāji. Tāpēc to ētikas vērtējums, kas iziet vīņpus atsevišķa žurnālista individuālas ētikas, prasa regulāciju un pašregulāciju, kuru veic gan jau esošās žurnālistu, drukāto un elektronisko mediju ētikas komisijas vai padomes, gan arī Latvijas Mediju ētikas padome kā mediju pašregulācijas institūts.

Mediju ētikas padomes deviņi locekļi, kuru sastāvs regulāri ik pavasari tiek atjaunināts, ikmēneša sēdēs pārsvarā izskata iesniegtās sūdzības atbilstoši mediju ētikas kodeksa normām. Taču nav vienkārši pielīdzināt abstraktos godīguma, taisnīguma, atbildības un citus principus atsevišķiem gadījumiem. Ilgstošas debates par optimālāko gadījuma risinājumu vairāku stundu garumā nenotiek formāli. Vērā ņemtas katra gadījuma individuālās nianšes un konteksts. Tas attur no formāli birokrātiskas attieksmes un ļauj spriest par mediju ētikas tendencēm un to regulāciju Latvijā.

Mediju ētiku ietekmē vairāki faktori. Svarīgākie no tiem attiecas uz digitālo tehnoloģiju realitāti un plašo informācijas pieejamību, kā arī reālām, iepriekš nepiedzīvotām sociālām (Covid-19 izraisītā krīze) un militārām situācijām, kuru traģisks piemērs ir 2022. gadā Krievijas izraisītais karš Ukrainā un 2023. gadā uzsāktais Gazas konflikts. Mediju ētikas tendences jaunajos apstākļos norāda, pirmkārt, uz vārda brīvības un morālās atbildības dilemmas saasinājumu, otrkārt, uz daudz lielāku jūtīgumu pret dezinformāciju un maldināšanu medijos, kā arī, treškārt, uz lielāku privātuma aizsardzības pieprasījumu.

Atsevišķu sūdzību izskatīšana parasti pārvēršas par daudz plašāku mediju morālās ekoloģijas vērtējumu. Padome pēc iespējas atturas no sankciju un soda funkcijām, lielāku uzmanību veltot ieteikumiem, kā pilnvērtīgāk atveidot attiecīgo gadījumu turpmāk, izvairoties no savtīgām un pašmērķīgām auditorijas piesaistes interesēm. Padomes lēmumi virzīti mediju morālās ekosistēmas, gaumes un kultūras veidošanai, norādot uz naida runas, necieņas, sensacionalizācijas, izteikumu dekontekstualizācijas un citiem mediju uzticību nevairojošiem paradumiem.

Katra Mediju ētikas padomes sēde ir atklāta diskusijas telpa ar mērķi rast racionālāko, taisnīgāko, saprātīgāko un perspektīvāko atrisinājumu. Apzinātas atsevišķas pelēkās zonas un jaunas dilemmas Latvijas medijvidē. Kā regulāciju un kritiku nepārvērst cenzūrā? Vai cenzūra attiecas tikai uz valsts kontroli un regulējumu? Vai iespējams plurālisms, tā saglabāšana bez morālā relatīvisma, kad uzskatu dažādības dēļ vairs nepastāv vērtību vienprātība un vienošanās

nav iespējama. Mērķtiecīgu un demokrātisku diskusiju rezultātā padomes locekļi parasti nonāk pie kādas racionālas skaidrības, kopīgas morālās pārliecības un perspektīvas. Tikai dažos gadījumos domas dalījušās un saglabāti abu pušu autonomie uzskati.

Dzīvojam mediju identitātes maiņas laikā. Katra sūdzība liecina par kādu nenoregulētu attiecību klātbūtni, kas normatīvi jāatbalsta vai jāizslēdz, lai sociālā kopdzīvē būtu mazāk ievainojumu un aizvainojumu, vairāk saprātīguma, labvēlības un lietderības.

Dr. phil. Skaidrīte Lasmane, LMĒP Ētikas padomes locekle

Latvijas Mediju ētikas padomes mērķi un uzdevumi

Biedrība “Latvijas Mediju ētikas padome” (turpmāk arī – Biedrība vai LMĒP) ir 2018. gadā dibināta nevalstiska organizācija, kas veicina ētisku mediju vides attīstību un mediju pašregulāciju. Biedrības biedri pārstāv dažādu formu un veidu medijus, mediju asociācijas un organizācijas. LMĒP aizsargā vārda brīvību un sabiedrības tiesības uz drošu un uzticamu informatīvo telpu.

Biedrības pamatvērtības ir:

- vārda brīvība;
- informācijas un viedokļu daudzveidība;
- redakcionālā neatkarība;
- mediju uzticamība;
- autonomija;
- žurnālistu tiesības;
- godprātīgums (objektivitāte);
- cilvēktiesības, it īpaši bērnu un nepilngadīgo tiesības;
- vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums;
- auditorijas izglītošana;
- mediju un auditorijas savstarpējā uzticēšanās.

Mediju saturam, sniegtās informācijas kvalitātei ir cieša saikne ar sabiedrības kritisko domāšanu, kas ir svarīga prasme informācijas laikmetā, kad cilvēka ikdiena ir piesātināta ar dažāda veida informāciju – televīzijā, presē, radio, mediju interneta vietnēs un sociālajos medijos. Mediju darbs ētikas jomā tiek nodrošināts ar pašregulācijas mehānismiem – LMĒP rūpējas, lai mediju nozares organizācijas un uzņēmumi ievērotu kopīgi izstrādātos Ētikas kodeksa principus.

Mediju vide, kā jebkura cita nozare, nav pasargāta no kļūdām. LMĒP palīdz tās saskatīt un analizēt. LMĒP iestājas par kvalitatīvas žurnālistikas un mediju darbības uzturēšanu Latvijā. LMĒP mērķis ir ne tikai izskatīt iesniegtās sūdzības un sniegt atzinumus, bet arī izglītot mediju profesionāļus un sabiedrību. LMĒP veic aktivitātes, lai jebkura satura radītājam būtu vieglāk analizēt savu darbu, kritiski paraudzīties uz radīto saturu un ētikas aspektiem tajā. Jautājumi par ētiku nav viennozīmīgi, interneta mediji ienes daudz pārmaiņu mediju vidē un attiecībās ar

auditoriju, tāpēc LMĒP seko jaunākajām tendencēm, izglīto medijpratībā un veicina sabiedrības kritiskās domāšanas prasmes.

Digitalizācijas laikmetā, kad jaunākā paaudze lielu daļu informācijas iegūst no sociālajiem tīkliem, nevis tradicionāliem medijiem un mainās arī mediju lietošanas ieradumi vecākajā paaudzē, plaisa starp medijiem un to lietotājiem arvien pieaug, tamdēļ uz mediju ētikas jautājumiem ir jāskatās plašāk. Vienlaikus pandēmijas, kara un dažādu krīžu laikā plašsaziņas līdzekļi jau pierādījuši, ka ir neaizvietojami un spēj pildīt unikālu funkciju – sniegtot un skaidrojot svarīgu informāciju, mobilizējot sabiedrību.

Ētikas kodekss

LMĒP izstrādātais Ētikas kodekss balstās uz tādiem principiem kā godprātība, cieņa, daudzveidība, faktu un viedokļu nošķīrums, redakcijas satura, reklāmas nošķīrums u. c. Ētikas padomes uzdevums ir noteikt un skaidrot Ētikas kodeksu, kas definē profesionālās ētikas pamatprincipus, kā arī uzraudzīt Ētikas kodeksa ievērošanu.

Medija darbības pamatprincipi, kas uzskaitīti Ētikas kodeksā:

- **godprātība** (nav pieļaujama nepatiesa, sagrozīta vai maldinoša informācija, pārspīlējumi, stereotipizācija un centieni tīši un aizklāti ietekmēt auditoriju);
- **daudzveidība** (viedokļu dažādība);
- nav pieļaujama **diskriminācija un naida kurināšana**;
- **faktu un viedokļu nošķīrums**;
- **redakcijas veidota satura un reklāmas nošķīrums**;
- **objektivitāte** (pēc iespējas lielākas un dažādākas informācijas iegūšana un apstrāde);
- **faktu pārbaude**;
- **vizuālo un tekstuālo materiālu autentiskuma pārbaude**;
- **kritiska attieksme pret informācijas avotu**;
- **cieņa**;
- **saudzīga attieksme pret mazaizsargātām personām**;
- **piesardzība darbā ar nepilngadīgajiem**;
- **konfidencialitāte** (avota privātās dzīves neaizskaršana, iegūstot sensitīvu informāciju, jeb mediji samēro sabiedrības intereses un konkrētai personai iespējamo kaitējumu);
- **autortiesību ievērošana**;
- **interēšu konflikta atklāšana**;
- **caurskatāmība**.

Biedrības Ētikas kodekss pieejams šeit:

http://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Etikas_kodekss_20190227_pdf.pdf?1552826

Ētikas padomes sniegtie atzinumi laika periodā no 2019. gada līdz 2024. gada jūlijam

Mediju nozares pašregulācija ir galvenā Biedrības funkcija. Viens no Biedrības uzdevumiem ir darboties kā vidutājam, šķīrējtiesnesim jeb ombuda institūcijai situācijās, kad starp auditorijas pārstāvjiem un medijiem izveidojas domstarpības par to, vai medija rīcība ar konkrēto publikāciju, sižetu, pārraidi bijusi ētiska un atbilstīga Biedrības Ētikas kodeksā nostiprinātajiem principiem.

Atzinumu sniegšanas process

Biedrības Ētikas kodeksa 5. punkts paredz cietušajām personām tiesības vērsties Biedrības Ētikas padomē ar sūdzību. Sūdzību izskatīšanu regulē Biedrības statūti un Ētikas kodekss. Ētikas padome, kurā bez atlīdzības darbojas deviņi biedru ievēlēti pārstāvji, izskata saņemtās sūdzības, uzklausa abu pušu – sūdzētāja un medija – viedokļus, un sniedz atzinumu par to, vai ir ticis pārkāpts Ētikas kodekss. Reizēm, nopietnāka pārkāpuma un aizskāruma gadījumā, medijam tiek uzlikts pienākums atvainoties. Lēmumu par to, ka ir pārkāpts Ētikas kodekss, pieņem, ja no deviņiem Ētikas padomes locekļiem pārkāpumu atzīst vismaz seši locekļi. Lai arī lielākoties Ētikas padomes lēmumi tiek pieņemti vienbalsīgi, ir situācijas, kad Ētikas padomes locekļi balso atšķirīgi no vairākuma.

Ētikas padomes atzinumi ir publiski un ir pieejami biedrības mājaslapā <https://www.lmepadome.lv/etikaspadome/etikas-padomes-atzinumi>.

Atzinums vai komentārs

Ētikas padomes **atzinumi** tiek gatavoti, kad ar sūdzību Biedrībā vērsas cietušais – privātpersona, organizācija, uzņēmums. Cietušā statuss var būt interpretējams, un tā robežas nav striktas. Līdzšinējā Ētikas padomes praksē atzinumi pārsvarā gatavoti situācijās, kad Ētikas padomē vērsusies persona, kas minēta vai rādīta medija materiālā, vai tās pārstāvis. Piemēram, aizskartā privātpersona, aizskartā, bet jau mirušā cilvēka tuvinieks, dažādas juridiskās personas – uzņēmums, valsts organizācija, nevalstiska organizācija, medija materiālā nosauktā produkta

ražotājs, to pārstāvošā nozares asociācija, materiālā minētās valsts vēstniecība, valsts iestāde, aizskartās etniskās grupas pārstāvis u. tml. No 2019. gada maija līdz 2024. gada jūlijam Ētikas padome ir sniegusi 70 atzinumus.

Ētikas padome bieži skata arī sūdzības, kad Biedrībā vēršas cilvēks, kurš nav tieši aizskarts ar sižetu vai publikāciju, bet argumentācijā ir skaidri norādīts uz iespējamiem ētikas pārkāpumiem medija sagatavotajā materiālā. Ētikas padome saredz labumu no šādu sūdzību izskatīšanas, jo izpētes laikā, iepazīstoties ar dažādiem skatījumiem, Ētikas padomes locekļi iegūst pilnīgāku ainu par mediju vides problemātiku, tāpat tiek veidots mediēts dialogs starp mediju auditoriju un medijiem, identificētas jaunas tendences, labāk izprastas esošās problēmas. Skatot šādas sūdzības, Ētikas padome sniedz savu **komentāru, vērtējumu par situāciju**, iepazīstina ar to sūdzētāju, mediju un daudzos gadījumos arī plašāku sabiedrību. Šādā veidā Ētikas padome cenšas vairo izpratni par mediju lomu, tiesībām un ētikas principu piemērošanu dažādās situācijās. No 2019. gada maija līdz 2024. gada jūlijam Ētikas padome ir skatījusi vairāk nekā 100 šādus iesniegumus un sniegusi vērtējumus.

Atzinumu gradācija – pārkāpums un pārkāpuma pazīme

No 2019. gada maija līdz 2024. gada jūlijam Biedrības Ētikas padome sniegusi 70 atzinumus. 18 atzinumos Ētikas padome konstatējusi, ka medijs ir pārkāpis Ētikas kodeksu.

Ne visās situācijās, kad mediju publikācijā vai sižetā bijušas novirzes no Ētikas kodeksa, Ētikas padomes atzinumos formāli konstatēts Ētikas kodeksa pārkāpums. Ētikas sfērā būtisks ir apstākļu kopums, notikumu konteksts, rīcības motivācija, tāpēc Ētikas padomes lēmumi top, iedziļinoties kontekstā, diskutējot, ņemot vērā atzinuma samērīgumu un tā izglītojošo un pārmaiņas rosinošo efektu. Tādējādi pastāv arī situācijas, kad publikācijā vai sižetā ir bijušas atkāpes no Ētikas kodeksa, taču Ētikas padome lemj, ka būtu nesamērīgi konstatēt, ka medijs ir pārkāpis Ētikas kodeksu. Septiņos šādos “robežatzinumos” Ētikas padomes locekļi balsoja, ka medijs nav pārkāpis Ētikas kodeksu, taču atzina, ka medija sagatavotajā materiālā vai rīcībā ir saskatāmas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes. Šādi lēmumi tapuši, izvērtējot kopējo publikācijas kontekstu un apstākļus, iespējamā pārkāpuma nozīmīgumu (piemēram, vai tam ir centrālā vieta sižetā vai publikācijā, vai arī tas uzskatāms par mazākas nozīmes detaļu), medija motivāciju, situācijas unikalitāti, materiāla veidošanas apstākļus u. tml.

Atzinumu funkcija

Lai arī Ētikas padomes atzinums visbiežāk nevar būt pilnībā apmierinošs abām iesaistītajām pusēm, jo atzinumā sūdzība par pārkāpumu tiek apstiprināta vai noraidīta, tomēr tas var sniegt visām pusēm būtisku morālu gandarījumu. Pats sūdzības izskatīšanas process, pušu uzklausīšana, iespēja iepazīties ar otras puses viedokli un likt tai sadzirdēt savējo, kā arī iespēja iepazīties ar Ētikas padomes skatījumu uz situāciju – tas ir cieņas apliecinājums un izdevība paraudzīties uz notikušo jaunā gaismā, no citiem skatpunktiem.

Ētikas padomes atzinumiem būtiska ir arī izglītojošā funkcija. Ētikas kodeksa principi ir fiksēti, bet sabiedrības un mediju vide pastāvīgi mainās: priekšplānā ik pa laikam izvirzās citas vērtības, mainās aktualitātes, mainās veids, kā strādā mediji, mediji saskaras ar nebijušām tēmām un situācijām, notiek izmaiņas mediju lietošanā. Tāpēc atzinumos iekļautie skaidrojumi palīdz veidot izpratni, kā Ētikas kodeksa principi, sabiedrības un mediju pamatvērtības salāgojamas savā starpā un izmantojamas jaunos apstākļos.

Pārkāpumu gadījumos Ētikas padome var uzlikt pienākumu medijam atzīt savu kļūdu, atvainoties, taču ne vienmēr tas ir iespējams, jo tikai daļa saņemto sūdzību un sniegto atzinumu ir bijuši par LMĒP biedriem. Divos gadījumos Ētikas padome uzdevusi biedram labot kļūdu, atsaukt informāciju un publicēt atvainošanos. Nereti mediji, visbiežāk interneta portāli, reaģē uz LMĒP saņemtajām sūdzībām pirms to izskatīšanas Ētikas padomē, veicot precizējumus un labojot kļūdas.

Atzinumos konstatētie Ētikas kodeksa principu pārkāpumi

Dažādu Ētikas kodeksa principu pārkāpumi konstatēti 18 atzinumos.

Ētikas kodeksā nostiprinātais princips	Konstatēto pārkāpumu skaits	Atzinuma nr.
Godprātība (4.1. p.)	9	3/2020, 11/2020, 15/2020, 7/2021, 5/2022, 1/2023, 9/2023, 2/2024, 7/2024
Daudzveidība (4.2. p.)	3	15/2021, 16/2021, 7/2024

Faktu un viedokļu nošķīrums (4.4. p.)	4	6/2020, 16/2021, 9/2023, 7/2024
Cieņa (4.7. p.)	4	4/2020, 10/2020, 11/2020, 2/2024
Faktu pārbaude (4.6.1. p.)	4	20/2020, 16/2021, 7/2022, 7/2024
Informācijas iegūšana un izmantošana (4.6. p.)	3	15/2021, 5/2022, 1/2023
Diskriminācija un naida kurināšanas aizliegums (4.3. p.)	2	7/2020, 2/2024
Interesu konflikta atklāšana (4.10. p.)	1	3/2019

Situācijās, kad konstatēts Ētikas kodeksa pārkāpums, visbiežāk ticis pārkāpts Ētikas kodeksa **4.1. punktā nostiprinātais godprātības princips**. Biedrības Ētikas kodeksā tā pārkāpumi ir saistīti ar nepatiesu, sagrozītu vai maldinošā formā pasniegtu informāciju, pārspīlējumiem, stereotipizāciju un centieniem ietekmēt auditoriju.

Lai arī interneta vidē, informācijas pārbagātības apstākļos medijiem ir grūti piesaistīt cilvēku interesi un izplatīta ir prakse veidot sensacionālus virsrakstus, izmantot emocijas uzkurinošus attēlus, LMĒP aicina medijus kritiski palūkoties, vai to veidotais saturs ir objektīvs, pārbaudīt faktus un informācijas patiesumu. Kļūdu pieļaušana auditorijai var likt apšaubīt ne tikai žurnālista godprātīgumu, bet arī visa publicētā materiāla satura objektivitāti un patiesumu.

Žurnālista godprātība un atbildības apzināšanās ir jo īpaši svarīga situācijās, kad tiek aizskarta kāda puse – gan reportāžā, gan redakcijas slejā, komentētāju un žurnālistu viedokļa rakstos un citās izpausmes formās, kurās ir pieļaujams subjektīvs vērtējums un kritika. Šajos materiālos izteiksmes forma var būt asāka, tajos žurnālists var ielikt emocijas. Lai arī autori šādos materiālos bauda augstāku izteiksmes brīvību, šīs tiesības tomēr nav absolūtas. Arī uz šī formāta materiāliem ir attiecināmi mediju ētikas principi. Piemēram, ar tiesībām uz viedokļa paušanu nevar tikt attaisnota naida runa, neslavas celšana un maldināšana, cilvēka pazemošana. Par autora/komentētāja godprātības trūkumu var liecināt mēģinājumi ietekmēt auditoriju ar stereotipizāciju, dehumanizāciju, aicinājumiem uz diskrimināciju, nepamatotiem vispārinājumiem un aizspriedumiem. Arī bieži piesauktā atziņa, ka viedoklis var būt jebkāds un viedoklis, būdams subjektīvs, nav pakļaujams patiesības pārbaudei, nav absolūta. Arī viedokļiem, jo īpaši, kad tie ir cilvēku aizskaroši, ir jābalstās patiesā informācijā. Lai izvairītos no auditorijas maldināšanas, uz tiem attiecināmi gan viedokļa un faktu nošķīruma, gan informācijas pārbaudes principi, lai skaidri norādītu, kur beidzas fakti un sākas viedoklis. Šajās situācijās iezīmējas arī žurnālista profesionālā atbildība un redakcijas atbildība. Uz žurnālista

viedokļa pamatotību un samērīgumu tiek attiecinātas augstākas prasības nekā uz cilvēka, kas pieaicināts no malas, viedokli. Arī situācijās, kad publikācija ir sagatavota kā viedokļa raksts jeb autora komentārs, redakcijai pirms viedokļa publicēšanas jāizvērtē publikācijas atbilstība profesionālajiem standartiem un vārda brīvības normām, attiecīgi trūkumu vai neatbilstības normatīvajam regulējamam gadījumā aicinot autoru nodrošināt materiāla atbilstību profesionālajiem standartiem.

Atzinumos bieži secināts, ka mediji pārkāpuši Ētikas kodeksa **4.6. punktu *Informācijas iegūšana un izmantošana*** un tā **4.6.1. apakšpunktu *Faktu pārbaude***. Ētikas padomes atzinumos skatītās situācijas ir dažādas, bet apliecina šo principu svarīgumu. Pavirši iegūta, nepārbaudīta informācija var novest pie neprecīza vai kļūdaina satura. Lai arī faktoloģiskas kļūdas gadījumā plašsaziņas līdzeklim ir pienākums pēc iespējas ātrāk publicēt kļūdas labojumu, vairāku kļūdu gadījumā – atsaukumu un vajadzības gadījumā – atvairošanos, secināts, ka tas ne vienmēr tā notiek.

Nākamais Ētikas padomes atzinumos biežāk konstatētais pārkāpums saistās ar Ētikas kodeksa **4.4. punktu *par faktu un viedokļu nošķirumu***, kas ir svarīgs, lai nepieļautu, ka auditorija žurnālistu viedokļus vai interpretāciju uztver kā faktus. Pārkāpumi konstatēti gan viedokļa rakstos, uzdodot nepamatotu viedokli par faktiem un tā maldinot lasītāju, gan ziņu formāta materiālos, starp faktiem iekļaujot nepārbaudītus viedokļus un pasniedzot tos kā faktus bez norādes, ka tas ir viedoklis un kas ir tā paudējs.

Tikpat bieži Ētikas padomes atzinumos parādās arī Ētikas kodeksa **4.7. punkta – cieņas principa – pārkāpumi**. Cieņas princips ietver saudzīgu attieksmi pret ikvienu cilvēku, bet jo īpaši – pret neaizsargātām personām. Cieņas principa pārkāpumi konstatēti mediju materiālos, kas pauž naida runu, situācijās, kad kritizētajai vai apsūdzētajai pusei nav dota iespēja izteikt savu viedokli, veidā, kā redakcija reaģē vai nereaģē uz aizskartās puses sniegto informāciju vai sūdzībām, kā arī veidā, kā mediji materiālos iekļauj informāciju par noziegumu upuriem.

Vairākas reizes Ētikas padomes atzinumos konstatēts Ētikas kodeksa **4.2. punkta *Daudzveidība*** pārkāpums. Šis punkts attiecas arī uz objektivitāti un sabiedrības tiesībām saņemt plašu informāciju un viedokļus no dažādiem avotiem. Medijiem, tostarp žurnālistiem, jāapzina un jāizsver dažādi viedokļi. No Ētikas padomes atzinumiem secināms, ka šis punkts biežāk tiek pārkāpts materiālos, kas ir kritiski par kādu personu vai produktu un balstās vienpusējā informācijā.

Diskriminācija un naida kurināšana (4.3. punkts) konstatēta divos gadījumos. Būtiski apzināties, ka vārda brīvība un tiesības publiski paust viedokli nav absolūtas – naida runa nav pieļaujama nekāda veida materiālos. Lai arī ikviens cilvēks, arī žurnālists, var zaudēt kontroli

pār emocijām, medija redakcijas pienākums ir nodrošināt, lai medijā netiktu pausta diskriminācija un kurināts naidis, tostarp lietotāju komentāros.

Godprātības principa (4.1. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 3/2020.](#)

Šajā situācijā faktu pārbaudes principa neievērošana noveda pie godprātības principa pārkāpuma – nepārbaudot faktus, medijs izplatīja maldinošu informāciju. Šajā gadījumā medijs atsauca nepatiesās ziņas. Ētikas padome vērsa uzmanību, ka nepatiesu ziņu atsaukuma gadījumos ir ieteicams atsaukumu papildināt arī ar atvainošanas, neatkarīgi no tā, vai atvainošanās tika pieprasīta. Ētikas padomes ieskatā, žurnālistam ar savu darbību ir jākultivē pieklājības normas, tostarp atvainojoties faktoloģiskas kļūdas gadījumā.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 11/2020.](#)

Godprātības trūkums ir saistīts arī ar patvaļīgiem un nepamatotiem vispārinājumiem. Medijs, kritizējot kādu uzņēmumu, bija izmantojis nozares autoritātes izteikumus citam medijam agrāk sniegtā intervijā un radījis maldinošu priekšstatu, ka teiktais attiecas uz kritizēto uzņēmumu.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 15/2020.](#)

Ētikas padome secināja, ka video veidošanā nav ievērota godprātība. Manipulējot ar intervijas fragmentiem, transformējot tos sižeta veidotājiem vēlamo vēstījumu pastiprinošā formā, izveidotā video materiāla mērķis nav bijis sniegt objektīvu un vispusīgu informāciju par tajā aplūkoto problemātiku, bet radīt apstiprinājumu video sižeta autoru pieņēmumiem par bāzes stacijas izbūves negatīvo ietekmi uz veselību, kas vienlaikus nav pienācīgi pamatots ar faktiem.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2021.](#)

Godprātības principi ļoti uzmanīgi ir jāievēro tieši pētnieciskās žurnālistikas materiālos, kas skar sensitīvus jautājumus. Žurnālistam ir kritiski jāizvērtē savas iespējas bez speciālām zināšanām īstenot zinātnisko pētniecību jautājumos, kuru zinātniskā izpēte ir komplicēta, turklāt tai jānotiek kvalificētu speciālistu vadībā. Tāpat arī ir stingri jāietur konsekvence datu vākšanas un analīzes laikā, bet secinājumu vispārināšanā ir jāievēro ētikas pamatprincipi, tostarp nepieļaujot maldinošā formā pasniegtas informācijas, pārspīlējumu publicēšanu. Ja šie pētījumi nav veikti ar pienācīgu rūpību, tas nodara lielāku kaitējumu žurnālistikas kopējai kvalitātei, mazina uzticēšanos profesionāliem medijiem un zinātniekiem, nevis palielina sabiedrisko labumu.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 5/2022.](#)

Ētikas padome secināja, ka medija sākotnējā rīcība, izplatot ziņas par iespējami viltotu vakcinācijas sertifikātu, uzskatāma par nepārbaudītu ziņu sensacionalizāciju un bijusi nepamatoti pārsteidzīga, ievērojot notikušā sensitīvo kontekstu. Tā bijusi pretēja Biedrības Ētikas kodeksā nostiprinātajiem godprātības un informācijas iegūšanas un izmantošanas principiem. Gadījumos, kad aplūkojamais jautājums saistāms ar personas nāvi, medijam būtu jāpaļaujas tikai uz pārbaudītiem faktiem un īpaši piesardzīgu un padziļinātu informācijas avotu izpēti. Nepienācīga jautājuma izpēte var radīt negodu mirušās personas piemiņai, turklāt tai nav iespējas aizstāvēt sevi. Ētikas padome uzsvēra, ka informācijas publicēšanas brīdī netika konstatēti tādi apstākļi, kas liecinātu, ka ir pamats to publicēt nekavējoties, piemēram, lai novērstu potenciālu tūlītēju kaitējumu vai draudus sabiedrības veselībai, nevis būtu jāsapņā izmeklēšanas rezultāti vai jāaprobežojas ar ziņu, ka policija izmeklē lietas apstākļus.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 1/2023.](#)

Godprātības principi īpaši uzmanīgi ir jāievēro tieši pētnieciskās žurnālistikas materiālos, ziņojot par iespējamiem likuma pārkāpumiem un saistot uzņēmumus un personas ar informāciju, kas negatīvi ietekmē to reputāciju. Vienlaikus skatījumi, kā medijiem būtu jāveido sižeti par sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem, jāveic izpēte, jāziņo sabiedrībai vai jāatturas no kritiskas informācija paušanas, krasi atšķiras pat mediju nozares profesionāļu vidū. No šī Ētikas padomes atzinuma izriet, ka medijam jā rūpējas, lai no vairāku patiesu faktu savirknējuma nebūtu iespējams izdarīt kritiskus un kādai organizācijai nelabvēlīgus secinājumus – šajā gadījumā, ka pastāv cēloņsakarība starp noslepkavotā advokāta iesniegumu tiesībsargājošajām institūcijām ar tajā pausto uzskatu, ka personai, ar ko viņam bija konflikts, tolaik pastarpināti līdzpiederošajā “Latvijas Pasta bankā” notikusi naudas atmazgāšana, un faktu, ka bankai vēlāk piespriests divu miljonu eiro sods. Vairums Ētikas padomes locekļu uzskatīja, ka šāds priekšstats būtu maldīgs, un akcentēja, ka, gatavojot sižetus par tik sensitīviem jautājumiem kā naudas atmazgāšana, formulējumos ir jābūt precīziem, lai neatstātu vietu interpretācijām un nepiedēvētu kādai personai līdzdalību naudas atmazgāšanā, kas ir krimināli sodāma darbība. Šis bija gadījums, kad Ētikas padomes locekļu vidū nebija vienprātības, vai ticis pārkāpts Ētikas kodekss. Vairāki Ētikas padomes locekļi pievienoja lēmumam savas atsevišķās domas, kas atšķīrās no Ētikas padomes lēmuma un pamatoja sižeta atbilstību Ētikas kodeksam.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 9/2023.](#)

Šis Ētikas padomes atzinums sniegts par publikāciju, kurā autora viedoklis un sajūtas sajaukti kopā ar informatīvu izklāstu un kas piedēvē kādai organizācijai neētisku rīcību bez jebkāda faktoloģiska pamatojuma. Rezultātā publikācija neatbilst žurnālistikas pamatprincipiem – fakti nav skaidri nošķirti no viedokļiem un informācija ir pasniegta maldinoši, pārkāpjot godprātības principu.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 2/2024.](#)

Vērtējot viedokļrakstu, kas satur naida runu, Ētikas padome secināja, ka par godprātības trūkumu liecina mēģinājumi ietekmēt auditoriju ar stereotipizāciju, dehumanizāciju, aicinājumiem uz diskrimināciju, nepamatotiem vispārinājumiem un aizspriedumiem. Atzinumā pausts vērtējums arī par medija redakcijas darbu. Situācijās, kad autora pozīcija ir izprotama, bet publikācija nav pārdomāta un kvalitatīvi sagatavota, pauž autora nacionālo neiecietību, niknumu, dusmas, naidu, pārkāpj principus, kas medijiem jāievēro, arī publicējot viedokļus, īpaši svarīga ir redakcijas loma. Redakcijai pirms viedokļa publicēšanas jāizvērtē publikācijas atbilstība profesionālajiem standartiem un vārda brīvības normām, attiecīgi trūkumu vai neatbilstības normatīvajam regulējamam gadījumā aicinot žurnālistu nodrošināt materiāla atbilstību profesionālajiem standartiem.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2024.](#)

Ētikas padome secināja: lai arī viedokļa rakstā ir pieļaujams subjektīvs vērtējums un kritika un izteiksmes forma var būt asāka, arī uz šī formāta rakstiem ir attiecināmi mediju ētikas principi. Arī šādiem materiāliem, jo īpaši, kad tie ir cilvēku aizskaroši, ir jābalstās patiesā informācijā. Lai izvairītos no auditorijas maldināšanas, uz tiem attiecināmi gan viedokļa un faktu nošķiruma, gan informācijas pārbaudes principi, lai skaidri norādītu, kur beidzas fakti un sākas viedoklis. Šajā gadījumā Ētikas padome secināja, ka publikācija ir balstīta uz nepārbaudītiem un faktos nebalstītiem apgalvojumiem; tajā redzami centieni izmantot nepatiesu, sagrozītu un maldinošu formā pasniegtu informāciju, lai tīši ietekmētu auditoriju. Ētikas padome uzskatīja, ka publikācijas mērķis ir nevis noskaidrot patiesību, bet slēpti ietekmēt auditoriju, radot maldinošu un patiesībai neatbilstošu priekšstatu par sūdzētājas profesionālo darbību un tās neatbilstību likumam.

Daudzveidības principa (4.2. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 15/2021.](#)

Medija uzdevums ir sniegt auditorijai pēc iespējas vispusīgu apstākļu novērtējumu, uzklaudot visas iesaistītās puses un objektīvi atspoguļojot visu pušu viedokli, tādā veidā nodrošinot pēc iespējas objektīvāku saturu. Pat gadījumā, ja visi aplūkotajā situācijā iesaistīto pušu apsvērumi nav pilnā apmērā atspoguļojami medija sagatavojamajā materiālā, medija uzdevums ir proaktīvi meklēt visu pušu viedokli.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 16/2021.](#)

Daudzveidības princips paredz medija pienākumu nodrošināt sabiedrības tiesības saņemt daudzveidīgu informāciju un viedokļus no dažādiem avotiem. Ētikas padome secināja, ka raksts, lai arī saukts par pētījumu, ir paviršs, citstarp izmantojot tādus jēdzienus kā “vispārzināms fakts”, kas vienlaikus netiek pamatots ar pierādījumiem. Raksta virsrakstā tā tēma ir vispārināta, bet rakstā aplūkoti jautājumi attiecībā uz konkrēto uzņēmumu, tādējādi citu pušu viedokļa uzklauššana būtu nepieciešama. Rakstā tiek virzīta emocionāla un tendencioza interese bez pienācīgi argumentēta pamatojuma.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2024.](#)

Šis atzinums ir par publikāciju, kura, Ētikas padomes skatījumā, mērķtiecīgi veidota kā neslavu ceļošs materiāls par kādu personu, balstoties uz nepārbaudītiem un faktus nebalstītiem apgalvojumiem, izmantojot nepatiesu, sagrozītu un maldinošā formā pasniegtu informāciju. Publikācijā tika konstatēti vairāku Ētikas kodeksa principu pārkāpumi, to skaitā daudzveidības principa pārkāpums, jo publikācijā minētās apsūdzības balstītas tikai vienā – žurnālista – viedoklī. Savukārt daudzveidības princips paredz, ka “plašsaziņas līdzekļi nodrošina sabiedrības tiesības saņemt daudzveidīgu informāciju un viedokļus no dažādiem avotiem. Plašsaziņas mediji un ar tiem saistītās personas ņem vērā dažādus viedokļus arī gadījumā, ja tie šķiet personīgi nepieņemami.”

Cienas principa (4.7. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 4/2020.](#)

Veidojot saturu, medijam ir jānodrošina komunikācija ar visām iesaistītajām pusēm (medija materiālā minētām personām) un jāsniedz argumentēta atbilde par to, kamdēļ viedoklis vai komentārs netiks pieņemts un publicēts. Atbildes nesniegšana šādos gadījumos ir pretrunā Ētikas kodeksa 4.7. punktā nostiprinātajam principam, ka plašsaziņas līdzeklis atzīst un ciena ikviena cilvēka unikālo vērtību un apliecina to saskarsmē. Medijiem ir jāvelta īpaša uzmanība saskarsmei ar mediju materiālos aplūkotām pusēm. Ja sižetā vai publikācijā ir iesaistītas vairākas puses, tas rada varbūtību, ka iesaistītajām pusēm ir vēlme paust arī savu, iespējams, atšķirīgu viedokli un pat gadījumā, ja medijs nepublicētu sniegto viedokli, komentāra sniedzējam pēc iespējas jāsaņem medija vērtējums par viedokļa vai komentāra neatspoguļošanas pamatojumu. Žurnālista personīgais viedoklis nevar ietekmēt konkrētu viedokļu neiekļaušanu publicētajā saturā.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 10/2020.](#)

Mediju rīcībā, prasot atlīdzību, lai medijs izņemtu fotoattēlus, kas bez atļaujas pārpublicēti no cilvēka “Facebook” profila, konstatēts cienas principa pārkāpums.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 11/2020.](#)

Cieņas principi attiecas arī uz konkrēti vēršiem apvainojumiem (*ad hominem*), kas neatbilst elementāram morāles un mediju kultūras līmenim, tāpēc nav pieņemami un pieļaujami žurnālistikas praksē.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 2/2024.](#)

Cieņas princips ir universāls ētikas princips, tā ievērošana ir pamatā ētiskai rīcībai, bet šī principa neievērošana mediju darbā nereti noved pie citu mediju ētikas principu pārkāpumiem. Šajā gadījumā publikācija pauž autora nacionālo neiecietību, niknumu, dusmas, naidu un pārkāpj vairākus Ētikas kodeksa principus, to skaitā cieņas principu, jo cieņas trūkums ir pamatā rakstā paustajai stereotipizācijai, dehumanizācijai, aicinājumiem uz diskrimināciju un nepamatotiem vispārinājumiem.

Faktu un viedokļu nošķiruma principa (4.4. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 6/2020.](#)

Ētikas padome secina, ka jebkurai personai, tostarp žurnālistam, ir tiesības brīvi paust savu viedokli, tomēr medijam ir pienākums skaidri nošķirt žurnālistu viedokļus no viņu veiktas analītiskas žurnālistikas. Raksta nosaukums “NRA pēta, kas un kāpēc gatavo aizliegumu lopkopībai un gaļas ēšanai Latvijā” vedina domāt, ka rakstam ir pētniecisks raksturs, tomēr tā saturs liecina, ka aplūkotais medija materiāls ir autora viedokļa raksts, kas pamatots un secinājumi interpretēti, atsaucoties uz dažādiem autora viedokli apliecinošiem avotiem.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 16/2021.](#)

Ētikas padome secina: lai arī raksts nosaukts par pētījumu, tajā nav prasīts kritizētās puses viedoklis, rakstā izdarītie apgalvojumi ir bez pienācīgi argumentēta pamatojuma, tajā nav iekļauti rakstā pausto apgalvojumu apstiprinoši avoti, dokumenti vai citi pierādījumi, bet izmantoti tādi jēdzieni kā “vispārzināms fakts”. Šis materiāls drīzāk būtu uzskatāms par viedokļa rakstu, un tajā būtu nepieciešams skaidri nošķirt viedokli no faktiem vai norādīt, ka tam nav pamatojuma faktos.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 9/2023.](#)

Šis Ētikas padomes atzinums sniegts par publikāciju, kurā autora viedoklis un sajūtas uzdotas par faktu, piedēvējot kādai organizācijai neētisku rīcību bez faktoloģiska pamatojuma.

Sapludinot viedokli ar citiem faktiem, informācija ir pasniegta maldinoši, pārkāpjot arī godprātības principu.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2024.](#)

Šajā atzinumā par publikāciju, kura, Ētikas padomes skatījumā, mērķtiecīgi veidota kā neslavu ceļošs materiāls par kādu personu, faktu nenošķiršana no viedokļa bija viens no vairākiem Ētikas kodeksa principu pārkāpumiem. Cenšoties ietekmēt auditoriju, autora faktos nebalstītie un maldinošie apgalvojumi un pieļāvumi tālākā tekstā jau pasniegti kā fakti.

Informācijas iegūšanas un izmantošanas principa (4.6. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 15/2021.](#)

Medija pienākumu veidot pēc iespējas objektīvu medija materiālu, uz klausot aplūkojamajā jautājumā iesaistīto personu viedokli pat gadījumā, ja šāds viedoklis šķiet personiski nepieņemams. Ētikas padome vērs uzmanību, ka rakstā secinājumi izdarīti, ņemot vērā tikai citu personu viedokli, bet ne uz klausot pašu iesniedzēju.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 5/2022.](#)

Šajā situācijā, raidot un publicējot nepārbaudītu informāciju, vērojams informācijas iegūšanas un izmantošanas principa pārkāpums. Arī situācijās, kad fakti mainās, medijam jānodrošina, ka patiesībai neatbilstoša informācija tiek atsaukta, piemēram, papildinot rakstu vai sasaistot to ar jaunāku publikāciju, no kuras nepārprotami izriet, ka iepriekš izplatītā informācija izrādījās nepatiesa.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 1/2023.](#)

Šajā atzinumā pēc Mihailam Uļmanam tolaik pastarpināti līdzpiederošās “LPB Bank” sūdzības par pētnieciskās žurnālistikas žanra sižetu Ētikas padome izteica savu vērtējumu, vai kā informācijas avots būtu izmantojams interneta portāls, kas specializējas ziņošanā par notikumiem kriminālajā pasaulē. Šajā gadījumā Ētikas padomes locekļu domas dalījās. Vairākums uzskatīja, ka ir pārkāpts informācijas iegūšanas un izmantošanas princips un augstākā līmeņa analītiskās žurnālistikas medijiem ir jābūt īpaši piesardzīgiem, atsaucoties uz šādu informācijas avotu; lai gan žurnālistiem ne vienmēr ir iespējams pārbaudīt izmantotās informācijas patiesumu, viņiem tas ir skaidri jāpasaka savai auditorijai, kā arī jāskaidro savs lēmums šādu informāciju tomēr izmantot, jāiekļauj atrunas, vai fakti ir pārbaudīti. Tomēr atsevišķi Ētikas padomes locekļi uzskatīja, ka pārkāpuma nav un medijs ir rīkojies korekti, starp vairākiem informācijas avotiem izmantojot arī kriminālo pasauli apskatošo portālu,

turklāt tas darīts ar precīzu atsauci uz izmantoto avotu un tā pausto informāciju. Pārmetums, ka sižeta veidotāji nav kritiski vērtējuši izmantoto informācijas avotu un nav mēģinājuši pārbaudīt tajā publicētos apgalvojumus, var tikt uzskatīts par nepārbaudītu hipotēzi, īpaši situācijā, kad izmantotā informācijas avota publiskotā informācija saskan ar informāciju, kas pieejama citos kanālos.

Faktu pārbaudes principa (4.6.1. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 20/2020.](#)

Mediju pienākums ir atspoguļot patiesu informāciju, turklāt nav pieļaujama un ir novēršama nepatiesas, sagrozītas vai maldinošā formā pasniegtas informācijas izplatīšana. Ētikas padome secināja, ka medijs nebija veicis pietiekamu pārbaudi par raidījumā izplatītās informācijas atbilstību faktiem, tādējādi, iespējams, kaitējot cita medija reputācijai. Ētikas padome puda viedokli, ka šādas faktoloģiskas kļūdas gadījumā medijam ir pienākums pēc iespējas ātrāk publiskot kļūdas labojumu.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 16/2021.](#)

Rakstā tika konstatēti faktu pārbaudes pārkāpumi – kritizējot konkrētu uzņēmumu, žurnālists nebija ar to centies sazināties. Tāpat rakstā nebija iekļauti paustos apgalvojumus pamatojoši avoti, dokumenti vai citi pierādījumi.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2022.](#)

Ētikas pārkāpumu cēlonis var būt arī žurnālistu paviršība un nekritiska attieksme pret informācijas avotu, pārmērīgi paļaujoties uz iesaistīto pušu stāstiem un emocijām. Šajā televīzijas sižetā iedzīvotāji žurnālistiem puda informāciju, kas radīja priekšstatu, ka kāda novada dome nav bijusi godprātīga un pieļāvusi interešu konfliktu darījumos ar nekustamo īpašumu. Savukārt sižeta veidotāji nebija pārbaudījuši faktus, lai gan šāda faktu pārbaude medijam būtu vienkārši veicama, jo pārbaudāmā informācija bija publiski pieejama. Rezultātā tapa tendenciozs sižets, kas radīja maldinošu iespaidu, ka pašvaldība nav bijusi godprātīga un pieļāvusi interešu konfliktu. Ņemot vērā, ka labojums, kad informācija jau ir pārraidīta un publicēta, nedod tādu pašu efektu, kādu radīja sižeta pārraidīšana televīzijā un internetā, Ētikas padome uzlika medijam par pienākumu atvainoties tādā pašā formātā, kā bija izplatīta nepatiesā informācija.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2024.](#)

Lai arī viedokļa rakstā ir pieļaujams subjektīvs vērtējums, kritika un izteiksmes forma var būt asāka, arī uz šī formāta rakstiem ir attiecināmi mediju ētikas principi. Arī šādiem

materiāliem, jo īpaši, kad tie ir cilvēku aizskaroši, ir jābalstās patiesā informācijā, tāpēc arī uz tajos izmantotajiem faktiem un apgalvojumiem attiecināms arī faktu pārbaudes princips – “plašsaziņas mediji izvairās no nepārbaudītas informācijas publicēšanas”. Ētikas padome secināja, ka publikācijas autors un medijs nav pārbaudījis rakstā piesauktos faktus un tie nav bijuši patiesi. Publikācijā tika konstatēti arī citu Ētikas kodeksa principu pārkāpumi; tajā redzami centieni izmantot nepatiesu, sagrozītu un maldinošā formā pasniegtu informāciju, lai tīši ietekmētu auditoriju. Ētikas padome secināja, ka publikācijas mērķis ir nevis noskaidrot patiesību, bet slēpti ietekmēt auditoriju, radot maldinošu un patiesībai neatbilstošu priekšstatu par sūdzētājas profesionālo darbību un tās neatbilstību likumam.

Interesu konflikta atklāšanas principa (4.10. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 3/2019.](#)

Lai gan rakstā norādītie fakti atbilst patiesībai, tajā ir saskatāma interešu konflikta problemātika. Interesu konflikts iekļauj gan reālus, gan tikai iespējamus vai šķietamus interešu konfliktus. Medija mērķis ir nodrošināt sabiedrības uzticību publiskotajai informācijai gadījumā, ja varētu rasties bažas par konkrēta medija materiāla objektivitāti.

Diskriminācijas un naida kurināšanas aizlieguma principa (4.3. p.) pārkāpumi

[Ētikas padomes atzinums Nr. 7/2020.](#)

Ikvienam indivīdam, tostarp žurnālistam, ir tiesības uz izteiksmes brīvību, bet tas izslēdz iespēju izteikt diskriminējošu, pārspīlētu un nesaticību raisošu viedokli. Ikvienam medijam savā darbā, arī aplūkojot pretrunīgus jautājumus un uzklusot dažādus viedokļus, vienmēr ir jāciena ikviena cilvēka unikālā vērtība, un nav pieļaujama apzināta neiecietības veicināšana.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 2/2024.](#)

Atzinums tika sniegts par viedokļa rakstu jeb autora komentāru, reaģējot uz Krievijas prezidenta draudiem Latvijai un kritizējot mazākumtautību problemātikas izmantošanu kā politisku ieroci. Ētikas padome secināja, ka autora pozīcija ir izprotama, bet publikācija nav pārdomāta un kvalitatīvi sagatavota, tā pauž autora nacionālo neiecietību, niknumu, dusmas, naidu, pārkāpj principus, kas medijiem jāievēro, arī publicējot viedokļus. Lai arī publikācija ir sagatavota kā viedokļa raksts, redakcijai pirms publicēšanas ir jāizvērtē publikācijas atbilstība profesionālajiem standartiem un vārda brīvības normām, attiecīgi trūkumu vai

neatbilstības normatīvajam regulējumam gadījumā aicinot žurnālistu nodrošināt materiāla atbilstību profesionālajiem standartiem.

Atzini, kuros saskatītas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes, bet nav konstatēts pārkāpums

Atzinumu skaits	Atzinuma nr.
7	2/2019, 8/2021, 9/2021, 4/2022, 10/2022, 4/2023, 8/2023

[Ētikas padomes atzinums Nr. 2/2019.](#)

Saistībā ar konstatētajām informācijas iegūšanas un izmantošanas principa (4.6. p.) pārkāpuma pazīmēm Ētikas padome secināja, ka sižetā ir vērojams kritikas trūkums pret informācijas avota pausto viedokli. Žurnālistam ir jāspēj izvērtēt pušu sniegto viedokļu objektivitāti, it sevišķi ņemot vērā iespējamo informācijas avota ieinteresētību un interešu konfliktus.

Komentējot sižeta atbilstību godprātības principam (4.1. p.), Ētikas padome atzinumā norādīja, ka sižeta saturā redzamas stereotipizācijas pazīmes un konkrētajā gadījumā sadzīviska strīda atainojumā nebija nepieciešams iekļaut informāciju par personas profesiju. Veidojot saturu, žurnālistiem jāizvērtē, vai minētie fakti, piemēram, personas profesija, amats, vecums, dzimums vai kas cits, ir nozīmīga informācija konkrētā notikuma atainojumā.

Saskatot sižetā daudzveidības principa (4.2. p.) pārkāpuma pazīmes, Ētikas padome norādīja, ka medijam nav pienākuma publicēt visu avotu pilnās atbildes, tomēr medijam ir jānodrošina, lai sabiedrība saņemtu daudzveidīgu informāciju; šajā situācijā rakstveida atbilde nav publicēta tādā apjomā, lai auditorija iegūtu plašāku informāciju par visu pušu viedokli un rīcības motivāciju.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 8/2021.](#)

Komentējot publikācijas atbilstību daudzveidības (4.2. p.) un faktu un viedokļu nošķiruma (4.4. p.) principiem, Ētikas padome norādīja, ka rakstā bija vai nu jānosauc viedokļa autors,

vai arī jānodrošina viedokļu daudzveidība rakstā, uzsverot dažādus pastāvošos viedokļus par attiecīgo ārstniecības metodi; tādējādi šeit pārkāpts viedokļu daudzveidības princips. Mediju materiāli, kas saistīti ar ārstniecību, jāvērtē kā īpaši sensitīvi, pieļaujot šādas informācijas iespējamo ietekmi uz sabiedrības veselību.

Šādos gadījumos medijam būtu vai nu jāizvēlas analītiska jautājuma izpēte, nodrošinot viedokļu daudzveidību, izmantojot dažādus ar jautājumu saistītus viedokļus no dažādiem avotiem, vai arī, viedokļa raksta gadījumā, jānodrošina pilnvērtīga informācija par viedokļa autoru. Medija uzdevums ir sekmēt sabiedrības tiesības saņemt daudzveidīgu informāciju un viedokļus no dažādiem avotiem, bet tajos gadījumos, kad publicēts žurnālista viedoklis, tas skaidri jānošķir no faktiem.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 9/2021.](#)

Godprātības principa pārkāpumi var būt saistīti ar nepamatotu jautājuma sensacionalizāciju. Tas nereti ir redzams tieši saturā, kas saistīts ar sensitīvu vai traģisku notikumu atspoguļošanu. Šajā situācijā, Ētikas padomes skatījumā, medijam pēc iespējas jāizvērtē dažādi iespējamie notikuma scenāriji, lai medija sagatavotais materiāls sabiedrībai radītu pēc iespējas objektīvu priekšstatu par dažādiem iespējamiem notikuma scenārijiem. Gadījumā, ja medijs, sižetā pētot konkrētu jautājumu, attīstījis tikai vienu iespējamo scenāriju, jautājuma izpēte būtu jāturpina, pēc iespējas cenšoties noskaidrot arī citas notikuma versijas, kas veicinātu pilnvērtīgu sabiedrības izpratni par notikušā iespējamām versijām, tādējādi izvairoties no nepamatotas vienas notikuma versijas sensacionalizācijas.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 4/2022.](#)

Cieņas princips (4.7. p.) paredz, ka medijam, saņemot lūgumu, savstarpējā saskarsmē pēc iespējas jāapliecina cieņa, kas aplūkotajā situācijā nozīmētu sniegt atbildi uz iesniegumu arī tad, ja medijs aplūkotajā gadījumā nesaskata iesniegumā norādītos ētikas vai normatīvo aktu pārkāpumus. Īpaša vērība jāpievērš tiem gadījumiem, kad medija auditorija atkārtoti lūdz sniegt vērtējumu par kāda konkrēta medija materiāla atbilstību normatīvo aktu vai ētikas normu prasībām. Ētikas padomes ieskatā, lūgumu izteikšanas formai nevajadzētu būt par formālu kritēriju, lai medijs nesniegtu atbildi, aizbildinoties, ka saņemtais lūgums nav atbilstošs normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai lūgumu izteikšanai; medijam būtu jāatbild uz iesniegumiem, kuros var skaidri identificēt iesniedzēju un kuri nav anonīmi.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 10/2022.](#)

Ētikas padome secina, ka publikācijā ir atspoguļota tikai vienas konfliktā iesaistītās puses sniegtā informācija, taču publikācijā par sabiedriski aktuālu un publiskajā telpā pretrunīgi vērtētu jautājumu šāda pieeja nenodrošina informācijas daudzveidību, turklāt publikācijas veidošanā nav ievērota kritiska attieksme pret informācijas avotu. Tomēr, raugoties uz kopējo tēmas atspoguļojumu portālā, Ētikas padome secina, ka ar citām publikācijām par šo tēmu

tiek atspoguļotas arī iedzīvotāju bažas, argumenti, protesti; tādējādi tiek nodrošinātas sabiedrības tiesības saņemt daudzveidīgu informāciju un viedokļus no dažādiem avotiem.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 4/2023.](#)

Ētikas padomes skatījumā, raidījuma veidotāji, cenšoties iegūt informāciju par avārijas izraisītāja vecākiem, bija sapratuši, ka runa ir par bijušo, nevis pašreizējo bāriņtiesas priekšsēdētāju, taču raidījuma tekstā, nelietojot vārdu “bijusī” vai “kādreizējā”, ir pieļāvuši neprecizitāti. Rezultātā sižets satur pretrunīgu informāciju un var radīt priekšstatu, ka stāstīts tomēr tiek par pašreizējo bāriņtiesas priekšsēdētāju. Ētikas padome arī secina, ka portālā publicētajā rakstā, kas pārstāsta sižetu, pēc sūdzības saņemšanas veikts labojums, pievienojot vārdu “bijusī”: “Viktoram aizdomas, ka tiesvedību, izmantojot savus sakarus, ietekmējuši arī “Lexus” šofera vecāki no Alūksnes puses. Tēvs – kādreizējais deputāts, bet māte – bijusī bāriņtiesas priekšsēdētāja.” Raugoties uz sižetu detaļās, pieļautajā neprecizitātē Ētikas padome saskata Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmi, bet, raugoties uz sižetu kopumā, pieļautā neprecizitāte nešķiet pietiekami būtiska, lai konstatētu, ka ticis rupji pārkāpts Ētikas kodekss. Tomēr Ētikas padome uzskata, ka, vēstot par tik sensitīvu tēmu kā aizdomas par tiesas vai izmeklēšanas ietekmēšanu un iekļaujot norādes uz konkrētām personām, sižeta veidotājiem turpmāk būtu jābūt uzmanīgākiem un precīzākiem, lai neapdraudētu trešo un situācijā neiesaistīto personu reputāciju un likumiskās intereses.

[Ētikas padomes atzinums Nr. 8/2023.](#)

Ētikas padome secināja, ka ar žurnāla vāku dzeltenās preses žanra tradīcijās mēģināts izraisīt interesi par publikāciju, tomēr attēla un teksta lietojums uz vāka nav bijis pietiekami precīzs un attiecīgi var maldināt lasītāju. Izvērtējot žurnāla vāku, Ētikas padomes locekļu ieskatā, tajā ir saskatāmas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes, jo maldinošās informācijas koncentrācija uz žurnāla vāka liek izdarīt pretējus secinājumus, nekā izriet no raksta žurnāla iekšlapās. Ētikas padomes locekļi rekomendē izdevējam ar lielāku rūpību un atbildību strādāt pie žurnāla “Privātā Dzīve” vāku veidošanas, lai novērstu iespējamo auditorijas maldināšanu, publikācijās skatīto personu aizskārumu un uzturētu dzeltenās preses žanram iespējami labu reputāciju.

Dažādi aspekti Ētikas padomes atzinumos un komentāros

Kā minēts, no 2019. gada maija līdz 2024. gada jūlijam Biedrības Ētikas padome sniegusi 70 atzinumus. 18 atzinumos tika konstatēts, ka medijs pārkāpis Ētikas kodeksu, 7 gadījumos konstatēts, ka Ētikas kodekss nav pārkāpts, bet medija darbā saskatāmas pārkāpuma pazīmes.

Kādi secinājumi izdarāmi, aplūkojot 45 atzinumus, kuros Ētikas padome lēmusi, ka mediju Ētikas kodekss nav pārkāpts un arī netiek konstatētas pazīmes, kas norādītu uz pārkāpuma iespējamību? Kādi secinājumi izdarāmi no vairāk nekā 100 sniegtajiem komentāriem situācijās, kad atzinums netika gatavots?

Iepriekš minēts, ka atzinumi lielākoties tiek sniegti par situācijām, kad Biedrībā vērsās cietuši persona. Ja persona nav uzskatāma par cietušu, atzinums vairumā gadījumu netiek gatavots; Ētikas padome iepazīstas ar iesniegumu, medija skaidrojumu, pārrunā situāciju, un Biedrības valde vēstulē informē iesnieguma sniedzēju un mediju par Ētikas padomes skatījumu uz situāciju. No 2019. gada maija līdz 2024. gada jūlijam Ētikas padome sniegusi apmēram 100 šādus komentārus.

Fakts, ka par sūdzību netiek gatavots atzinums, gan nenozīmē, ka medijs nevarētu būt pārkāpis Ētikas kodeksu. Ētikas kodeksa pārkāpums var būt noticis arī gadījumos, kad neviens nav sūdzējies, kad sūdzības iesniedzējs nav uzskatāms par cietušu, kad ar medija publikāciju vai sižetu nav aizskarta neviena konkrēta persona. Tomēr Ētikas padomes funkcija nav ikdienā uzraudzīt mediju darbu un sniegt atzinumu par visām iespējamām sūdzībām, tāpēc situācijās, kad Ētikas padomē tiek skatītas sūdzības, par kurām netiek gatavoti atzinumi, Ētikas padome komentārā nereti izskaidro sūdzētājam mediju lomu un tiesības, ētikas principu piemērošanu dažādās situācijās, izsaka rekomendācijas medijiem – tā cenšoties vairot izpratni par mediju ētiku un mediēt dialogu starp mediju auditoriju un medijiem.

Daži piemēri šādām situācijām.

- 2022. gada beigās virkne mediju publicēja nepārbaudītu un maldinošu informāciju par uzņēmēja Jura Savicka nāvi. Biedrības Ētikas padomē vērsās kāds lasītājs, sūdzoties par mediju darbu. Ētikas padome šajā situācijā atzinumu nedeva, jo sūdzību nesniedza ar publikāciju tieši aizskartais J. Savickis, turklāt atzinumu dot nebija lietderīgi: mediji bija atsaukuši kļūdainās ziņas, publiski atvainojušies J. Savickim, informācija par kļūdu bija izskanējusi ļoti plaši, turklāt par šo situāciju formālu atzinumu jau bija sniedzis sabiedrisko mediju ombuds, atzīstot Ētikas kodeksa pārkāpumu sabiedrisko mediju portāla darbā.
- Līdzīga situācija bija ar t. s. “Cūku komiksa” publikāciju, kas veltīta Ukrainas kara gadadienai, 2024. gadā. Abās šajās situācijās tika sagatavots Ētikas padomes komentārs, ar ko tika iepazīstināti sūdzētāji, mediji un sabiedrība.

Ja šajās situācijās Ētikas padomē būtu vērsusies aizskartā persona, visticamāk, šīs publikācijas tiktu vērtētas formālāk un būtu gatavoti atzinumi.

Secināms, ka Ētikas padomes atzinumi un komentāri nedod pamatu izdarīt vispārinātus secinājumus par mediju darbības atbilstību Ētikas kodeksam. Tomēr to saturs sniedz priekšstatu par to, kā dažādas puses (mediju auditorija, mediju pārstāvji, Ētikas padomes locekļi) uztver un risina ar mediju darba pamatprincipiem un mediju ētiku saistītus jautājumus. Turpmākajā apskatā sniegsim ieskatu jautājumos, kas atkārtojas un ir kopīgi arī atzinumos, kuros netika konstatēti Ētikas kodeksa pārkāpumi, un Ētikas padomes paustajos komentāros / situācijas vērtējumos.

Kļūdu labošanas, precizēšanas, papildināšanas nozīme

Ētikas padomē skatītās sūdzības nereti ir par neprecīzu, kļūdainu, pārprotamu un nepilnīgu informāciju. Vienā daļā šādu situāciju sūdzētāji ir vērsušies arī pie medija, norādot uz iespējamo nepilnību, citās situācijās – tikai Biedrībā. Šķietami pamatotos gadījumos Biedrība iepazīstina ar sūdzību mediju un lūdz tā skaidrojumu. Nereti līdz brīdim, kad jautājumu skata Ētikas padome, medijs materiālu ir precizējis, labojis, papildinājis – rīkojies atbilstoši situācijai, reizēm arī atvainojies. To paredz arī Ētikas kodeksa princips *godprātība*, kas paredz, ka medijam ir jācenšas sniegt patiesu informāciju, bez pārspīlējuma, stereotipizācijas, kā arī izvairoties no centieniem tīši un aizklāti ietekmēt auditoriju. Ja to nav izdevies nodrošināt, tad medijam ir pienākums reaģēt, labot vai atsaukt informāciju. Informācijas papildināšana, precizēšana, kļūdu labošana ir neizbēgama daļa mediju darba un liecina, ka medijs cenšas ievērot ētikas principus.

Lielākajā daļā šādu situāciju, kad **medijs, reaģējot uz saņemto informāciju, ir veicis izmaiņas**, Ētikas padome pozitīvi novērtē medija rīcību, nekonstatē pārkāpumu, atgādina medijam par ētikas principu svarīgumu un sniedz rekomendācijas to ievērošanai nākotnē. Šādas situācijas aprakstītas vairākos Ētikas padomes atzinumos.

- Atzinumā [Nr. 8/2020](#) secināts, ka laikraksts ir atsaucis publikācijā izplatītās ziņas un atvainojies.
- Atzinumā [Nr. 9/2020](#) secināts, ka ziņu aģentūra ir precizējusi ziņu.
- Atzinumā [Nr. 13/2021](#) Ētikas padome secināja, ka pēc sūdzības iesniegšanas viedokļa rakstā redakcija dzēsusi autores pausto salīdzinājumu, kas bijis sūdzības iesniedzējai cieņu un godu nepamatoti aizskarošs, jo viņas viedoklis faktiski tika pielīdzināts citas personas viedoklim par vakcinācijas sertifikātu kā nacisma instrumentu. Labojot rakstu, Ētikas padomes ieskatā, medijs bija rīkojies atbilstoši Biedrības Ētikas kodeksā nostiprinātajām vērtībām un principiem. Vienlaikus Ētikas padome vērsa uzmanību, ka ētiskas mediju prakses attīstīšanai lietderīga būtu atvainošanās rakstā aizskartajai personai, kā arī precizējuma sevišķa izcelšana tādā veidā, lai raksta precizējumu medija auditorija varētu uztvert vismaz tādā pašā veidā kā sākotnējo ziņu.

- Atzinumā [Nr. 4/2023](#) secināts, ka medijs pēc neprecīza televīzijas sižeta un to aprakstošās publikācijas portālā ir precizējis portālā publicēto ziņu.
- Atzinumā [Nr. 6/2023](#) secināts, ka medijs pēc sūdzības saņemšanas par rakstu laikrakstā un interneta portālā bija precizējis publikāciju portālā, pievienojot informāciju, ka materiālā pieminētā persona noraida trešās puses apgalvoto, tādā veidā nodrošinot personai t. s. tiesības uz atbildi.
- Atzinumā [Nr. 1/2024](#) skatīta amatpersonas sūdzība par radio izskanējušo neprecīzo ziņu. Pēc sūdzības saņemšanas radio bija precizējis rakstu internetā, kā arī atvainojies aizskartajam cilvēkam.
- Atzinumos [Nr. 5/2024](#) un [8/2024](#) skatītas sūdzības par aizskarošiem un privātumu pārkāpjošiem komentāriem pie portāla raksta. Sūdzības skatīšanas laikā mediji nepieņemamos komentārus bija dzēsuši.

Līdzīgi Ētikas padome komentējusi situācijas, kad **sūdzējusies trešā persona**.

- Piemēram, 2022. gadā, skatot sūdzību par portāla “jauns.lv” publikāciju “Vācijā atļaus mainīt dzimumu no 14 gadu vecuma reizi gadā”, secināts, ka daļa minētās informācijas nav patiesa un atšķiras no informācijas pirmavota vācu valodā. Pēc padomes lūgtā skaidrojuma izdevniecība “Rīgas viļņi” atzina, ka publikācija ir nepilnīga un pārprotama, un publikāciju papildināja un precizēja. Šīs situācijas vērtējumā Ētikas padome norāda, ka sākotnēji publikācijā bija saskatāmas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes, taču pēc publikācijas un tās virsraksta labojumiem nepilnības ir novērstas – virsraksts pēc precizējuma kļuvis skaidrāks un publikācijas saturs vairāk atbilst pirmavotam. Izvērtējot šo situāciju, Ētikas padome uzsver, ka ētikas principi medijiem jāievēro visās situācijās, taču sensitīvu tēmu atspoguļojums un virsrakstu veidošana ir jautājumi, kam medijiem jāvelta padziļināta uzmanība.
- Viedoklī par “Cūku komiksa” publikāciju portālā “lsm.lv” 2024. gadā Ētikas padome ņēma vērā, ka medijs publikāciju ir dzēsis un atvainojies.
- Citā trešās personas iesniegumā – par portāla “lsm.lv” publikāciju – norādīts, ka rakstā pārstāstītā Latvijas Radio intervija ar Latvijas Valsts prezidentu Egilu Levitu ir pasniegta tendenciozi, prezidenta citāts ir sagrozīts, izkropļojot domu, un rezultātā raksts un atsauce uz citātu tiek izmantoti starpetniskā naida kurināšanai platformā “Facebook”. Par rakstu atbildīgā Latvijas Televīzija atbildēja, ka raksta autora ieskatā, Valsts prezidenta teiktais ir atreferēts korekti un atbilstoši teiktajam, taču, lai novērstu jebkādas pārpratumus, redakcija un raksta autors ir precizējuši publikāciju. Izvērtējot situāciju un noklausoties interviju, Ētikas padome piekrita sūdzībai, ka sākotnēji citāts no Valsts prezidenta teiktā bija atspoguļots neprecīzi – izlaistie vārdi šajā situācijā nedaudz mainīja izteikto domu. Padome nevarēja piekrist Latvijas Televīzijai, ka raksta sākotnējā versijā Valsts prezidenta teiktais ir atreferēts atbilstoši reālajam. Ētikas padomes ieskatā, intervija no gramatiskā viedokļa bija pavirši atšifrēta. Ētikas padome skaidroja, ka medijam, uzdodot cilvēka teikto par tiešo runu, jānodrošina, ka citāts ir precīzs, nevis teiktā interpretācija. Jo īpaši svarīgi tas ir situācijās kā šī, kad tiek atspoguļots valsts

augstāko amatpersonu teiktais par sensitīvo ģeopolitisko situāciju un etniskajiem aspektiem.

Diskusijas var raisīt jautājums **par medija rīcības savlaicīgumu** un to, vai precizējums ir ieguvis tikpat lielu redzamību vai dzirdamību kā sākotnēji izplatītā informācija un vai neprecīzā informācija joprojām nav pieejama radio, televīzijas sižetu vai rakstu arhīvos sākotnējā veidolā – bez precizējuma, papildinājuma vai norādes. Gadījumos, kad ir runa nevis par nelielu neprecizitāti, bet par būtisku goda un cieņas aizskārumu, nozīmīgu kļūdīšanos vai pārkāpumu, Ētikas padome ir uzstājusi, lai medija veiktais precizējums vai atvainošanās izskanētu tādā pašā formā kā sākotnēji izplatītā informācija.

- Atzinumā Nr. 3/2020 Ētikas padome nepatiesu ziņu atsaukuma gadījumos iesaka atsaukumu papildināt arī ar atvainošanas, neatkarīgi no tā, vai atvainošanās tika pieprasīta. Ētikas padomes ieskatā, žurnālistam ar savu darbību ir jākultivē pieklājības normas, tostarp atvainojoties faktoloģiskas kļūdas gadījumā.
- Atzinumā Nr. 7/2022 tika secināts, ka raidījums pēc neprecīza un neslavu ceļoša televīzijas sižeta un to aprakstošās publikācijas portālā uzskata, ka pārkāpums ir nebūtisks, un pauž gatavību veikt izmaiņas tikai medija portālā publicētajā rakstā. Ētikas padome atzina, ka šāda rīcība ir nepietiekama, un uzdeva medijam atsaukt izskanējušo informāciju arī televīzijas ēterā.
- Atzinumā Nr. 5/2022 secināts, ka ziņu raidījumā bija izplatītas nepārbaudītas, patiesībai neatbilstošas mirušā A. Cimdara godu aizskarošas ziņas, kuras plaši tālāk izplatīja citi mediji. Divus mēnešus vēlāk raidījumā tika iekļautas ziņas, ka “iepriekš paustā informācija nav guvusi apstiprinājumu”, tostarp atvainošanās mirušā ģimenei. Sākotnējā ziņa televīzijas interneta portālā joprojām nebija precizēta. Ētikas padome uzskatīja, ka šāda rīcība bijusi nepilnīga un novēlota, jo gadījumā, kad tiek norādīts, ka miruši persona, iespējams, izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, informācijas precizēšana pēc teju diviem mēnešiem neatsver mirušā piemiņai un cietušā tuviniekiem nodarīto kaitējumu. Ētikas padome uzskatīja: ja situācijas fakti mainās, medijam jānodrošina, ka patiesībai neatbilstoša informācija tiek atsaukta, piemēram, papildinot rakstu vai sasaistot to ar jaunāku publikāciju, no kuras nepārprotami izriet, ka iepriekš izplatītā informācija izrādījās nepatiesa. Ētikas padomes ieskatā, medija izplatītās ziņas par informācijas neatbilstību patiesībai nebija uzskatāmas par sākotnēji nepatiesi izplatīto ziņu atsaukumu un kļūdu labojums un atvainošanās netika izplatīta tajā pašā laikā un formā, kā tika izplatītas sākotnējās ziņas, tāpēc medijam tika uzdots atsaukt izplatītās ziņas.

Ziņu portālu atbildība par lietotāju komentāriem

Ētikas padomē ir skatītas sūdzības par ziņu portālos publicēto komentāru saturu un komentāru dzēšanas pamatotību.

Ētikas kodeksa 4.3. punktā noteikts diskriminācijas un naida kurināšanas aizliegums un plašsaziņas mediju pienākums rūpēties, lai publicētajos materiālos un lasītāju komentāros nebūtu naida runas, aicinājumu uz vardarbību un citas likumā aizliegtās darbības. Konstatējot šādas neatbilstības, medijam tās ir pēc iespējas ātri jānovērš, tostarp ieviešot pašregulācijas mehānismus.

Skatot sūdzības par aicinājumiem uz vardarbību, naida runu, privātuma pārkāpumiem komentāros, Ētikas padome vairākos gadījumos secinājusi, ka pārkāpumi sūdzības skatīšanas laikā ir novērsti. Šādas situācijas skatītas Ētikas padomes atzinumos Nr. 5/2024 un 8/2024. Ētikas padome rekomendē medijiem ar rūpību izturēties pret komentāru moderēšanu, lai medija reakcija uz neatbilstošiem komentāriem būtu ātra, proti, drīz pēc to parādīšanās portālā, lai mazinātu iespējamo kaitējumu. Situācijās, kad medijs apzinās, ka publicētais materiāls ir sensitīvs vai var raisīt asas reakcijas, tam būtu jāizvērtē sava spēja moderēt komentārus; ja tā nav pietiekama, apsverams liegt komentāru publicēšanu konkrētajam materiālam.

Ne visās sūdzībās par aizskarošiem un kritiskiem lasītāju komentāriem Ētikas padome saskatījusi pamatojumu to dzēšanai – piemēram, atzinumā Nr. 1/2020 skatītajā situācijā Ētikas padome norādīja, ka nesaredz naidu kurinošus, uz vardarbību aicinošus vai kādā citā veidā likumu pārkāpjošus komentārus, un vērsa sūdzētāja uzmanību uz to, ka, ja kāds no komentāriem tam šķiet aizskarošs, viņam ir tiesības vērsties pie attiecīgā medija ar sūdzību par konkrēto komentāru un lūgt to izņemt. Līdzīgi Ētikas padome secināja, skatot Tukuma novada domes sūdzību 2021. gadā par laikraksta “Neatkarīgās Tukuma Ziņas” rakstu digitālās versijas komentāriem, kas domes redzējumā atklāti kurināja naudu, bija nepieklājīgi un personu cieņu aizskaroši. Ētikas padome konstatēja, ka sūdzībai pievienotie komentāri nesatur pazīmes, ka šāda informācija nebūtu publicējama saskaņā ar likumu “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”, kura 7. pantā ir detalizēti uzskaitīti informācijas veidi, ko medijiem aizliegts publicēt. Ētikas padome aicināja domi gadījumā, ja tā konstatē interneta vidē komentāru, kas atbilst nepublicējamās informācijas definīcijai, sazināties ar konkrēto mediju, informējot to par konkrētu komentāru. Tāpat, ja kāda domes amatpersona uzskata, ka medijs ar savu darbību vai bezdarbību ir aizskāris viņa cieņu un godu, tai ir tiesības savu aizskarto tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzības nolūkā vērsties tiesā vai tiesību aizsardzības institūcijās. Vienlaikus Ētikas padome norādīja, ka politikā aktīvi iesaistītās amatpersonas, to skaitā Domes amatpersonas vai pat deputātu kandidāti, tiek ietverti to personu lokā, kuru pieļaujamās kritikas robežas ir salīdzinoši plašas.

Skatot portālu lietotāju sūdzības par dzēstiem komentāriem un liegumu komentēt, Ētikas padome norādīja, ka šādu situāciju skatīšana nav Ētikas padomes kompetencē un tā atzīst medija tiesības sekot līdzī tā uzturētajās interneta vietnēs publicētajiem komentāriem un to atbilstībai šo vietņu lietošanas noteikumiem. Tajos parasti ir skaidroti arī komentēšanas noteikumi un medija tiesības rūpēties par diskusiju kultūru, pārvaldīt komentārus, tostarp liegt komentāru publicēšanu. Domstarpību gadījumā Ētikas padome aicina noraidīto komentāru izteicējus rūpīgi iepazīties ar komentēšanas noteikumiem un izvērtēt savus ierakstus, vai ievēroti šie noteikumi, piemēram, ieraksta atbilstība raksta saturam, izteikumu saturs, forma u. tml. Ja pēc izvērtēšanas joprojām ir pārliecība, ka komentārs liegts bez pamatota iemesla, pastāv iespēja sazināties ar attiecīgā portāla redakciju. Tās rīcībā parasti ir pieejama informācija par reģistrēto lietotāju ierakstu vēsturi portālā. Tāpat pastāv iespēja, ka komentārs dzēsts kļūdas pēc.

Personu asociēšana ar noziedzīgiem vai morāli nepieņemamiem nodarījumiem

Personas pieminēšana saistībā ar iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem, pārkāpumiem, neētisku vai pretrunīgi vērtētu rīcību vai faktu, neapšaubāmi, ietekmē tās reputāciju neatkarīgi no tā, vai šī asociācija ir pamatota vai nejauša. Lai arī daudzos gadījumos medija rīcība ir attaisnota ar sabiedrības interesēm un tiesībām saņemt informāciju, personas, kas tiek minētas šādās publikācijās, nereti apšaubā un apstrīd medija rīcības ētiskumu un tiesiskumu. Situācijas, kā personas var tikt saistītas ar nosodāmu darbību, ir ļoti dažādas: tās var būt notikuma dalībnieki, bet to saistība ar notikumu var būt arī nejauša; tās var tikt pieminētas saistībā ar krimināli sodāmu darbību, ar administratīviem pārkāpumiem, ar ģimenes vai kaimiņu konfliktiem vai morāli nepieņemamu rīcību. Ņemot vērā situāciju daudzveidību, arī sūdzību izskatīšanā Ētikas padomē nav vienas formulas. Var tikt ņemts vērā notikušā nozīmīgums sabiedrībai, sabiedrības tiesības noskaidrot patiesību, aizskāruma smagums un kaitējums personas reputācijai, informācijas pieejamība mediju materiāla veidošanas laikā, dažādu pušu viedokļu iegūšana un atspoguļošana, faktu pārbaude, žurnālistu objektivitāte.

Nejauša saistība ar pretrunīgi vērtētu nodarījumu

Par sūdzībām par personas nejaušu saistību ar pretrunīgi vērtētu nodarījumu sniegti vairāki atzinumi, taču nevienā no tiem netika konstatēts Ētikas kodeksa pārkāpums.

- Atzinumā Nr. 5/2020 skatīta sūdzība par to, ka portāla “nra.lv” rakstā, kas informē, ka policija veikusi kratīšanu kādā pašvaldības uzņēmumā, rakstam pievienotas fotogrāfijas no notikuma vietas, kurās ir redzami uzņēmuma darbinieku vārdi, uzvārdi, ieņemamais amats, tostarp sūdzības iesniedzēja dati. Sūdzētājs uzskatīja: ņemot vērā, ka kratīšana uzņēmuma telpās nekādā mērā nav saistīta ar viņa profesionālo darbību, šāda fotogrāfija rada asociācijas, ka viņš ir iesaistīts rakstā minētajās darbībās. Ētikas padome secināja, ka rakstam pievienotās fotogrāfijas ilustrē procesuālo darbību norises vietu, taču tās tieši nekādā veidā neliecina par sūdzētāja vai citu personu sasaisti ar iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un neitrālu vērotāju arī nemudina domāt, ka konkrētā raksta ilustrēšanai izmantotie fotoattēli būtu iecerēti un uztverami kā tādi, kas identificē personas, kuras būtu tiešā veidā saistītas ar iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.
- Līdzīga situācija skatīta Ētikas padomes atzinumā Nr. 12/2020. Sakarā ar VID veiktu kratīšanu kādā uzņēmumā un ar to saistītajos objektos Latvijas Televīzijas raidījuma “Panorāma” žurnālists sazinājies ar uzņēmuma ārpakalpojuma grāmatvedi, kura paskaidrojusi, ka ir konkrētā uzņēmuma ārpakalpojuma grāmatvede un tai šajā sakarā

nav nekādas papildu informācijas. Tomēr sižetā atskaņota saruna, ekrānā norādīts sūdzētājas vārds un sniegta informācija, ka sūdzētāja ir sižetā aplūkotā uzņēmuma grāmatvede, nevis ārpalpojuma grāmatvede, kā arī ziņots, ka viena no aizdomās turētajām personām ir uzņēmuma grāmatvedis. Ētikas padomes ieskatā, žurnālists ir darbojies atbilstoši savas profesijas likumsakarībām, vācot un apkopojošā veidā pasniedzot izpētes gaitā iegūto informāciju. Vienlaikus Ētikas padome norāda, ka gadījumos, kad auditorijai sniegtais ieskats kādā iespējamā noziedzīgā nodarījumā var radīt pretrunīgu iespaidu par medija materiālā aplūkoto personu iesaisti šādā nodarījumā, medijam ir jānodrošina šādu personu aizsardzība pret iespējamu nepamatotu reputācijas aizskārumu. Medijam ir jārūpējas, lai medija auditorijai, kurai nav padziļinātu zināšanu par konkrētā medija materiālā aplūkoto situāciju un tās apstākļiem, nerastos neprecīzs priekšstats par sižetā aplūkoto personu iesaisti noziedzīgā nodarījumā. Medijam ir jānodrošina pietiekami skaidrs un medija auditorijai saprotams skaidrojums par medija materiālā aplūkoto personu nozīmi iztirzātajā jautājumā.

- Ētikas padomes atzinumā Nr. 4/2023 tika skatīta kādas pašvaldības bāriņtiesas vadītājas sūdzība par TV3 raidījuma “Bez Tabu” sižetu par kādas avārijas iztiesāšanu. Sižetā bija paustas aizdomas, ka bāriņtiesas vadītāja ietekmējusi tiesu vai izmeklēšanu. Lai arī runa bija par bijušo bāriņtiesas priekšsēdētāju, raidījuma tekstā, nelietojot vārdu “bijusī” vai “kādreizējā”, žurnālisti bija pieļāvuši neprecizitāti. Rezultātā sižets saturēja pretrunīgu informāciju un vienā brīdī varēja radīt priekšstatu, ka stāstīts tomēr tiek par pašreizējo bāriņtiesas priekšsēdētāju. Ētikas padomes locekļi uzskatīja: lai arī sižets sūdzētājam radījis nepatīkamus brīžus, tas neapdraud tās amatu un darba devējam šis pārpratumš ir viegli izskaidrojams. Raugoties uz sižetu detaļās, pieļautajā neprecizitātē Ētikas padome saskatīja Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmi, bet, raugoties uz sižetu kopumā, pieļautā neprecizitāte nešķita pietiekami būtiska, lai konstatētu, ka ticis rupji pārkāpts Ētikas kodekss. Tomēr Ētikas padome pauda viedokli, ka, vēstot par tik sensitīvu tēmu kā aizdomas par tiesas vai izmeklēšanas ietekmēšanu un iekļaujot norādes uz konkrētām personām, sižeta veidotājiem turpmāk būtu jābūt uzmanīgākiem un precīzākiem, lai neapdraudētu trešo un situācijā neiesaistīto personu reputāciju un likumiskās intereses. Ētikas padome uzdeva medijam, veidojot līdzīga rakstura sižetus, rūpīgāk apstrādāt informāciju, lai nepamatoti neapdraudētu trešo un sižeta stāstā neiesaistīto personu reputāciju un likumiskās intereses.
- Ētikas padomes atzinumā Nr. 6/2024 skatīta pašvaldības sūdzība par TV3 raidījuma “Bez Tabu” sižetu, kurā žurnālisti mēģina iegūt vairāk informācijas par starptautisko sankciju pārkāpumu kādā uzņēmumā Valmieras novadā. Sūdzētājs norādīja, ka sižets radījis maldinošu priekšstatu, ka Valmieras novada domei varētu būt informācija par notikušo vai saistība ar to, tomēr Ētikas padome secināja, ka reportāžā ir atainots informācijas ieguves process, tostarp mēģinājumi iegūt informāciju no dažādiem Valmieras domes pārstāvjiem, un no sižeta arī nerodas iespaids, ka Valmieras novada dome būtu saistīta ar sankciju pārkāpumu; iespaids drīzāk veidojas par to, cik lielā vai mazā mērā domes pārstāvji ir pieejami un atvērti komunikācijai ar medijiem par neērtām tēmām. Ņemot vērā, ka žurnālists informāciju centās iegūt no vairākiem Valmieras novada domes pārstāvjiem, pašvaldība sižetā ieguva lielāku redzamību nekā citas puses. Ētikas padome to vērtēja kā ikdienišķu atgadījumu, kas nepatika domei, un nesaskatīja

sižetā Ētikas kodeksa pārkāpumu, skaidrojot, ka reportāžu tapšanas process var būt sarežģīts; tas, ko redzam sižetos, bieži ir pavisam kas cits, nekā iecerēts.

Personu saistība ar izmeklēšanu un tiesas procesiem

- Atzinumā Nr. 5/2022 secināts, ka TV3 ziņu raidījums izplatīja nepārbaudītu un patiesībai neatbilstīgu informāciju par bijušo Centrālās vēlēšanu komisijas vadītāju A. Cimdaru, kas bija miris no Covid-19, apgalvojot, ka viņam bijis viltots vakcinācijas sertifikāts. Ētikas padome uzskatīja to par pietiekami nepārbaudītu ziņu sensacionalizāciju, kas bijusi nepamatoti pārsteidzīga, ievērojot notikušā sensitīvo kontekstu. Gadījumos, kad aplūkojamais jautājums netieši saistāms ar personas nāvi, medijam jāpaļaujas tikai uz pārbaudītiem faktiem un īpaši piesardzīgu un padziļinātu informācijas avotu izpēti. Ievērojot, ka nepienācīga jautājuma izpēte var radīt negodu mirušā piemiņai, kā arī apstākli, ka šādai personai nav iespējas sevi aizstāvēt, medija rīcība, publicējot neoficiālu informāciju, kas it kā liecina par šādas personas krimināli sodāmu rīcību, bijusi sasteigta, nepamatota un pretēja Ētikas kodeksā nostiprinātajiem godprātības un informācijas iegūšanas un izmantošanas principiem. Ētikas padome uzsvēra, ka informācijas publicēšanas brīdī nebija konstatējami tādi apstākļi, kas liecinātu, ka ir pamats to publicēt nekavējoties, piemēram, lai novērstu potenciālu tūlītēju kaitējumu vai draudus sabiedrības veselībai, nevis būtu jāsapņā izmeklēšanas rezultāti vai jāaprobežojas ar ziņu, ka policija izmeklē lietas apstākļus. Ētikas padome uzskatīja, ka medija pārstāvjiem bija arī iemesls vērsties pie A. Cimdara ģimenes, lai pārliecinātos par medija rīcībā esošo neoficiālo informāciju. Lai arī A. Cimdara ģimeni kā avotu konkrētajā gadījumā varētu novērtēt kritiski Ētikas kodeksa 4.6.3. punkta izpratnē, tik sensitīvā situācijā medijam bija jāizmanto visi iespējamie līdzekļi, lai izvairītos no nepamatota mirušā un viņa tuvinieku aizskāruma.
- Atzinumā Nr. 9/2021 skatīta Valsts policijas sūdzība par to, ka, ziņojot par traģisko notikumu Tukumā, kur nopietnus apdegumus guva divi vīrieši, TV3 raidījums “Degpunktā” notikumu gaitu atspoguļojis tendenciozi, sniedzot tikai vienu no notikuma versijām, neraugoties, ka uzsāktajā kriminālprocesā tikai tiek iegūtas ziņas, kas var apstiprināt jebkuru no izmeklēšanas versijām. Ētikas padome uzsvēra, ka apzinās mediju apstākļus, strādājot ar dinamiski mainīgu informāciju, kas gan izmeklēšanas, gan žurnālistiskas izpētes rezultātā var mainīties un attīstīties. Tomēr konkrētajā sižetā medija žurnālists rīkojies pārsteidzīgi, traģisko notikumu atspoguļojumā attīstot tikai vienu iespējamo notikuma versiju, kas noveda pie nepamatotas jautājuma sensacionalizācijas. Ētikas padomes ieskatā, medijam jārūpējas, lai sagatavotais materiāls sabiedrībai radītu pēc iespējas objektīvu priekšstatu par dažādiem iespējamām notikuma scenārijiem. Gadījumā, ja medijs, sižetā pētot konkrētu jautājumu, attīstījis tikai vienu iespējamo scenāriju, jautājuma izpēte būtu turpināma, pēc iespējas cenšoties noskaidrot arī citas notikuma versijas, kas veicinātu pilnvērtīgu sabiedrības izpratni par notikušā iespējamām versijām, tādējādi izvairoties no nepamatotas vienas notikuma versijas sensacionalizācijas.

- Ētikas padomes atzinumā Nr. 1/2020 tika skatīta tiesas spriedumā minētās personas sūdzība par publikāciju portālā “la.lv”, kurā minēta šī persona. Ētikas padome secināja, ka rakstā sniegtie fakti atbilst tiesas spriedumā minētajiem un publikācijā nosauktais personas vārds (bez uzvārda), mašīnas marka (bez numura), konflikta norises vieta (bez dzīvesvietas adrese), profesija (bez darbavietas nosaukuma) izriet no publiski pieejamā tiesas sprieduma, kurā ir publicēts cietušā vārds, un medijs nav pārkāpis Ētikas kodeksu. Ētikas padomes ieskatā, bija arī būtiski, ka rakstā aplūkotais konflikts noticis sabiedriskā vietā, nevis privātā telpā, kas tādējādi var radīt pilnīgi pamatotu sabiedrības interesi, tostarp sabiedriskās kārtības un drošības kontekstā.
- Ētikas padomes atzinumā Nr. 12/2021 skatīta kādas personas sūdzība par rakstiem portālā “tvnet.lv”, kuros vēstīts par kriminālprocesu, kurā viņš apsūdzēts, un viņa pārstāvēto uzņēmumu darbību. Persona norādīja, ka medijs nav vaicājis viņa viedokli un viņš nepiekrīt rakstā minētajiem apsūdzības atferējumiem. Uzklusot medija argumentus par to, ka informācija no ziņu aģentūras “Leta” sagatavotajā materiālā – apsūdzības nopietnība, atferējumi no apsūdzības, nodokļu parādu lielums – liecina par informācijas svarīgumu sabiedrībai, Ētikas padome uzskatīja, ka ziņa, kura apraksta tiesvedības procesu, neapšaubāmi un nepārprotami norāda, ka lietā pastāv strīds par sūdzētāja vainu tam inkriminētajā apsūdzībā, un materiālā nav pārkāpts Ētikas kodekss. Tāpat Ētikas padome norādīja, ka aplūkotajā gadījumā Ētikas padomes rīcībā nav, kā arī tai nav iespējas iegūt pietiekamu informāciju, lai vērtētu pirmstiesas izmeklēšanas gaitā iegūtos pierādījumus un rakstā iekļautajā apsūdzības atferējumā norādīto ziņu atbilstību patiesībai.
- Atzinumā Nr. 6/2023 Ētikas padome skatīja bijušā muitas darbinieka sūdzību par publikāciju laikrakstā “Latvijas Avīze”, kurā bija citēta kādas personas liecība tiesā, ka sūdzētājs viņai licis ņemt kukuļus. Sūdzētājs norādīja, ka tas neatbilstot patiesībai un ir apmelojoši, turklāt medijs nebija prasījis un iekļāvis viņa viedokli. Pēc sūdzības saņemšanas medijs publikāciju papildināja un paskaidroja, ka minētā krimināllieta skatīta atklātās tiesas sēdēs un nevienam no lietas dalībniekiem par to, ko persona liecināja par bijušo muitas darbinieku, nebija nekādu papildu jautājumu vai iebildumu. Krimināllietā arī netika pieņemts nekāds blakus lēmums par liecinieces saukšanu pie kriminālatbildības par apzināti nepatiesu liecību. Ētikas padomes skatījumā, redakcijas veiktais papildinājums publikācijā bija izsmeļošs – tajā bija norādīti apstākļi, kādos izteikts publikācijā citētais trešās personas apgalvojums –, redakcija bija reaģējusi uz pretenziju un papildinājusi publikāciju gan ar sūdzētāja viedokli, gan citu informāciju.
- Atzinumā Nr. 18/2020 Ētikas padome skatīja sūdzību par Latvijas Televīzijas raidījumu “Personīgā lieta” par kādu tiesvedībā skatītu strīdu. Lai arī sūdzētājs uzskatīja, ka raidījumā izplatīta nepatiesā informācija un tiesas lēmums civillietā pamato viņa argumentus, sūdzības izskatīšanas laikā ģenerālprokuratūrā tika atcelts lēmums sakarā ar kriminālprocesa izbeigšanu saistībā ar žurnālistes sniegtajiem faktiem par iesniedzēju un kriminālprocess par žurnālistes sniegtajiem faktiem par sūdzētāju un kāda uzņēmuma iespējami izdarītām krāpnieciskām darbībām tika apvienots ar citu kriminālprocesu. Ētikas padome secināja, ka ar aplūkoto situāciju ir saistīti vairāki tiesiski strīdi, kuru juridiskās detaļas vēl tiek pilnībā noskaidrotas, tostarp izmantojot kriminālprocesuālas metodes. Aplūkojot mediju un žurnālistu darba ētiskos apsvērumus, jāņem vērā, ka

sabiedrība cenšas izmantot mediju palīdzību, bet mediji, palīdzot skaidrot kāda savstarpēja strīda apstākļus, pilda sabiedrības sargsuņa funkciju. Attaisnojot sabiedrības uzticēšanos, atsevišķa strīda risinājumā medijam ir tiesības vienlaikus pievērst uzmanību arī plašākai sociālai problēmai un par to informēt sabiedrību.

- Atzinumos Nr. 1/2023 un 2/2023 par noziegumos apsūdzētai personai pastarpināti piederošas bankas sūdzībām par reputācijas aizskārumiem analītiskās žurnālistikas sižetā raidījumos “Nekā personīga” Ētikas padome lēma dažādi, turklāt abos gadījumos Ētikas padomes locekļu vidū nebija vienprātības.
  - Atzinumā Nr. 1/2023 par TV3 raidījuma “Nekā personīga” epizodi Ētikas padomes vairākums konstatēja pārkāpumu un norādīja, ka, izplatot informāciju par bankas iespējamo iesaisti naudas atmazgāšanā, nav veikta rūpīga informācijas pārbaude un informācijas avots nav izvērtēts kritiski – žurnālistiem vajadzēja sniegt pierādījumus raidījumā atspoguļotajai informācijas avota versijai. Savukārt, interpretējot faktu uzskaitījumu, Ētikas padomes vairākums pievienojās bankas argumentam, ka nosauktie fakti atlasīti un savirknēti veidā, kas jebkuram neitrālam skatītājam rada maldīgu priekšstatu, ka pastāv cēloņsakarība starp M. Bunkus iesniegumu ar tajā pausto uzskatu, ka bankā notiek naudas atmazgāšana, un faktu, ka bankai vēlāk piespriests divu miljonu eiro sods. Vairāki Ētikas padomes locekļi akcentēja, ka, gatavojot sižetus par tik sensitīviem jautājumiem kā naudas atmazgāšana, formulējumos ir jābūt precīziem, neatstājot vietu interpretācijām un lai nepiedēvētu kādai personai līdzdalību naudas atmazgāšanā, kas ir krimināli sodāma darbība. Ētikas padomes lēmuma pamatošana ar iespējamām trešo personu interpretācijām gan ne vienmēr ir konsekventa. Piemēram, atzinumā Nr. 12/2020 Ētikas padome secināja, ka tā nevar vērtēt auditorijas, jo īpaši sižetā aplūkotu personu, iespējamo reakciju uz medija materiāla formātu un tā konstrukciju. Taču bankas sūdzības gadījumā skatījumi atšķīrās arī pašas Ētikas padomes locekļu vidū. Ētikas padomes locekļi, kas nepiekrita lēmumam par pārkāpumu un uzskatīja, ka raidījuma veidotāji ir ievērojuši profesionālās ētikas standartus, izklāstīja savas domas atsevišķi, un tās tika pievienotas atzinumam.
  - Atzinumā Nr. 2/2023 tika skatīta nākamā šīs bankas sūdzība par citu TV3 raidījuma “Nekā personīga” epizodi. Skatot šo sūdzību, Ētikas padome nesaskatīja pārkāpumu un secināja, ka bankas pieminēšana raidījumā nav ne pašmērķīga, ne pārmērīga. Sižets vēstīja par Mārtiņa Bunkus slepkavības izmeklēšanu un starp lietas aspektiem skatīja slepkavības uzskūdišanā apsūdzētā Mihaila Uļmana konfliktu ar Mārtiņu Bunku, kurš bija informējis uzraudzības un tiesībsargājošās institūcijas par aizdomām par naudas atmazgāšanu darījumos, kuros iesaistīti, tostarp ar M. Uļmanu saistīti, uzņēmumi ar kontiem bijušajā “Latvijas pasta bankā”, kas vēl raidījuma veidošanas laikā pastarpināti piederēja M. Uļmanam. Tādējādi pats fakts, ka viens no šīs bankas lielākajiem patiesā labuma guvējiem ir apsūdzēts par slepkavības uzskūdišanu un atrodas apcietinājumā, bija viens no bankas reputāciju veidojošiem faktoriem. Uz šo risku bankai bija norādījis arī banku uzraugs – Finanšu un kapitāla tirgus komiteja. Ētikas padome skaidroja, ka, vadoties pēc mediju neatkarības principa,

nebūtu pamata gaidīt no raidījuma veidotājiem, lai tie apzināti noklusētu šo saistību un izvairītos ziņot par izmeklēšanas gaitā atklāto un saistītajiem aspektiem (piemēram, arestu M. Uļmana īpašumiem), tiklīdz tas skar banku. Savukārt raidījumā iekļautā bankas sniegtā informācija un atsevišķi nodalītais citāts skaidri atspoguļo bankas nostāju saistībā ar FKTK norādītajiem reputācijas vadības riskiem, nodrošinot sižetā viedokļu daudzveidību arī par šo aspektu. Ētikas padomes atzinumā tika arī atzīmēts, ka raidījuma aizkadra stāstījums nevar tikt skatīts atrauti no tā sākotnējās audiovizuālās formas. Ekrānā redzamais un dzirdamais ir daļa no raidījuma, tāpēc teksts ir uztverams šajā kontekstā, tajā var būt pauzes, tā fragmenti var būt ierunāti atšķirīgās balsīs, pie katra teksta fragmenta uz ekrāna var būt papildinoša informācija, kas norāda uz informācijas avotu, u. tml. Ētikas padomes loceklis, kas nepiekrīta šim lēmumam, savas atsevišķās domas neizklāstīja un lēmumam nepievienoja.

Medijs sargsuņa un aizstāvja lomā

- Atzinumā Nr. 7/2023 tika skatīts pētnieciskās žurnālistikas žanra raksts žurnāla “Forbes” Latvijas izdevumā par kāda VID IT sistēmu uzturētāja ilgstošo veiksmi pakalpojumu iepirkumos un tā iespējamajiem īpašniekiem ārzonas firmā, kam pastarpināti pieder uzņēmums. Lai gan sūdzētājs apgalvoja, ka publikācijā tam tiek piedēvētas krimināli sodāmas darbības, Ētikas padome secināja, ka šie pārmetumi neatbilst rakstā minētajam un medija mēģinājumi noskaidrot, kurām personām pieder ārzonas firma, kurai pastarpināti pieder uzņēmums, un izvērtēt ar uzņēmuma īpašniekiem saistīto amatpersonu darbību, kā arī kritika VID virzienā par iepirkumu organizēšanas procesu ir sabiedrības interesēs un rakstā ir pamatota ar faktiem un informācijas avotiem.
- Atzinumā Nr. 14/2020 Ētikas padome skatīja sūdzību par TV3 raidījuma “Nekā personīga” sižetu “Iespējama krāpnieku grupa tirgo Latvijā nederīgus augstākās izglītības diplomus. Izglītības kvalitātes valsts dienests sāk pārbaudi”. Sūdzībā bija norādīts, ka žurnālisti ir apzināti, ar ļaunu nolūku izplatījuši nepatiesu informāciju, nav lūguši iesniedzējas viedokli nevienā no jautājumiem, nav pārbaudījuši dokumentus un citu publiski pieejamu informāciju, diskreditējuši valsts oficiālo politiku neformālās izglītības jautājumos, nepamatoti lietojuši aizskarošus, melīgus apzīmējumus un raksturojumus, pārkāpuši fizisko personu datu aizsardzības tiesības, radījuši gan morālu, gan materiālu aizskārumu iesniedzējai. Ētikas padome nekonstatēja Ētikas kodeksā nostiprināto principu pārkāpumu; tās ieskatā, sūdzībā aplūkoto materiālu sagatavošanā ir iespēju robežās iegūti jautājumā iesaistīto pušu viedokļi, tostarp ievērojot to tiesības uz anonimitāti, turklāt preses brīvība ietver arī zināmu novirzi līdz pārspīlējumiem vai pat provokācijai.

- Skatot kādas reliģiskas organizācijas sūdzības par portāla “tvnet.lv” publikācijām, kas vēsta par tās darbību, Ētikas padome komentārā skaidroja, ka publikāciju veidošanā intervētie cilvēki pauduši savu personisko pieredzi, secinājumus un viedokļus par draudzē piedzīvoto un jau esot ārpus draudzes – šiem cilvēkiem ir neapstrīdamas tiesības izteikt savu viedokli un izvēlēties veidu, kā raksturot savu pieredzi – arī tad, ja tā ir negatīva. Arī medijam ir tiesības būt kritiskam par tā izvēlēto tēmu. Atzinumā Nr. 5/2023, vērtējot šīs tēmas attīstību Latvijas Televīzijas raidījumā “4. studija”, Ētikas padome medijiem rekomendēja, skatot un attīstot cita medija iesāktas sensitīvas, sabiedrībai nozīmīgas tēmas, pielikt pūles, lai tuvotos patiesībai, ieviest stāstījumā lielāku precizitāti par iespējamajiem fona notikumiem un iedziļināties jau izskanējušajās problēmās. Piemēram, skatītajā televīzijas sižetā būtu iespējams censties pārbaudīt, cik lielā mērā patiesībai atbilst informācija par “it kā notikušo pedofilijas gadījumu” un izskanējušie viedokļi: “jebkuras problēmas viņi risina savas organizācijas iekšienē, neiesaistot tiesībsargājošās instances – arī tad, ja kāds no nodarījumiem ir smags”; “organizācijā viņi rīko tieslietu komitejas, lai izskatītu konkrētus jautājumus, piemēram, šo pedofilijas gadījumu”.

Daļa sūdzību sniegtas par ģimenes, kaimiņu konfliktu atainojumu, domstarpībām par īpašumu, pakalpojumu kvalitāti. Šādi konflikti nereti ir komplicēti, katrai pusei ir argumenti par labu savam viedoklim, un nevar izvairīties, ka konflikta puses var tikt uztvertas pozitīvā vai negatīvā gaismā. Šajās situācijās žurnālistiem ir pienākums tiekties godprātīgi atspoguļot notikumu un pušu viedokļus, ievērot neitralitāti, kritiski izvērtēt informāciju, uzklaut dažādas konfliktā iesaistītās puses.

Skatot šādas sūdzības, Ētikas padome visbiežāk nav konstatējusi pārkāpumus (piemēram, atzinumi Nr. 9/2022, 4/2021, 3/2021, 18/2020, 4/2019, 1/2019), taču reizēm atkāpes no Ētikas kodeksa principiem tika konstatētas.

Vairākos atzinumos Ētikas padome norādījusi medijiem uz pienākumu uzklaut konfliktā iesaistītās un materiālā pieminētās puses.

- Atzinumā Nr. 15/2021 secināts, ka medijs bija sagatavojis kritisku materiālu par kādu personu, balstoties uz dažādu personu sniegto informāciju, bet nebija centies sazināties ar kritizēto personu, tādā veidā liedzot tai t. s. tiesības uz atbildi.
- Atzinumā Nr. 2/2019 secināts: lai arī medijam nav pienākuma publicēt visu konfliktā iesaistītās personas atbildi, tomēr tās rakstveidā sniegtais viedoklis sižetā bijis iekļauts nepilnīgi – nebija publicēts tādā apjomā, kas auditorijai nodrošinātu iespēju saņemt plašāku informāciju par personas viedokli attiecībā uz sižetā atspoguļoto situāciju un savas rīcības motivāciju.

Medijam pastāvīgi veidojot materiālus, kas izgaismo dažādas nejēdzības, atspoguļo personu konfliktus, pastāv tendence sakāpināt dramatismu, ieslīgt sensacionālismā, zaudēt objektivitāti un kritisku attieksmi pret informācijas avotiem.

- 2020. gadā par šādiem televīzijas raidījumiem, skatot virkni sūdzību, kuru galvenā būtība ir, sūdzību iesniedzēju ieskatā, veikta nepilnvērtīga iesaistīto pušu viedokļa atspoguļošana, Ētikas padome vēstulē NEPLP un paziņojumā sabiedrībai atzina, ka raidījumos novērojams sižeta veidotāja neitralitātes trūkums, kas pārsvarā izpaužas, pārlietu fokusējoties uz cietušās puses emocionālā viedokļa atspoguļošanu, nepienācīgi kritiski izvērtējot informācijas patiesumu un atbilstību realitātei un nepilnīgi atspoguļojot un ietverot sižetā otras puses viedokli. Tādā veidā tiek radīts potenciāli maldinošs iespaids, ka otra sižetā iesaistītā puse vienmēr ir rīkojusies negodprātīgi, kas, iespējams, neatbilst patiesībai. Ētikas padome norāda: lai novērstu šādas problēmsituācijas, žurnālistiem ir jāpievērš lielāka uzmanība pienācīgai komunikācijai ar iesaistītajām pusēm gan sižeta tapšanas procesā, gan pēc tam. Tāpat ir jāpievērš lielāka uzmanība viedokļu sabalansētībai un pienācīgai atspoguļošanai, lai neradītu maldinošu iespaidu par kādas iesaistītās puses negodprātīgu rīcību. Medijam arī tika rekomendēts uzlabot iekšējos satura pārbaudes procesus, lai nepieļautu nekvalitatīvi un maldinoši veidota satura nonākšanu ēterā.

Jaunās tēmas mediju dienaskārtībā – Covid-19 un karš Ukrainā

Pandēmija un karš bija jauni notikumi, kuru aprakstīšana, izpēte, skaidrošana ātri kļuva par daļu no mediju ikdienas. Šo notikumu neikdienišķums un nozīmība bija tik liela, ka sabiedrībā iezīmējās krasi pretējas nostājas vakcinācijas jautājumos, savukārt karš daudziem izraisīja sašutumu, bailes, naidu un lika ieņemt skaidru un nosodošu nostāju pret Krieviju, dažādām krieviskuma izpausmēm un arī sagaidīt un pieprasīt šādu nostāju no medijiem. Covid-19 pandēmijas laikā uzplauka arī dezinformācija un sazvērestības teorijas, bet, pandēmiju nomainot karam, dezinformācijas avoti mainīja saturu. Likumsakarīgi pieauga arī dezinformācijai pievērstā uzmanība, centieni to atpazīt, nosaukt vārdā un apkarot, kā arī uzmanība, lai mediji nekritiski neizmantotu avotus, kuriem varētu būt pieļāvīgāka attieksme pret Krieviju. Arī šeit novērojamas galējības, piemēram, saskatot Kremļa naratīvus un ietekmi teju ikvienā mediju materiālā, kas satur kritiku par Latviju un latviešiem, valdību, sabiedrotajiem. Šie divi lielie notikumi ir vecinājuši pārmaiņas sabiedrības vērtībās – to izplatībā un svarīgumā – un ietekmē arī uzskatus par to, kas ir ētiska rīcība medija darbā.

Lai arī Ētikas padomē skatītās sūdzības sniedz ieskatu vien dažās situācijās, kad atšķīrās medija un mediju auditorijas viedoklis saistībā ar Covid-19, Krievijas karu Ukrainā un informatīvo karu pret t. s. Rietumu demokrātijām, šīs situācijas dod ieskatu Ētikas kodeksa piemērošanā, medijiem ziņojot un mediju auditorijai domājot par šiem notikumiem.

Karš Ukrainā

Par lielāko daļu ar karu saistītu sūdzību Ētikas padome sniegusi situācijas vērtējumu jeb komentāru, nevis atzinumu, jo tikai retu reizi aizskarta kāda konkrēta persona. Atzinumi sniegti, kad skatītas sūdzības par naida kurināšanu, kā arī kara sākumposmā, kad šādas sūdzības bija retums un Ētikas padome vēl nebija apradusi ar jauno situāciju.

- 2024. gadā, vērtējot portālā “LSM.lv” publicētā “Cūku komiksa” publikāciju, kas veltīta kara Ukrainā otrajai gadadienai, Ētikas padome atzina, ka komiksam un karikatūrai kā žanram tradicionāli ir augstāks tolerances līmenis – komiksi drīkst provocēt, būt satīriski. Taču šajā gadījumā, kā atzina māksliniece un “LSM.lv” redakcija, provocēt nebija mērķis, tāpēc Ētikas padome secināja, ka provokācija un aizskārums bija noticis nevilšus un nevietā, un raudzījās uz to kā paviršības un neiejūtības sekām. Ētikas padome uzskatīja: lai arī mākslinieces radošā brīvība nav apstrīdama, redakcijas pienākums ir rēķināties ar laiku, kurā dzīvojam, ar publikācijas izmantošanas kontekstiem un to, ka pretrunīgos tēlos ietērpts vēstījums par tik jūtīgu tēmu kā Ukrainas aizstāvji tiks uztverts nepilnīgi vai pat pretēji autores iecerētajam. Ētikas padome skaidroja, ka šādi gadījumi medijiem kalpo kā atgādinājums, ka mediju tiesības pastāv saistībā ar mediju atbildību, un izteica cerību, ka šī notikuma raisītā diskusija dos lielāku labumu, nekā ar publikāciju nodarīts kaitējums.
- 2024. gadā Ētikas padome sniedza atzinumu Nr. 2/2024 par naida kurināšanu portālā “la.lv” ar publicēto rakstu “Armands Puče: Šobrīd 20 % no visiem Latvijas skolēniem nemācās latviešu skolās. Latvija par to maksā”. Ētikas padome konstatēja, ka publikācija ir par aktuālām un daudziem Latvijas iedzīvotājiem, to skaitā raksta autoram, sāpīgām tēmām. Medijs skaidroja, ka asais komentārs tapis, reaģējot uz Krievijas prezidenta agresīvo retoriku, draudot Latvijas Republikai, un žurnālistam akcentējot faktu, ka ir konkrēta sabiedrības daļa, kas Latvijā jau desmitiem gadu nodarbojas ar naida kurināšanu, šovinismu, mērķtiecīgi nevēlas pieņemt Latvijas Republikas integrācijas un izglītības politiku, ignorē valsts valodu, likumus, bet mazākumtautību problemātiku izmanto kā politisku ieroci. Izvērtējot publikāciju, Ētikas padome secināja, ka publikācijā un redakcijas rīcībā ir saskatāmi vairāki aspekti, kas vērtējami kritiski. Lai arī autoriem ir tiesības izmantot spilgtus izteiksmes veidus un provocēt, tomēr pastāv robežas, kuras pārkāpjot publikācija zaudē žurnālistikas kvalitātes un rupji aizskar daļu lasītāju. Šajā gadījumā publikācijā ir saskatāma dehumanizācija, aicinājumi uz diskrimināciju, vispārinājumi, aizspriedumi un nesamērīgi aizskārumi. Situācijās, kad autora pozīcija ir izprotama, bet publikācija šķiet uzrakstīta spēcīgā emociju uzplūdā, nav pārdomāta un kvalitatīvi sagatavota un pārkāpj principus, kas medijiem jāievēro, arī publicējot viedokļus, īpaši svarīga ir redakcijas loma. Tai pirms viedokļa publicēšanas jāizvērtē publikācijas atbilstība profesionālajiem standartiem un vārda brīvības normām, attiecīgi trūkumu vai neatbilstības normatīvajam regulējamam gadījumā aicinot žurnālistu nodrošināt materiāla atbilstību profesionālajiem standartiem. Šajā gadījumā, Ētikas padomes redzējumā, portāla redakcija ar šo pienākumu nebija tikusi galā un bija pārkāpusi Ētikas kodeksa normas.

- 2024. gadā, skatot sūdzību par Latvijas Televīzijas raidījumu “Kultūršoks”, Ētikas padome komentārā secināja, ka sūdzība iesniegta, balstoties tikai uz raidījuma pieteikumu, jau pirms raidījums izskanējis ēterā. Sūdzētāju neapmierināja fakts, ka raidījumā, kas veltīts etniskajai neiecietībai, paust viedokli uzaicināta sabiedriskā aktīviste Liāna Langa, kas pazīstama ar agresīvu izteiksmi. Izvērtējot raidījumu, Ētikas padome nesaskatīja iemeslu pārmetumam Latvijas Televīzijai par Ētikas kodeksa neievērošanu. Raidījums atklāj, ka par upuri sociālajos medijos var kļūt pat bez iemesla un arī tāpēc, ka ar savu pretrunīgi vērtētu darbību izraisa pretreakciju – L. Langas gadījums. L. Langa raidījumā bija apzināti pretnostatīta vēl diviem citiem intervētajiem raidījuma dalībniekiem, kuriem uzbrūk bez jebkāda objektīva pamatojuma. Ētikas padome secina, ka raidījumā L. Langa tika aicināta piedalīties, apzinoties viņas sabiedrībā kritizēto darbību sociālajos tīklos. Intervijas laikā L. Langa pati atzina, ka viņa ir gan cīnītāja, gan upuris. Ētikas padomes redzējumā, Latvijas Televīzija, nodrošinot raidījumā viedokļu daudzveidību, korekti atspoguļoja sabiedrībā valdošo viedokļu dalīšanos; sižets kopumā atbilst savam mērķim, parādot skatītājiem sabiedrībā sastopamās šāda veida galējības, kas robežojas ar agresivitāti un nacionālo neiecietību.
- 2023. gadā Ētikas padome skatīja Saeimas deputāta sūdzību par latviešu tautu stereotipizējošu, cieņu un godu aizskarošu virsrakstu portālā “Delfi” – “Latvieši ir nolemti dzeršanai – kā vēsture mūs izveidoja par alkoholiķu tautu” –, kurā sūdzētājs norādīja, ka ir neiedomājami, ka šāds raksts būtu iespējams, kur etnonīma “latvieši” vietā tiktu lietots etnonīms “krievi”, “ebreji”, “vācieši” vai jebkurš cits etnonīms, kas pārstāv kādu Latvijas sabiedrības etnisko kopienu. Sūdzētājs uzskatīja, ka nav pieņemami visas Latvijas sabiedrības alkohola patēriņu attiecināt selektīvi tikai uz vienu tautību – latviešiem un latviešu tautu kā etnisku kopienu. Ētikas padome sniedza vērtējumu par virsraksta atbilstību rakstam un virsrakstu sensacionalizāciju. Ētikas padome komentārā secināja, ka šis ir viens no vairākiem rakstiem “Delfi” rakstu sērijā ar sociāli atbildīgu mērķi – pievērst uzmanību alkoholisma problēmai Latvijā, skatot to no dažādiem aspektiem, konkrētā rakstā – no vēsturiskā. Ētikas padome konstatēja, ka virsraksts izriet no raksta kopējā satura – vēstures materiālu apskates – un nav uzskatāms par sensacionalizējošu. Tajā pašā laikā Ētikas padome secināja, ka šā brīža ģeopolitiskā situācija ir mainījusi daudzu cilvēku skatījumu uz lietām un šādi virsraksti un etniski vispārinājumi tiek uztverti saasināti; nenoliedzami, ir gadījumi, kad apzināti tiek veidoti latviešu tautu un Latviju noniecinoši raksti un virsraksti, taču Ētikas padome neuzskatīja, ka tas būtu darīts šajā gadījumā. Iespējams, redakcijas mēģinājums ar šādu virsrakstu sniegt ieskatu publikācijā un piesaistīt lasītāju uzmanību tiktu uztverts mazāk saasināti, ja virsraksts būtu formulēts kā jautājums. Līdzīgās situācijās Ētikas padome rekomendē medijiem izvairīties no pārspīlēta fatālisma paušanas virsrakstos.
- 2023. gadā Ētikas padome sniedza komentāru par portālā “rus.delfi.lv” izvietoto rakstu ““Traģiskā nejaušība”. Speciālisti apšaubā Kijivas versiju par triecienu Konstantinovkai” (krievu: ““Трагическая случайность”. Специалисты усомнились в версии Киева об ударе по Константиновке”). Ētikas padome secināja, ka rakstā ir ievēroti ētikas pamatprincipi – ir atspoguļots arī Ukrainas amatpersonu viedoklis, ir sniegts notikumu konteksts, rakstā izmantoti ticami avoti, tādu pašu notikumu versiju aprakstījis “The New York Times”. Ētikas padome secina, ka ierobežotas informācijas pieejamības

apstākļos, kā tas ir, vēstot par karadarbības gaitu, medijam var būt sarežģīti ziņot ar vēl augstāku precizitāti un noskaidrot patiesību, tāpēc var pastāvēt dažādas notikumu versijas, to skaitā tādas, kas notikumā saskata traģiskus un negribētus nelaimes gadījumus. Portāla “rus.delfi.lv” galvenais redaktors skaidrojumā Ētikas padomei norādīja, ka redakcijai nav pamata apšaubīt apskatīto notikumu versiju, taču gadījumā, ja arī “The New York Times” secinājumi tiks atzīti par neprecīziem vai kļūdainiem vai arī nāks klajā un noskaidrosies līdz šim nedzirdēti un pārbaudāmi fakti, portāls ir gatavs precizēt publikācijas, ka arī publicēt atsevišķu rakstu par šo gadījumu. Atbildē uzsvērts, ka medija nostāja attiecībā pret Krievijas uzbrukumu Ukrainai paliek nemainīga – “Delfi” atbalsta Ukrainas tautas cīņu un nosoda agresīvo, teroristisko un nelikumīgo Krievijas rīcību. Tomēr redaktors uzskata, ka kara apstākļos nevar izslēgt incidentus, kad “draudzīgās uguns” (*friendly fire*) rezultātā cieš militārais personāls vai civiliedzīvotāji, bet plašsaziņas līdzekļiem ir jāziņo arī par šādiem gadījumiem. Ētikas padome secināja, ka šādas notikumu versijas atspoguļošana medijos daudziem var nebūt pieņemama, tomēr notikumu atspoguļošana kara laikā ir pārbaudījums medijiem un sabiedrībai, jo žurnālistu un dažādu sabiedrības grupu vēlmes neizbēgami nonāk konfliktā ar mediju ētikas pamatprincipiem – viedokļu daudzveidību, objektivitāti, faktu pārbaudi. Lai arī kara iespaidā tādas mediju profesionālās vērtības kā neitralitāte un objektivitāte daudziem var nebūt pieņemamas, tomēr Ētikas padome pauda pārliecību, ka šīs vērtības ir būtiskas kvalitatīvas žurnālistikas pastāvēšanai un centieni tās ievērot ilgtermiņā atsver atsevišķas kļūdas, kādas neizbēgami var rasties ikviena medija darbā.

- 2023. gadā, komentējot sūdzību par materiālu, kurā TV24 televīzijas raidījuma vadītājs tiešraidē pauda spontānu cilvēcisku emociju – līdzjūtību –, redzot kara laukā nofilmētu šausminošu nāves ainu ar Krievijas karavīriem Ukrainā, Ētikas padomes locekle Skaidrīte Lasmane secināja, ka žurnālists ir nonācis ambigvitālā situācijā, kurai piemīt pretrunīgi aspekti: cilvēciskā reakcija par kara šausmām un humānisms nonāks pretrunā ar politisko korektumu – kuras karojošās puses karavīru ciešanām un šausmām ir pieļaujami just līdzī.
- 2023. gadā Ētikas padomes atzinumā Nr. 9/2023 skatīta Vācijas-Baltijas Tirdzniecības kameras (AHK) sūdzība par portāla “nra.lv” publikāciju, kurā autors bija paziņojis: “Deviņi gadi kopš Krievijas uzbrukuma Ukrainai sagādājuši pietiekami daudz liecību, ka vācieši 2014. gada 27. martā Rīgā sarīkotās dzīrēs kļūdas pēc jau nosvinēja savas Kēnigsbergas atgūšanu no Krievijas apmaiņā pret atļauju Krievijai savākt Krimu un vēl vairāk Ukrainas teritoriju.” Tālāk publikācijā sekoja žurnālista skaidrojums lasītājiem ar atsauci uz 2014. gada 17. jūnija laikrakstā “Neatkarīgā” publicēto izvilckumu: “Visas runas, protams, bija politikorektas, bet ārpus pateiktā palika sajūtamais, ka vācieši ir priecīgi satraukti par Krievijas piemēru pārskatīt pēc Otrā pasaules kara nospraustās robežas.” Ētikas padome secināja, ka autora subjektīvais viedoklis, bez jebkāda faktoloģiska pamatojuma, ticis pasniegts kā ziņa, un konstatēja Ētikas kodeksa pārkāpumu.
- 2023. gadā Ētikas padome skatīja sūdzību par virsrakstu “Traģiski izdzisusi 17 gadus veca krievu hokejista dzīvība; viņa slepkavas sastopamas arī Latvijā” portālā “jauns.lv”. Lasītāja šo virsrakstu uztvēra kā maldinošu un Latviju nomelnojošu, jo no raksta secināms, ka sportists ir nomiris pēc ērces kodiena Krievijā. Ētikas padomes vērtējumā,

virsrakstu veidošana bieži ir radošs darbs – tajos nereti tiek izcelta viena perspektīva, lai tie būtu “sulīgi” un piesaistītu uzmanību. Tomēr šajā gadījumā virsraksts nav bijis korekts un ir veidots sliktākajās dzeltenās preses tradīcijās – pārspīlēts un maldinošs, bet idiomās “slepkavas” lietošana savienojumā ar vārdu “Latvija” pamatoti aizskar daļu no sabiedrības, radot negatīvu tēlu Latvijai. Šajā situācijā, paliekot pie izveidotā virsraksta, korekti būtu bijis rakstīt vārdu “slepkavas” pēdiņās, lai izvairītos no maldīgas virsraksta interpretācijas. Ētikas padome pauda uzskatu, ka, arī izmantojot tēlainus izteiksmes līdzekļus – metaforas, sakāmvārdus, parunas –, medijam vienmēr būtu jāizvērtē, kāds var būt uztveres konteksts, kā to uztvers sabiedrība, vai to lietojums atbilst mediju ētikas pamatprincipiem.

- 2023. gadā Ētikas padome skatīja sūdzību par to, ka divi ziņu portāli, pārpublicējot ārvalstu mediju veidotu publikāciju par pāvesta Franciska izteikumiem intervijā, ir izveidojuši ziņas saturam neatbilstošus virsrakstus – tie ietver apgalvojumu, ka pāvests mēģina mīkstināt Krievijas atbildību par karu Ukrainā un attaisnot Krievijas iebrukumu. Ētikas padome secināja, ka karš daudzus cilvēkus, arī žurnālistus, ir pamudinājis aktīvi paust savu nostāju pret kara sācēju un atbalstītājiem un šāda nostāja tiek sagaidīta arī no citiem cilvēkiem un organizācijām, īpaši publiskām personām. Tomēr tas rada arī risku kļūt neiecietīgiem pret tiem, kas izsakās par citiem šīs traģiskās tēmas aspektiem, un ignorēt izteikumu kontekstu. Ētikas padome konstatēja, ka ārvalstu presē citētajos fragmentos pāvests Francisks, atbildot uz viņam uzdotiem jautājumiem, ir izteicis savas pārdomas, taču no tām nav izdarāms secinājums, ka viņš jebkādā veidā mēģinātu mīkstināt Krievijas atbildību, attaisnot Krievijas iebrukumu Ukrainā, tāpēc šādu virsrakstu veidošana nav bijusi korekta. Respektējot mediju redakcionālo neatkarību un tiesības paust savu viedokli, Ētikas padome atgādināja, ka Ētikas kodeksa principi paredz, ka viedoklis ir jānošķir no faktiem un ir jāizvairās no sensacionalizācijas.
- 2023. gadā Ētikas padome komentēja sūdzību par kāda žurnālista privātiem izteikumiem platformā “X” (tolaik: “Twitter”). Ētikas padome konstatēja, ka žurnālists savā privātajā “Twitter” kontā ir izteicis atbalstu citā portālā paustajam Armanda Pučes uzskatam, ka Krievijas sabiedrībā ir iesakņojusies impērisma un fašisma ideoloģija, tā tiek izplatīta ārpus Krievijas un apdraud Eiropu, tostarp arī Latviju, un ar šīm izpausmēm ir jācīnās. Armands Puče to apzīmēšanai izmantojis tēlainus izteiksmes līdzekļus – “kožu saēsta”, “jāatuto” u. tml. Ētikas padome pauda viedokli, ka Krievijas iebrukums Ukrainā daudziem ir mainījis skatījumu uz agresorvalsti un šī attieksme arī netiek slēpta – dažāda veida medijos kara un agresorvalsts tēma, cilvēku personiskā nostāja ir ieņēmusi lielāku lomu, un emocijas ir neizbēgamas. Tomēr, izmantojot un uztverot šādus emocionālus un tēlainus izteiksmes līdzekļus ārpus to sākotnējā konteksta, tie var tikt pārprasti, uztverti arī kā vispārinoši apzīmējumi cilvēkiem ar konkrētu valstisko vai etnisko piederību. Ētikas padomes ieskatā, cilvēkam ir jāapzinās šo apstākļu radītais spiediens, jāvērs uzmanība uz saviem izteiksmes līdzekļiem, valodas kultūru; ir svarīgi, lai mūsu darbības un izteikumi nepadarītu mūs sliktākus, arī – lai tie netiktu pārprasti un nebūtu ērti izmantojami saspīlējuma eskalācijai, dehumanizācijai, naida kurināšanai. Žurnālistiem, jo īpaši, tas būtu jāapazinās – no viņiem sagaida paaugstinātu atbildību un cieņpilnu komunikāciju arī personīgajās izpausmēs.

- 2022. gadā iesniegumā par laikraksta “Сегодня + Неделя” pirmās lapas saturu tika norādīts, ka tā ir nacionālā naida kurināšana. Laikraksta izdevējs, SIA “Masu mediju grupa”, iepazīstināja Ētikas padomi ar publikāciju un paskaidroja, ka tas ir nevalstiskas organizācijas priekšsēdētāja komentārs par Ekonomikas ministrijas lēmumu pārtraukt no 1. septembra publisku komunikāciju krievu valodā. Izvērtējot publikāciju, Ētikas padome secināja: lai arī publikācijas ilustratīvais pieteikums uz laikraksta vāka un redakcijas veidotās pavadošās ilustrācijas, iespējams, saasina publikācijā izteikto viedokli, pati publikācija un tajā paustais viedoklis nesatur naida kurināšanas pazīmes. Autora viedoklim var piekrist un var nepiekrist, taču autoram ir tiesības to paust, savukārt medijam ir tiesības to publicēt, jo diskusijās ir pieļaujams arī tāds polarizēts viedoklis kā šis. Ētikas padome izteica cerību, ka laikraksta redakcija, sniedzot sabiedrībai aktuālo jautājumu apskatu un izvietojot laikrakstā viedokļus, vairāk pievērsīs uzmanību satura daudzpusīgumam – piemēram, skarot jautājumu par valsts valodu Latvijā, būtu vērtīgi laikrakstā iekļaut arī atšķirīgus viedokļus – tādus, kas aizstāv valsts valodas lomu Latvijā.
- 2022. gadā Ētikas padome atzinumā Nr. 6/2022 izvērtēja sūdzību par diviem viedokļa rakstiem portālā “tvnet.lv”. Ētikas padome, izvērtējot iesniegumu un medija sniegtos skaidrojumus, abos gadījumā nesaskatīja ētikas pārkāpumus. Dēvējot pieminekli Pārdaugavā par “okupantu pieminekli”, padomes skatījumā, sūdzības iesniedzējs un “tvnet.lv” atšķirīgi attiecina pieminekļa nosaukumu rakstā – medijs to attiecina uz okupācijas varu un tās armijas slavinājumu, bet iesniedzējs uzskata, ka tas tiek attiecināts uz cilvēkiem, kas iet pie pieminekļa. Ētikas padome šajā kontekstā uzskatīja, ka Latvijas okupācija ir vēstures fakts un medija skaidrojums par pieminekļa Pārdaugavā apzīmējuma izvēli ir pamatots. Tāpat Ētikas padome atzina, ka medijam ir tiesības publikācijās izmantot dažādus apzīmējumus, tostarp publiskajā telpā vispārpieņemtus un lietotus. Par rakstu “Vācieties prom no Latvijas!” Ētikas padomes vairākums konstatēja, ka tajā pausts viedoklis, kas nepārkāpj vārda brīvības robežas, bet divi ētikas padomes locekļi uzskatīja, ka tajā notikusi nepamatota vispārināšana, kas ir vērsta uz emociju uzkurināšanu un sabiedrības polarizāciju; sarežģītos un saspringtos apstākļos medijiem būtu īpaši svarīgi uzturēt profesionālos standartus, kas ietver arī atbildīgumu, un tas, ka konkrētais materiāls ir viedokļa raksts, neatbrīvo no šī pienākuma.
- 2022. gadā Ētikas padome atzinumā Nr. 8/2022 izvērtēja sūdzību par laikraksta “Bauskas Dzīve” publikāciju ““Pietiek nest visu uz paplātes!”; ukraiņiem jāsāk domāt pašiem par savu iztikšanu”, kas publicēta laikrakstā un portālā un veltīta sociālā atbalsta un nodarbinātības jautājumiem reģionā. Ētikas padome nesaskatīja ētikas pārkāpumus, jo secināja, ka laikraksts iedziļinājies problemātikā, atspoguļojis kompetentus informācijas avotus, arī tādus, kam ir kritiskāks viedoklis, nodrošinājis kontekstu, bet virsrakstā, izmantojot daļēju citātu no viena avota teiktā, ticis izcelts viens no rakstā minētajiem aspektiem. Ētikas padome arī secināja, ka šāds virsraksts, kura mērķis ir pievērst lasītāju uzmanību, tomēr var likties mulsošs un neatbilstošs raksta saturam, un, lai arī nav noticis žurnālistikas profesionālo un ētisko principu pārkāpums, Ētikas padome rekomendēja redakcijai ievērot precizitātes principu, izvēloties virsrakstus materiāliem par sabiedrībā pretrunīgi vērtētiem jautājumiem. Tāpat Ētikas padome vērsa mediju uzmanību, ka Ukrainas bēgļu vidū var būt lielāka mazaizsargātu personu daļa nekā

Latvijas iedzīvotāju vidū, tāpēc materiālos par bēgļiem būtu svarīgi atspoguļot arī pašu ukraiņu skatījumu. Tiesa, šo pieeju nevar gaidīt vai pieprasīt katrā medija veidotajā materiālā par tēmu, taču tā būtu vēlama kopējā tēmas atspoguļojumā.

Covid-19

Covid-19 pandēmijas laikā sabiedrībā iezīmējās polarizēta attieksme pret slimības pastāvēšanu, tās nopietnību, valdības noteiktajiem ierobežojumiem, slimības izplatīšanās ierobežošanas un ārstēšanās metodēm. Idejas par indivīda absolūtu brīvību un tiesībām nerēķināties ar citiem pandēmijas notikumu laikā nonāca konfliktā ar idejām par solidaritāti, atbildību, nepieciešamību paciest neērtības, uzticēšanos valdībai un zinātnei.

Ētikas padomes locekle Skaidrīte Lasmane puda viedokli, ka šādu krīžu laikos medijiem ir lielas iespējas veidot emocionālo noskaņojumu un Latvijas mediji un žurnālisti Covid-19 izraisītās krīzes laikā radīja saprātīgu, līdzsvarotu un kopdarbīgi emocionālu noskaņojumu, palīdzēja pārvarēt nevajadzīgas bailes, apjukumu, neziņas izraisītu haosu un stiprināt darbīgu līdzdalību krīzes pārvarēšanai. S. Lasmanes kundze skaidroja, ka šādās krīzes situācijās, kad ir apdraudēti cilvēki un vērtības, neitralitāte nav iespējama, tā ir pat amorāla un bīstama, lai arī cik ļoti kāds to formāli negribētu.

Ētikas padomes atzinumi par mediju materiāliem, kuru saturs skar notikumus Covid-19 pandēmijas laikā, parāda, ka ir situācijas, kad publikāciju mērķis un kopējais sabiedrības ieguvums attaisno gan diskutablas žurnālistikas metodes patiesības noskaidrošanā, gan situācijas, kad žurnālistiem un publicistiem ir jāievēro godprātības principi – vēlme krīzes laikā nostāties kādā pusē nav attaisnojums, lai izplatītu nepatiesu un citu cilvēku godu un cieņu aizskarošu informāciju.

- Atzinumā Nr. 5/2022 secināts, ka TV3 ziņu raidījuma veidotāji bija izplatījuši nepārbaudītas, patiesībai neatbilstošas mirušā A. Cimdara godu aizskarošas ziņas, kuras plaši tālāk izplatīja citi mediji – proti, ka no Covid-19 mirušajam bijušajam Centrālās vēlēšanu komisijas vadītājam A. Cimdaram, iespējams, bijis viltots vakcinācijas sertifikāts. Var pieļaut, ka televīzijai šī neoficiālā un vēl nepārbaudītā informācija šķita būtiska, piemēram, lai, uzsverot, ka mirušais nebija vakcinēts, apliecinātu, ka nevakcinētiem cilvēkiem ir augstāks risks nomirt no Covid-19, vai atspēkotu sabiedrībā cirkulējošos argumentus, ka vakcinācija nepasargā no slimības komplikācijām, vai vēl ekstrēmākus viedokļus, ka tieši vakcinācija nogalina cilvēkus. Tomēr Ētikas padome uzskatīja, ka, ievērojot notikušā sensitīvo kontekstu, nepārbaudītu ziņu sensacionalizācija bijusi nepamatoti pārsteidzīga – gadījumos, kad aplūkojamais jautājums netieši saistāms ar personas nāvi, medijam jāpaļaujas tikai uz pārbaudītiem faktiem un īpaši piesardzīgu un padziļinātu informācijas avotu izpēti. Nepienācīga jautājuma izpēte var radīt negodu mirušā piemiņai, turklāt tai nav iespējas sevi aizstāvēt. Šajā gadījumā medija rīcība, publicējot neoficiālu informāciju, kas it kā liecina par šādas personas krimināli sodāmu rīcību, bijusi sasteigta un nepamatota. Ētikas padome

uzsvēra, ka informācijas publicēšanas brīdī nebija konstatējami tādi apstākļi, kas liecinātu, ka ir pamats to publicēt nekavējoties, piemēram, lai novērstu potenciālu tūlītēju kaitējumu vai draudus sabiedrības veselībai, nevis būtu jāsaņem izmeklēšanas rezultāti vai jāaprobežojas ar ziņu, ka policija izmeklē lietas apstākļus.

- Atzinumā Nr. 13/2021 par portālā “tvnet.lv” publicēto portāla publicistes viedokļa rakstu Ētikas padome skatīja dziedātājas Aminatas sūdzību par to, ka viņas publiskais skaidrojums par koncertu atcelšanu epidemioloģiskās situācijas un valstī noteikto ierobežojumu dēļ publikācijā interpretēts kā viņas nostāšanās pret kādiem ierobežojumiem epidemioloģiskās situācijas dēļ un ticis pielīdzināts citas personas viedoklim par vakcinācijas sertifikātu kā nacisma instrumentu. Ētikas padome atzina, ka šāds apgalvojums var būt Aminatas cieņu un godu nepamatoti aizskarošs, un uzsvēra: lai gan viedoklis netiek pakļauts patiesības pārbaudei, tas ir jābalsta patiesos faktos, ja viedokļa paušanas brīdī tos ir iespējams konstatēt. Ievērojot, ka medijs tomēr ir labojis rakstu, Ētikas padomes ieskatā, medijs rīkojās atbilstoši Biedrības Ētikas kodeksā nostiprinātajām vērtībām un principiem.
- Atzinumā Nr. 2/2021 Ētikas padome skatīja sūdzību par to, ka TV3 raidījuma “Bez Tabu” sižetā iekļauta tendencioza informācija un pārkāptas sūdzētājas tiesības uz privātumu. Sūdzētāja norādīja, ka sižetā bez viņas piekrišanas tika publicēta privāta sarakste, žurnālists neesot viņu informējis, ka savstarpējā telefona saruna tiek ierakstīta, kā arī netika dots laiks, lai sagatavotos intervijai. Sūdzētāja nav piekritusi ierakstītās sarunas izmantošanai sižeta sagatavošanā, bet viņas iesūtītais rakstveida paskaidrojums sižetā nav atspoguļots. Sižetā ticis nosaukts sūdzētājas vārds, uzvārds, darbavieta un amats, kas, viņas ieskatā, nebija nepieciešams, lai nodrošinātu sabiedrības intereses. Ētikas padome secināja, ka sižets bija veidots par sabiedrībai nozīmīgu jautājumu, attēlojot nievājošu un nihilistisku attieksmi pret sabiedrības veselību un Covid-19 pandēmijas ierobežošanai noteiktajiem ierobežojumiem un piesardzības pasākumiem. Ētikas padome uzskata, ka mediju pienākums ir atspoguļot informāciju par sabiedrībai īpaši svarīgiem jautājumiem un notikumiem, tostarp saistībā ar Covid-19 pandēmiju, kas ir tiešā veidā saistīta ar sabiedrības veselības riskiem, tamdēļ tā skar un interesē ļoti plašu sabiedrības loku. Ētikas padomes ieskatā, nevarēja secināt, ka sižeta sagatavošanā būtu noticis Biedrības Ētikas kodeksā nostiprināto principu pārkāpums, jo ir būtiski parādīt dažādus sabiedrībā valdošus aizspriedumus par slimības nopietnību un iespējamo ietekmi uz jebkuras personas veselību. Lai arī likuma “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 7. panta 3. daļā ir paredzēts aizliegums publicēt personu korespondenci bez to piekrišanas, Ētikas padomes ieskatā, sabiedrībai ir tiesības iegūt pilnvērtīgu informāciju par sabiedrības drošībai bīstamām situācijām. Ētikas padomes vērtējumā, aplūkotajā situācijā sabiedrības ieguvums no informācijas atspoguļošanas sižetā bija lielāks, nekā konkrētajai personai iespējamais kaitējums. Vienlaikus Ētikas padome uzsver, ka korespondences izmantošana aplūkotajā sižetā pierāda tajā izteikto apgalvojumu atbilstību patiesībai, tomēr kopumā korespondences publicēšana būtu pieļaujama tikai galējas nepieciešamības gadījumā, jo personu korespondences publicēšana var radīt ievērojamu kaitējumu privātpersonu interesēm.
- Atzinumā Nr. 7/2021 par LTV raidījumu “Aizliegtais paņēmiens”, kurā tika aplūkots jautājums par antivielām pret Covid-19, Ētikas padome lēma par to, cik ētiski ir

žurnālistam bez zinātniskas bāzes veikt testus par zinātniskiem jautājumiem, ja par tiem ir sabiedrības interese. Šeit nepieciešams atgādināt, ka raidījuma tapšanas laikā sabiedrībā bija izplatīti atšķirīgi viedokļi par Covid-19 vakcīnu efektivitāti. Šajā jautājumā un balsojumā Ētikas padomes locekļu domas dalījās un lēmums, ka, ņemot vērā raidījumā aplūkoto sensitīvo jautājumu, kā arī secinājumu izdarīšanai izmantoto metodiku, raidījuma veidošanā nav ievērots Biedrības Ētikas kodekss, tika pieņemts ar sešām balsīm par un trijām pret. Ētikas padome uzsvēra, ka pētījums, kas nav veikts ar pienācīgu rūpību, nodara lielāku kaitējumu žurnālistikas kopējai kvalitātei, mazina uzticēšanos profesionāliem medijiem un zinātniekiem, kā arī sociāli nozīmīgā vakcinācijas procesa organizēšanai lielākā mērā nekā palielina sabiedrisko labumu. Lai arī raidījumā šķetinātais ideoloģiskais jautājums par vakcinācijas procesa organizēšanā neatbildētiem un sabiedrības interesi raisošiem jautājumiem ir nozīmīgs un tā padziļināta izpēte ir atbalstāma, no profesionālās ētikas viedokļa ir svarīga raidījuma veidotāju spēju veikt kvalitatīvu zinātnisku izpēti, lai secinājumus balstītu pārbaudītā un zinātniski pamatotā analīzē, nevis secinājumos, kas tiek iegūti no fragmentāras, zinātniski nepamatotas un pretrunīgas informācijas. Tāpat nav pieļaujama atbildības novelšana par neprofesionālas mediju prakses īstenošanu uz trešajām personām, kurām it kā būtu jāatspēko izdarītie secinājumi, jo izpētes rezultāti un secinājumi vispirms kritiski jāizvērtē pašiem pētījuma veicējiem. Ētikas padome kritiski vērtēja žurnālistu iespējas bez speciālām zināšanām īstenot zinātnisko pētniecību jautājumos, kuru zinātniskā izpēte ir komplicēta un notiek atbilstoši kvalificētu speciālistu vadībā. Žurnālistiem ir pienākums pētīt, kādas problēmas pastāv sabiedrībā, tomēr, Ētikas padomes ieskatā, nepastāvot pietiekamai zinātniskai bāzei zinātniskas izpētes veikšanai, žurnālistiem ir jāaprobežojas ar žurnālistisku jautājuma izpēti, kas nedod pamatu izdarīt zinātniskus secinājumus, bet iegūt un apzināt padziļinātai jautājuma izpētei un diskusijai nepieciešamos argumentus un apsvērumus. Tomēr, veicot eksperimentus, jebkuras izpētes gadījumā ir stingri jāietur konsekvence datu vākšanas un analīzes laikā, bet secinājumu vispārināšanā ir jāievēro ētikas pamatprincipi, tostarp nepieļaujot maldinošā formā pasniegtas informācijas un pārspīlējumu publicēšanu.

Pret-mediju diskurss

Sabiedrības interesi par medijiem un centieniem tos ietekmēt var pamatot gan patiesas rūpes par mediju satura kvalitāti, atbilstību Ētikas kodeksam un citiem žurnālistikas standartiem, gan t. s. pret-mediju diskurss – darbības, kuru mērķis ir žurnālistu iebiedēšana, spiediena izdarīšana, varas demonstrācija, žurnālistu uzmanības uz resursu patēriņš. Lielākā daļa šādu darbību notiek, uzbrūkot medijiem publiskajā telpā (raidījumos, ierakstos un komentāros sociālajos medijos), privātajā telpā (sūtot draudus vai aizskarošus vēstījumus žurnālistiem personīgi), draudot ar sūdzībām tiesā, policijā un vēršoties šajās institūcijās, kā arī sūtot sūdzības visdažādākajām valsts iestādēm un nevalstiskajām organizācijām. Lai arī šādu motivāciju ir sarežģīti pierādīt, atsevišķas pazīmes liecina arī par centieniem šādiem nolūkiem izmantot mediju pašregulācijas

mehānismus, vēršoties ar sūdzībām Biedrībā. Jāpiebilst, ka vēršanās Biedrībā uzskatāma par korektu metodi, jo sūdzību izskatīšana ir Biedrības galvenā funkcija, turklāt, tikai izskatot sūdzību, iespējams izdarīt secinājumus par tās pamatotību un medija atbilstību Ētikas kodeksam.

Šeit minēti piemēri sūdzībām, kurās vēršanās pret medijiem var tikt interpretēta kā pašmērķīga.

- 2024. gadā Ētikas padome iepazinās ar sūdzību par žurnālistes pausto viedokli “Delfi TV” raidījumā “Nākamais, lūdzu!” 14.05.2024. un secināja, ka žurnāliste viedokli izteikusi, diskutējot ar politiķiem Aināru Šleseru un Vili Krištopanu par klimata pārmaiņām, un ir acīmredzams, ka notiek viedokļu cīņa. Ētikas padome sūdzētājam skaidroja, ka tiesības uz viedokli var būt arī raidījuma vadītājam, ne tikai tā viesiem, viedokļi ir subjektīvi, turklāt arī žurnālistam, piedaloties šādā diskusijā, ir tiesības uz viedokļa hiperbolizāciju.
- 2024. gadā Ētikas padome iepazinās ar sūdzību par faktu, ka Latvijas Televīzijas raidījums “Kultūršoks” sižetā par sabiedrības neiecietību intervē politisko aktīvistu L. Langu. Ētikas padome secināja, ka sūdzība iesniegta, vēl pirms raidījums tika pārraidīts, balstoties tikai uz tā pieteikumu. Iepazīstoties ar raidījumu pilnā apmērā, Ētikas padome nesaskatīja iemeslu pārmētam – Latvijas Televīzija, nodrošinot raidījumā viedokļu daudzveidību, korekti atspoguļoja sabiedrībā valdošo viedokļu dalīšanos. Sižets kopumā bija atbilstošs savam mērķim – parādīt sabiedrībā pastāvošās šāda veida galējības, kas robežojas ar agresivitāti un nacionālo neiecietību.
- 2023. gadā Ētikas padome iepazinās ar sūdzību par to, ka pētnieciskās žurnālistikas centrs “Re:Baltica” kopā ar krieviski rakstošo mediju “Čaika” Daugavpilī uz mobilās redakcijas telts blakus latviešu valodas aicinājumam apmeklēt redakciju pievienojis arī tekstu krievu valodā, tā stereotipizējot Daugavpils iedzīvotājus. Ētikas padome secināja, ka pārmētam par “Re:Baltica” neētisku rīcību nav pamata – žurnālistiem ir tiesības materiālu veidošanā iesaistīt dažādas sabiedrības grupas. Iepazīstoties ar iesnieguma kontekstu un sūdzētāja līdzšinējo saskari ar “Re:Baltica”, Ētikas padome konstatēja, ka sūdzētājs jau agrāk bija publicējis rupjus un nievājošus ierakstus sociālajos medijos par “Re:Baltica” žurnālistēm un “Nacionālās apvienības” (sūdzētājs ir tās biedrs) Ētikas komisija bija secinājusi, ka viņa rīcība bijusi neatbilstīga ētikas principiem, un aicinājusi tos ievērot.
- 2020. gadā, atbildot uz mediju nozari pārraugošas organizācijas iesniegumu par laikraksta “Neatkarīgās Tukuma Ziņas” redaktora kritisku viedokli par mediju nozares finansējumu un pārraudzību, Ētikas padome pauda viedokli, ka ikkatru personas izteikumu nav vēlams pavērst tā, lai to varētu uzskatīt par nepatiesas informācijas publicēšanu, – ikvienai personai ir tiesības uz viedokli.

Ar vārda brīvību un tiesībām uz viedokli saistīti aspekti

Vārda brīvības ētiskie aspekti skatīti virknē Ētikas padomes atzinumu un komentāru par viedokļiem, ko izteikuši gan paši žurnālisti, gan trešās puses. Lai arī Ētikas padomes atzinumos nereti ir atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, kas aizsargā viedokļa izteikšanas brīvību, un uz šiem spriedumiem plaši atsaucas paši mediji, Ētikas padomes atzinumos un komentāros redzams, ka, raugoties no ētikas aspekta, skatījumi uz izteikto viedokļu saturu un formu var būt daudz niansētāki – konkrētās situācijās, ņemot vērā dažādas nianse, kontekstu un faktu, ka viedokli pauž medijs, tas, kas ir pieļaujams likumā, var izrādīties neatbilstošs vai diskutabls no mediju ētikas aspekta.

Intervijas

Lai arī vispārējās cilvēktiesības un Satversme aizsargā vārda brīvību, šis princips ne vienmēr cilvēkiem ir saprotams un pieņemams, kad viedokli intervijā pauž tiem netīkama persona vai pats viedoklis šķiet aizskarošs, satur nepatiesus faktus u. tml. Šādas sūdzības saņemtas gan par medija izvēli intervēt politiķus, to skaitā kriminālnoziedzumos tiesātas personas, gan par cita intervētā izteikumiem.

- 2023. gadā, skatot divas sūdzības par mediju izvēli intervēt konkrētus politiķus, Ētikas padome puda viedokli, ka intervijās sniegtās atbildes uzskatāmas par personas viedokli, ko aizsargā vārda brīvības princips, arī tad, ja paustais viedoklis citam nav patīkams, šķiet nevēlams, tam nepiekrīt, tajā ietvertie fakti šķiet sagrozīti vai nepatiesi, un pat tad, ja intervētā persona neatbalsta demokrātiju kā sabiedrības pārvaldes veidu. Tiesa, arī vārda brīvība nav absolūta, tai ir robežas, piemēram, kad tiek kurināts naidis un diskriminācija, izskan publiski aicinājumi vērsties pret Latvijas neatkarību, suverenitāti vai teritoriālo vienotību, valsts varu vai valsts iekārtu, notiek genocīda, noziegumu pret cilvēci, kara noziegumu attaisnošana, pausti aicinājumi uz genocīdu – agresīvu karu u. tml. Komentējot medija rīcību, Ētikas padome norādīja, ka preses brīvības princips paredz, ka medijs ir tiesīgs noteikt, kā un ar kādiem apsvērumiem veido intervijas, cik kritiski žurnālists izturas pret intervēto, cik ērtus vai neērtus jautājumus uzdod, vai uzdod precizējošus jautājumus, vai kritiski izvērtē un apstrīd intervētā sacīto, orientējas tēmā, vai publicētajā materiālā fiksē arī savas piezīmes. Veids, kā vienu un to pašu cilvēku intervē dažādi mediji, var ļoti atšķirties.
- 2023. gadā, skatot sūdzību par interviju portālā “delfi.lv”, kurā intervētais pielīdzināja labējās partijas nacistiem, un medijs šo citātu izmantojis arī raksta nosaukumā, Ētikas padome puda viedokli, ka publikācijā nav saskatāms Ētikas kodeksa pārkāpums – žurnālists bija uzdevis korektus, netendenciozus jautājumus, turklāt virsrakstā skaidri

norādīts, ka ir izmantots citāts no intervijas. Lai gan vārds “nacisti” sabiedrībā tiek plaši lietots vietā un brīžiem diemžēl nevietā, turklāt katram šo jēdzienu lietojot ar atšķirīgu nozīmi, un lai arī par jebkuru jautājumu būs lasītāji, kas iebildīs intervētajam, žurnālistam nav pienākuma apšaubīt intervētā viedokli un atziņas. Tāpat medijam nevar uzlikt atbildību par intervētā teikto; arī redakcijas komentārs pie katras intervijas nav nepieciešams. Ētikas padome pievienojās medija argumentam, ka žurnālista sodīšana par to, ka viņš palīdz izplatīt paziņojumus, kurus izsaka cita persona, nopietni traucētu un pat apdraudētu preses ieguldījumu sabiedrībai nozīmīgu tēmu apspriešanā.

Viedokļa raksti

Lai arī tiesības paust viedokli ir viens no cilvēktiesību pamatprincipiem, ne visiem tas var šķist pašsaprotams. Ētikas padomē 2023. gadā skatīta sūdzība, kurā apšaubītas redakcijas tiesības izteikt viedokli redakcijas viedokļa slejā. Ētikas padome komentārā sūdzētajam skaidroja, ka žurnālistam tāpat kā jebkuram cilvēkam ir tiesības paust savu viedokli, bet, publicējot to medijā, tas skaidri jānodala no ziņām, kā tas arī ticis īstenots šajā gadījumā, tāpēc iebildumam nav pamata, – tas ir pretrunā ar Satversmē un biedrības Ētikas kodeksā nostiprināto vārda brīvības principu.

Vārda brīvības robežas ir plašas, arī medijos izteiktam viedoklim ir tiesības būt asam, aizskarošam, provocējošam. Tomēr no mediju ētikas skatpunkta ir būtisks viedokļa saturs, pamatojums, izteiksmes forma un tas, vai kopā ar viedokli ir sniegti arī fakti. Līdz ar to arī uz t. s. viedokļa rakstiem ir attiecināmi mediju ētikas principi.

- Atzinumos Nr. 11/2022, 6/2022, 2/2022 un 5/2001 par dažādu mediju žurnālistu un publicistu paustajiem uzskatiem redakciju viedokļa slejās Ētika padome secināja, ka mediji nav pārkāpuši Ētikas kodeksu – lai gan viedokļi bija kritiski un asi, tie tika pamatoti un netika balstīti ar nepatiesiem faktiem.
- 2022. gadā komentārā par viedokļa rakstu laikrakstā “Сегодня + Неделя” Ētikas padome secināja: lai arī publikācijas ilustratīvais pieteikums uz laikraksta vāka un redakcijas veidotās pavadošās ilustrācijas, iespējams, saasina publikācijā izteikto viedokli, pati publikācija un tajā paustais viedoklis nesatur naida kurināšanas pazīmes. Autora viedoklim var piekrist un var nepiekrist, taču autoram ir tiesības to paust, savukārt medijam ir tiesības to publicēt, jo diskusijās ir pieļaujams arī tāds polarizēts viedoklis kā šis. Ētikas padome izteica cerību, ka laikraksta redakcija, sniedzot sabiedrībai aktuālo jautājumu apskatu un izvietojot laikrakstā viedokļus, vairāk pievērsīs uzmanību satura daudzpusīgumam, piemēram, skarot jautājumu par valsts valodu Latvijā, būtu vērtīgi laikrakstā iekļaut arī atšķirīgus viedokļus – tādus, kas aizstāv valsts valodas lomu Latvijā.
- Līdzīgi, reaģējot uz sūdzību, Ētikas padome 2024. gadā secināja par portālā “lsm.lv” publicēto viedokli – vien fakts, ka kādam konkrēts viedoklis nav patīkams, nenozīmē, ka būtu apšaubāms medija rīcības ētiskums, publicējot personas viedokli.

- Atzinumā Nr. 2/2024 Ētikas padome portālā “la.lv” publicētajā viedokļa rakstā konstatēja godprātības, diskriminācijas un naida kurināšanas aizlieguma un cieņas principa pārkāpumus. Ētikas padome puda viedokli, ka autoriem, neapšaubāmi, ir tiesības izmantot spilgtus izteiksmes veidus un provocēt, tomēr pastāv robežas, kuras pārkāpjot publikācija zaudē žurnālistikas kvalitātes un kļūst par emocionāla izvirduma izpausmi, kas primāri nevis izgaismo un izskaidro tēmu, bet rupji aizskar daļu lasītāju. Šajā publikācijā Ētikas padome saskatīja dehumanizāciju, aicinājumus uz diskrimināciju, vispārinājumus, aizspriedumus, nesamērīgus aizskārumus – naida runai piemītošu pazīmju kopumu. Konkrētā publikācija bija viedokļa raksts, un šādos gadījumos būtiska ir arī redakcijas atbildība. Ētikas padome atgādināja, ka, arī publicējot viedokļu rakstus, medija pienākums ir rūpēties, lai publicētajos materiālos un pat lasītāju komentāros nebūtu naida runas, aicinājumu uz vardarbību un citas likumā aizliegtās darbības; konstatējot šādas neatbilstības, tās ir pēc iespējas ātri jānovērš, tostarp ieviešot pašregulācijas mehānismus.
- Atzinumā Nr. 13/2021 par portālā “tvnet.lv” publicēto viedokļa rakstu Ētikas padome secināja, ka tajā bija iekļauts sūdzētāja godu un cieņu nepamatoti aizskarošs salīdzinājums, jo tās viedoklis bez pamata tika pielīdzināts citas personas viedoklim par vakcinācijas sertifikātu kā nacisma instrumentu. Ētikas padome uzsvēra, ka, kaut gan viedoklis tiesu praksē netiek pakļauts patiesības pārbaudei, tas ir jābalsta patiesos faktos, ja viedokļa paušanas brīdī tos ir iespējams konstatēt.

Ētikas padome konstatēja Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes vairākos aizskarošos materiālos, kuros fakti netika skaidri nodalīti no viedokļiem, radot maldinošu priekšstatu, ka rakstā paustie apgalvojumi un pieļāvumi ir fakti vai balstīti faktos, lai gan nebija notikusi informācijas pārbaude. Pats fakts, ka publikācijai ir piešķirtas viedokļa raksta pazīmes, nenozīmē, ka tajā iekļautās ziņas, īpaši, ja tās kādu ir aizskārušas, nevar tikt uzskatītas par faktiem, tāpēc arī uz tām attiecas informācijas apstrādes un faktu pārbaudes principi.

- Atzinumā Nr. 7/2024 par publikāciju portālā “nra.lv”, kas bija pasniegta kā viedokļa raksts, Ētikas padome, komentējot pārkāpumu, norādīja: lai arī viedokļa rakstā ir pieļaujams subjektīvs vērtējums, kritika un izteiksmes forma var būt asāka, taču arī uz šī formāta rakstiem ir attiecināmi mediju ētikas principi. Arī šādiem materiāliem, jo īpaši, kad tie ir cilvēku aizskaroši, ir jābalstās patiesā informācijā. Lai izvairītos no auditorijas maldināšanas, uz tiem attiecināmas gan viedokļa un faktu nošķiruma, gan informācijas pārbaudes principi, lai skaidri norādītu, kur beidzas fakti un sākas viedoklis. Izvērtējot publikāciju, Ētikas padome secināja, ka tā bija balstīta uz nepārbaudītiem un faktos nebalstītiem apgalvojumiem; tajā redzami centieni izmantot nepatiesu, sagrozītu un maldinošā formā pasniegtu informāciju, lai tīši ietekmētu auditoriju. Šādā publikācijā, arī uz žurnālista izmantotajiem faktiem un apgalvojumiem, attiecināms faktu pārbaudes princips, tomēr Ētikas padome secināja, ka publikācijas autors un medijs nav pārbaudījis rakstā piesauktos faktus un tie nav bijuši patiesi. Ētikas padome arī secināja, ka publikācijas mērķis ir nevis noskaidrot patiesību, bet slēpti ietekmēt auditoriju, radot maldinošu un patiesībai neatbilstošu priekšstatu par sūdzētājas profesionālo darbību un tās neatbilstību likumam. Šajā atzinumā par publikāciju, kura, Ētikas padomes

skatījumā, mērķtiecīgi veidota kā neslavu ceļošs materiāls par kādu personu, faktu nenošķiršana no viedokļa bija viens no vairākiem Ētikas kodeksa principu pārkāpumiem. Cenšoties ietekmēt auditoriju, autora faktos nebalstītie un maldinošie apgalvojumi un pieļāvumi tālākā tekstā jau pasniegti kā fakti.

- Atzinumā Nr. 9/2023 par publikāciju portālā “nra.lv” Ētikas padome puda līdzīgu viedokli. Publikācija bija publicēta portāla sadaļā “Pasaule” un veidota kā informatīvs materiāls, tomēr tās fragmentos, tostarp ievadā, bija izcelti un izteikti aizskaroši un neslavu ceļoši apgalvojumi un pieņēmumi bez faktoloģiska pamatojuma. Tikai vēlāk tekstā tika dota norāde, ka apgalvotais nav noticis, bet balstās žurnālista sajūtās.

Diskusijās un publikācijās izteiktie viedokļi

Ētikas padomes komentāri un atzinumi par viedokļu atbilstību Ētikas kodeksam pārsvarā izteikti, skatot sūdzības par publikācijām. Publikācijās autoriem ir vieglāk nodalīt viedokļus no faktiem, pirms publicēšanas pārbaudot materiālu. Taču, vadot vai piedaloties diskusiju raidījumos, žurnālistiem ir sarežģītāk nodalīt viedokli no faktiem, bet skatītājiem un klausītājiem – atšķirt, kur sākas un beidzas viedoklis. Skatot sarunu raidījumus un diskusijas, Ētikas padome arī nav atbalstījusi mēģinājumus analizēt un vērtēt katru žurnālista vārdu, argumentu, jo īpaši atraujot to no konteksta un kopējās diskusijas gaitas.

- Atzinumā Nr. 10/2021, skatot sūdzību par Latvijas Radio 1 radio raidījumu “Pēcpusdiena”, kurā pieaicinātais žurnālists bija komentējis kādas citas personas publicēto viedokli, Ētikas padome uzskatīja, ka raidījumā izteikts žurnālista viedoklis un tas nav ticis pasniegts kā fakts. Ētikas padome norādīja, ka tieši tā veidojas viedokļu plurālisms, bet apstākļi, ka kādas personas pausts viedoklis nesaskan ar citas personas viedokli vai raisa tai nepatiku, nevar būt par pietiekamu pamatu, lai medija rīcību, pieļaujot ētera personības viedokļa paušanu aplūkotajā gadījumā, uzskatītu par neētisku.
- Komentārā 2024. gadā par žurnālistes izteikumu portāla “Delfi.lv” TV raidījumā “Nākamais, lūdzu!”, diskusijas laikā oponējot personām, kas apšaubā notiekošās klimata pārmaiņas, Ētikas padome norādīja uz žurnālista tiesībām paust viedokli arī tad, ja tas ir pārspīlēts, provocējošs.
- 2020. gadā, atbildot uz NEPLP vēstuli par publikāciju laikrakstā “Neatkarīgās Tukuma ziņas”, kurā iekļauts pie Valsts prezidenta par mediju politikas jautājumiem notikušās diskusijas atreferējums, Ētikas padome vērsa sūdzētāja uzmanību, ka viedokli nevar pakļaut patiesības pārbaudei. Ētikas padomes ieskatā, ikkatru personas izteikumu nav vēlams pavērst tā, lai to varētu uzskatīt par nepatiesas informācijas publicēšanu. Gadījumā, ja par kādu personu vai organizāciju viedoklī paustas nepamatotas, godu un cieņu aizskarošas vai neslavu ceļošas ziņas, aizskartajai personai ir tiesības vērsties pret aizskārēju, izmantojot civiltiesiskos instrumentus.

- Atzinumā Nr. 16/2021 Ētikas padome izskatīja sūdzību par portāla “nra.lv” publikāciju. Sūdzētājs norādīja: lai arī raksts definēts kā izpētes materiāls, tajā ietvertā informācija ir balstīta tikai uz konkrētā žurnālista viedokli, autors tajā paudis savu personisko negatīvo vērtējumu, kā arī nepatiesu un maldinošu informāciju, minējumus un pieņēmumus. Ētikas padome secināja, ka raksts, lai arī saukts par pētījumu, ir paviršs, citstarp izmantojot tādas jēdzienus kā “vispārzināms fakts”, kas vienlaikus netiek pamatots ar pierādījumiem. Ētikas padome atzina, ka rakstā tiek virzīta emocionāla un tendencioza interese bez pienācīgi argumentēta pamatojuma. Ētikas padome rakstā konstatēja vairāku Ētikas kodeksa punktu pārkāpumus, tostarp faktu un viedokļu nošķiruma principa pārkāpumu.

Vairākos atzinumos un komentāros Ētikas padome paudusi nostāju, ka ētikas principi var tikt attiecināti arī uz žurnālista izteiksmes līdzekļiem un uzvedību, saistot to ar Ētikas kodeksā noteikto cieņas principa ievērošanu.

- 2021. gadā, pēc NEPLP lūguma paužot viedokli par intervēšanas stilu Latvijas Televīzijas raidījumā “Šodienas jautājums”, Ētikas padome norādīja, ka atbilstīgi žurnālistikas profesionālās ētikas standartiem ir pieļaujama neērtu un tiešu jautājumu uzdošana intervējamajām personām. Tajā pašā laikā raidījuma vadītājam ir jāievēro vispārpieņemtie pieklājības un cieņas pamatprincipi, kas attiecināmi uz saskarsmē lietoto intonāciju, žestiem, augsti stāvošu valsts amatpersonu uzrunas formu izmantošanu, neitralitātes ievērošanu un izvairīšanos no tendencioza personīgā viedokļa un nostājas iekļaušanas sarunā. Lai arī Ētikas padome aplūkotajā situācijā nekonstatēja konkrētu biedrības Ētikas kodeksa pārkāpumu, tā saskatīja Ētikas kodeksa 4.7. punkta (Cieņa) pārkāpumam raksturīgas pazīmes – raidījuma vadītāju brīžiem uzbrūkošo un agresīvo intonāciju, valdības pārstāvju runas vairākkārtēju nepamatotu pārtraukšanu, personīgās nostājas iekļaušanu sarunā, kā arī nepienācīgi lietotas uzrunas formas attiecībā pret intervējamajām personām, kas arī ir radījusi iespaidu par neiecietīgu un potenciāli neētisku žurnālistu rīcību. Tāpat Ētikas padome norāda, ka nav ieteicams interviju laikā uzdot izaicinošus personīgas dabas jautājumus, kas neattiecas uz raidījuma mērķi, taču pastiprina iespaidu par nepietiekamu cieņas izrādīšanu.
- Atzinumā Nr. 11/2020 par viedokļa rakstu medijā “Tukuma Balss” Ētikas padome saskatīja cieņas principa pārkāpuma pazīmes – pret personu (*ad hominem*) vērstu apvainojumu, kas neatbilst elementāram morāles un mediju kultūras līmenim, tāpēc nav pieņemams un pieļaujams žurnālistikas praksē. Ētikas padomes ieskatā, šādu apgalvojumu izmantošana mediju materiālos ir pretēja Biedrības Ētikas kodeksa 4.7. punktā nostiprinātajam cieņas un savstarpējās saskarsmes principam.
- Atzinumā Nr. 13/2020 par portāla “nra.lv” publikāciju Ētikas padome aicināja mediju pievērst uzmanību leksikai, lai sekmētu savstarpēju pušu izpratni par konkrētu jautājumu, neradot iespaidu par raksta autora ieceri apzināti negatīvi aizskart kādu personu.

Ārstniecība

Izskatot sūdzības par to, kā mediji atspoguļojuši medicīniskus jautājumus, Ētikas padome ir skaidrojusi, ka mediju materiāli, kas saistīti ar ārstniecību, jāvērtē kā īpaši sensitīvi, apzinoties medija sniegtās informācijas iespējamo ietekmi uz cilvēku veselību un uzticamu viedokļu svarīgumu.

- Atzinumā Nr. 8/2021 par portāla “nra.lv” publikāciju Ētikas padome norādīja, ka kādas īpašas terapijas piemērotību pamatā vērtē konkrētu personu ārstējošs ārsts, bet rakstā paustie secinājumi nekritiski balstīti vienā avotā. Atspoguļojot ar ārstniecību un citām sensitīvām tēmām saistītus jautājumus mediju materiālos, būtu jāizvēlas vai nu analītiska jautājuma izpēte, nodrošinot viedokļu daudzveidību, izmantojot dažādus ar jautājumu saistītus viedokļus no dažādiem avotiem, vai arī, viedokļa raksta gadījumā, jānodrošina pilnvērtīga informācija par viedokļa autoru. Publicējot žurnālista viedokli, tas skaidri jānošķir no faktiem.
- Jau pieminētajā atzinumā Nr. 7/2021 par LTV raidījumu “Aizliegtais paņēmiens”, kurā tika aplūkots jautājums par antivielām pret Covid-19, Ētikas padome nevienprātīgā balsojumā lēma, ka konkrētais pētījums, kas nav veikts ar pienācīgu rūpību, nodara lielāku kaitējumu žurnālistikas kopējai kvalitātei, mazina uzticēšanos profesionāliem medijiem un zinātniekiem, kā arī sociāli nozīmīgā vakcinācijas procesa organizēšanai lielākā mērā nekā palielina sabiedrisko labumu. (*Piezīme: raidījuma tapšanas laikā sabiedrībā bija izplatīti atšķirīgi viedokļi par Covid-19 vakcīnu efektivitāti.*) Lai arī raidījumā šķetinātais ideoloģiskais jautājums par vakcinācijas procesa organizēšanā neatbildētiem un sabiedrības interesi raisošiem jautājumiem ir nozīmīgs un tā padziļināta izpēte ir atbalstāma, no profesionālās ētikas viedokļa ir svarīga raidījuma veidotāju spēja veikt kvalitatīvu zinātnisku izpēti, lai secinājumus balstītu pārbaudītā un zinātniski pamatotā analīzē, nevis spriedumos, kas tiek iegūti no fragmentāras, zinātniski nepamatotas un pretrunīgas informācijas. Tāpat nav pieļaujama atbildības novelšana par neprofesionālas mediju prakses īstenošanu uz trešajām personām, kurām it kā būtu jāatspēko izdarītie secinājumi, jo izpētes rezultāti un secinājumi visupirms kritiski jāizvērtē pašiem pētījuma veicējiem. Ētikas padome kritiski vērtēja žurnālistu iespējas bez speciālām zināšanām īstenot zinātnisko pētniecību jautājumos, kuru zinātniskā izpēte ir komplicēta un notiek atbilstoši kvalificētu speciālistu vadībā. Tomēr, veicot eksperimentus, jebkuras izpētes gadījumā ir stingri jāietur konsekvence datu vākšanas un analīzes laikā, bet secinājumu vispārināšanā ir jāievēro ētikas pamatprincipi, tostarp nepieļaujot maldinošā formā pasniegtas informācijas un pārspīlējumu publicēšanu.

Mazaizsargātas personas, sabiedrības vērtības, virsraksti

Līdzīgi kā mediji, kas izgaismo problēmas sabiedrībā, Ētikas padomē vērsas cilvēki, kas izgaismo problēmas mediju darbībā, norādot uz konkrētām publikācijām un sižetiem. Lai arī šie sūdzētāji nav uzskatāmi par cietušajiem, viņu rūpes par kvalitatīvu un ētisku mediju saturu ir uzteicamas, jo palīdz identificēt problēmas mediju darbā un sekmē šo problēmu apzināšanos un pārspriešanu. Esot iesaistītai Ētikas padomei, mediji daudzos gadījumos ar lielāku nopietnību izvērtē konkrēto materiālu. Savukārt Ētikas padome komentārā vērs medija uzmanību uz aspektiem, kas sekmētu Ētikas principu ievērošanu medija turpmākajā darbā.

Daudziem šādiem iesniegumiem ir kopīgas pazīmes, kas ļauj identificēt vairākus aspektus, kur sabiedrības un mediju uzskati biežāk saduras. Pie šādiem aspektiem jau minēts karš Ukrainā / Krievijas impērijs un Covid-19, bet kā papildu aspektus var nosaukt: mazākaizsargāto aizstāvība, sabiedrības vērtību aizstāvība, virsrakstu sensacionalizēšana.

Mazaizsargātu personu attēlojums

- 2022. gadā komentārā par “Helio Media” kanāla “STV Pirmā” realitātes šovu “Vakariņš ar savējiem” epizodi, kurā bērns lika mutē sviesta nazi, LMĒP Ētikas padome secināja, ka norādītajā epizodē nepilngadīgs bērns parādīts bīstamā situācijā, nerēķinoties, ka vecāki var nebūt spējīgi novērtēt bērnam nodarīto kaitējumu, un skatītāji šādu situāciju var uztvert kā pieļaujamu un atdarināmu. Šādas epizodes iekļaušana raidījumā ir pretrunā ar Ētikas kodeksa vērtību īstenošanu medija darbā. Ētikas kodekss prasa īstenot saudzīgu attieksmi pret mazaizsargātām personām un ievērot īpašu piesardzību darbā ar nepilngadīgajiem. Lai arī raidījumu pēc pasūtījuma bija veidojuši neatkarīgie producenti, Ētikas padomes uzskatīja, ka “Helio Media” ir redakcionālā atbildība par materiālu izvērtēšanu pirms to pārraidīšanas – uzņēmumā ir jābūt izveidotam pastāvīgam mehānismam raidījumu redakcionālajai kontrolei pirms to pārraidīšanas.
- 2023. gadā komentārā par “Helio Media” kanāla “360TV” šova “Ģimene burkā” sižetu, kurā galvenie varoņi pamet savu suni Mailo, piesietu pie ķēdes svešā vietā, Ētikas padome akcentēja divas problēmas – šova “varoņu” cietsirdību un medija lomu un atbildību, kas var būt gan audzinoša un vērtīga, gan bezatbildīga. Ētikas padome šajā situācijā vairāk vērsa uzmanību tieši uz medija lomu. Lai arī pēc sižeta pārraidīšanas, izceļoties sašutumam sabiedrībā, medijs rīkojās un parūpējās, lai suns nonāktu labākos apstākļos, kā arī tika pārtrauktas attiecības ar šova “varoņiem”, Ētikas padomes vērtējumā, medijs šo situāciju nebija apzinājis un risinājis laikus, lai gan bija iespējas to darīt. Lai izvairītos no šādām situācijām, Ētikas padome rekomendē medijiem stiprināt redaktoru lomu un īstenot ciešāku ārpalpojuma veidota satura pārraudzību. Tas palīdz novērst gan nepieņemamu situāciju rašanos filmēšanas laikā, gan dod iespēju vērst par

labu nevēlamus notikumus pirms to pārraidīšanas ēterā. Vienlaikus Ētikas padome atzina, ka par dažādiem problēmjautājumiem un pretrunīgām situācijām ar sabiedrību ir jārunā, tostarp par šāda satura šoviem, rosinot katram indivīdam izvērtēt savas morālās vērtības. Tomēr pat situācijās, kad plānoti vai neplānoti ir tapis satraucošs vai šokējošs šova saturs, pastāv iespējas pilnīgāk informēt auditoriju par aizkadrā notikušo un notikuma tālāko attīstību, piemēram, norādot, ka redzamais bijis inscenējums, ka neviens nav cietis, par to, kāds ir personāžu tālākais liktenis vai notikumu attīstība.

- 2023. gadā, komentējot TV3 raidījuma “Bez Tabu” sižetu par kāpu zonā paštaisītā būdiņā dzīvojošu sievieti, Ētikas padome secināja, ka sižetā nebija nepieciešamības iekļaut konkrētas vietu norādes, jo cilvēks, kas dzīvo publiskā telpā paštaisītā būdiņā, ir mazāk aizsargāts nekā tāds, kurš dzīvo privātā un labiekārtotā īpašumā.
- Atzinumā Nr. 8/2022 Ētikas padome vērsa mediju uzmanību, ka Ukrainas bēgļu vidū var būt lielāka mazaizsargātu personu daļa nekā starp Latvijas iedzīvotājiem, tāpēc materiālos par bēgļiem būtu svarīgi atspoguļot arī pašu ukraiņu skatījumu. Tiesa, šo pieeju nevar gaidīt vai pieprasīt katrā medija veidotajā materiālā par tēmu, taču tā būtu vēlama kopējā tēmas atspoguļojumā.

Sabiedrības vērtību aizskārums

- 2023. gadā Ētikas padome sniedza komentāru par alkohola lietošanas cildināšanu portāla “jauns.lv” publikācijā “Dž. Dž. Džilindžers sasniedz četru promiņu reibumu”. Ētikas padome atzina, ka liela daļa portāla publikāciju ir radītas ar izklaides mērķi, tajās saglabājot pietiekamu brīvību lasītājam pašam veidot savu skatījumu uz atspoguļotajiem notikumiem, tomēr tā uzskatīja, ka šajā publikācijā ir izcelts un atzinīgi novērtēts alkohola pašmērķīgs un pārmērīgs patēriņš. Ētikas padomes skatījumā, veidojot publikācijas par slavenībām un t. s. viedokļa līderiem un tajās piešķirot dzeršanai apbrīnas pilnu vieglumu, alkohola pārmērīga lietošana tiek normalizēta. Informācijas pasniegšana izklaidējošā veidā nemazina šajā publikācijā radīto cildinājumu efektu un nav sociāli atbildīga.
- 2023. gadā Ētikas padome skatīja sūdzību par virsrakstu “Traģiski izdzisusi 17 gadus veca krievu hokejista dzīvība; viņa slepkavas sastopamas arī Latvijā” portālā “jauns.lv”. Lasītāja šo virsrakstu uztvēra kā maldinošu un Latviju nomelnojošu, jo no raksta secināms, ka sportists ir nomiris pēc ērces kodiena Krievijā. Ētikas padomes vērtējumā, virsrakstu veidošana bieži ir radošs darbs – tajos nereti tiek izcelta viena perspektīva, lai tie būtu “sulīgi” un piesaistītu uzmanību; tomēr šajā gadījumā virsraksts bijis pārspīlēts un maldinošs, bet idiomats “slepkavas” lietošana savienojumā ar vārdu “Latvija” aizskar daļu sabiedrības, radot negatīvu tēlu Latvijai. Šajā situācijā, paliekot pie izveidotā virsraksta, korekti būtu bijis rakstīt vārdu “slepkavas” pēdiņās, lai izvairītos no maldīgas virsraksta interpretācijas. Ētikas padome uzskatīja, ka, arī izmantojot tēlainus izteiksmes līdzekļus – metaforas, sakāmvārdus, parunas –, medijam vienmēr būtu jāizvērtē, kāds

var būt uztveres konteksts, kā to uztvers sabiedrība, vai to lietojums atbilst mediju ētikas pamatprincipiem.

- 2022. gadā Ētikas padome komentēja iesniegumu par portāla “jauns.lv” publikāciju “140 kg smagā dziedātāja Lizo demonstrē bezgaumīgāko kāzu kleitu apaļgajām līgavām”. Ētikas padome uzskatīja, ka atsevišķi elementi publikācijā balansē uz ētikas pārkāpumu robežas. Mēģinot piesaistīt lasītāju uzmanību ar kritizēšanu, medijs viegli var pārkāpt robežas, kur par tēru un gaumi izteiktie komentāri var tikt attiecināti uz cilvēka personību, izskatu, un tādā veidā uztiept “akceptējamus” ķermeņa standartus vai to, ko cilvēkiem ar konkrētu ķermeni vajadzētu un nevajadzētu darīt. Robežu pārkāpjot, bieži notiek aizspriedumu un stereotipu kultivēšana, kaunināšana, cilvēka ķermeņa objektivizācija, seksualizācija. Ētikas padomes skatījumā nav runa par to, ka medijs nevarētu izteikt kritiku, bet gan par valodu un veidu, kādā kritika tiek izteikta. Tajā pašā laikā Ētikas padomes sēdes laikā radās diskusijas arī par to, cik svarīgi sabiedrībā zināmiem cilvēkiem sniegt saviem sekotājiem pozitīvus labā stila piemērus, veidojot izpratni par labu gaumi, dabisko dotību samērojamību ar apģērba izvēli, nevis tikai un vienīgi veicinot pilnīgu atbrīvošanos no “kompleksiem”.
- 2023. gadā Ētikas padome skatīja sūdzību par Latvijas Radio radījumu “Ķepa uz sirds” un tam sekojošo publikāciju portālā, kurā dzīvniece labturības jomā Latvija tika pasniegta atpalikušas valsts statusā. Reaģējot uz sūdzību, Latvijas Radio redakcija bija atzinusi neatbilstības un izplatījusi precizējumu. Ētikas padome komentārā norādīja, ka raidījuma veidotāji ir bijuši pavirši un sižetos ir būtiski precīzi citēt avotus, īpaši, kad tiek izteikti skaļi apgalvojumi. Ētikas padomes skatījumā, medijam ir tiesības būt kritiskam pret savu valsti, tomēr kritikai jābūt pamatotai un jēgpilnai. Šajā gadījumā tā nav bijusi samērīga un korekta. Tomēr Ētikas padome neuzskatīja, ka raidījuma veidotājiem bijusi vēlme mazināt Latvijas valstiskumu; drīzāk trūcis prasmes interpretēt un korekti atspoguļot datus.
- 2022. gadā Ētikas padome komentēja sūdzību par publikācijām portālos “jauns.lv” un “la.lv” par “Facebook” platformā populāru video, kuru tā publicētājs pasniedza kā filmētu Rēzeknes novadā. Vēlāk atklājās, ka video filmēts Jakutijā. Šīs publikācijas sākotnēji varētu uzskatīt par t. s. viltus ziņām, bet vēlāk mediji bija reaģējuši uz lasītāju sniegto informāciju par video izcelsmi un rakstu labojuši un papildinājuši. Ētikas padomes vērtējumā, šis gadījums rāda, ka jautājums par publicētās informācijas precizitāti un pārbaudīšanu medijos joprojām ir aktuāls; citā situācijā nepārbaudītas informācijas publicēšanai varētu būt nopietnākas sekas. Informācijas patiesums medijos ir saistīts arī ar sabiedrības uzticēšanos medijiem, bet kļūdu labošanai un fiksēšanai jābūt pašsaprotamai mediju praksei. Tā jāīsteno jau virsrakstu līmenī, piemēram, norādot, ka raksts ir labots vai precizēts, vai papildināts. Vēlams, ka arī rakstā tiek norādīta informācija par to, kādi labojumi ir veikti un kad tie veikti. Visbeidzot, ja kļūda attiecas uz raksta būtību, jāvērtē, vai informācija būtu atsaucama (piemēram, “Apollo.lv” savu publikāciju par lāču cīņu Rēzeknes novadā atsauc, jo atzina par nepatiesu, pamatojoties uz faktu, ka video nav uzņemts Latvijā).

Virsrakstu patiesums

Vairāki iesniegumi bijuši par publikāciju virsrakstiem – to neatbilstību raksta saturam un nepieņemamu saturu virsrakstos, norādot uz maldināšanas un sensacionalizācijas pazīmēm.

- Atzinumā Nr. 8/2023, skatot Jāņa Dombura sūdzību par žurnāla “Privātā Dzīve” vāku, Ētikas padome secināja, ka ar žurnāla vāku dzeltenās preses žanra tradīcijās mēģināts izraisīt interesi par publikāciju, tomēr attēla un teksta lietojums uz tā nav bijis pietiekami precīzs un var maldināt lasītāju. Ētikas padomes loceklis rekomendēja izdevējam ar lielāku rūpību un atbildību strādāt pie žurnāla vāku veidošanas, lai novērstu iespējamo auditorijas maldināšanu, publikācijās skatīto personu aizskārumu un uzturētu dzeltenās preses žanram iespējami labu reputāciju.
- 2023. gadā Ētikas padome sniedza komentāru par portāla “la.lv” virsrakstu “FOTO. Ko mums neparādīja? Karsta ballīte pēc karaļa Čārlza III kronēšanas ceremonijas Vindzoras pilī”. Sūdzētājs rakstīja, ka vārdu “FOTO” virsrakstos lieto, lai apzīmētu fotoreportāžas, bet publikācijā izmantoti mākslīgā intelekta ģenerēti attēli. Savukārt teksti “Ko mums neparādīja?” un “Karsta ballīte pēc karaļa Čārlza III kronēšanas ceremonijas Vindzoras pilī” liekot domāt, ka rakstā/attēlos ir atspoguļoti reālās dzīves notikumi, par kuriem iepriekš sabiedrība nebija informēta, taču publikācija veltīta fiktīvam notikumam. Ētikas padome nonāca pie līdzīga secinājuma, ka virsrakstā saskatāmas sensacionalizācijas pazīmes – tas veidots, lai pievērstu uzmanību publikācijai, bet apvienojumā ar izvēlēto ilustrāciju tas nerada patiesu priekšstatu par raksta saturu. Tādu iespējams iegūt, tikai izlasot raksta ievadu. Tomēr Ētikas padomes skatījumā publikācija bija izklaidējošs materiāls, un pārspīlējumi un uzmanības piesaistīšanas mēģinājumi izklaides mediju vidū ir ierasta prakse, kas tradicionāli tiek pieņemta, balansējot uz ētikas principu robežas. Šajā situācijā Ētikas padomes uzmanību vairāk piesaistīja tieši mākslīgā intelekta veidota satura izmantošana publikācijā. Ētikas padome pauda atbalstu mākslīgā intelekta regulācijai un nepieciešamībai marķēt mākslīgā intelekta veidotus materiālus medijos, lai izvairītos no maldināšanas. Piemēram, skaidri norādīt, ka runa ir par fiktīviem notikumiem vai mākslīgā intelekta veidotiem attēliem, inscenējumiem.
- 2024. gadā Ētikas padome komentārā par portāla “nra.lv” publikāciju “Eiroparlamenta vēlēšanas parādīs – cik mums “noderīgo” un cik “īsto” (idiotu)” secināja, ka provocējošais virsraksts izriet no raksta satura – autora pārspriedumiem par riskiem, ko neatkarīgi no etniskās izcelsmes rada cilvēki, kas izrāda lojalitāti un pieļāvīgu attieksmi Putinam un viņa impēriskajiem projektiem. Šajā saistībā autors apspēlēja politiskā žargona terminu “noderīgs idiots”. Tas ir pausts kā viedoklis, turklāt visa publikācija ir veidota kā viedokļa raksts, kādos vārda brīvības robežas ir plašākas un izplatīta ir arī satīra, asa kritika, hiperbolas un tēlaini izteiksmes līdzekļi.
- 2023. gadā Ētikas padome skatīja sūdzību, ka virsraksts “Bēgļu atbalstītājam Ievai Raubiško draud sods par palīdzību Baltkrievijas pierobežā” portālā “LSM.lv” ir maldinošs un tendenciozs, jo sods draud nevis par “palīdzību”, bet par iespējamiem likuma pārkāpumiem. Ētikas padome secināja, ka virsraksts veidots, balstoties uz raksta saturu. Žurnālistikas valoda atšķiras no normatīvo aktu valodas, un tajā ir pieļaujamas

atkāpes no oficiāliem juridiskiem terminiem, lai padarītu sižeta valodu vieglāk uztveramu auditorijai. Virsraksts lakoniski pēc būtības raksturo publikācijā parādīto situāciju, bet publikācijā ir korekti atspoguļots Latvijas Radio sižets, kas ietver visus tematam būtiskos argumentus un viedokļus, to skaitā Ievas Raubiško, prokuratūras, Valsts robežsardzes, ANO Bēgļu aģentūras pārstāvniecības Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs viedokļus un skatījumus. Publikācijā arī sniegta juridiski precīza informācija, par kādiem konkrētiem krimināllikuma pantiem uzsākta lieta un kā tā laika gaitā ir mainījusies.

- 2023. gadā, skatot sūdzību par interviju portālā “delfi.lv”, kurā intervētais atbildēs pielīdzināja labējās partijas nacistiem un medijs šo citātu izmantoja arī raksta nosaukumā (Igaunijā dara citādi. 'Mērķis ir nepieļaut nacistu nonākšanu pie varas Eiropā'), Ētikas padome puda viedokli, ka publikācijā nav saskatāms Ētikas kodeksa pārkāpums – žurnālists bija uzdevis korektus, netendenciozus jautājumus, turklāt virsrakstā, lietojot pēdiņas un pie tā publicējot intervētā fotogrāfiju, norādīts, ka ir izmantots citāts no intervijas. Lai gan vārds “nacisti” sabiedrībā tiek plaši lietots vietā un brīžiem diemžēl nevietā, turklāt katram šo jēdzienu lietojot ar atšķirīgu nozīmi, žurnālistam nav pienākuma apšaubīt intervētā viedokli un atziņas.
- 2022. gadā Ētikas padome skatīja sūdzību par “tvnet.lv” publikācijas virsrakstu un ievadu: “Kā kristiešu sekta kļuva par iemeslu Japānas bijušā premjera Abes slepkavībai”. Sūdzībā bija norādīts, ka vārda “kristiešu” lietojums t. s. Mūna sektas raksturošanā ir nevietā un rakstā nav nekāda pamatojuma, kas dotu iemeslu šo sektu dēvēt par kristiešu sektu. Ētikas padome atzina, ka virsrakstos ir svarīga precizitāte un šajā gadījumā var būt svarīgi izšķirt, vai t. s. mūnisti ir pieskaitāmi un dēvējami par kristiešiem. Tomēr Ētikas padome uzskatīja, ka šajā gadījumā ir svarīgāk uz rakstu raudzīties kopumā, ņemot vērā sūdzētājas teikto, ka, atskaitot virsrakstu un ievadu, publikācijas saturs šķiet kvalitatīvs.

Sensitīvu tēmu skaidrošana

Skatot sūdzības par sarežģītiem un jūtīgiem jautājumiem, pat situācijās, kad nav konstatēts pārkāpums, Ētikas padome nereti medijiem rekomendē labāk skaidrot tēmu, lai mazinātu nevajadzīgi saasinātu emociju kultivēšanu un novērstu neprecīzas un kļūdainas mediju materiāla interpretācijas.

- Atzinumā Nr. 2/2020 par “Re:Baltica” rakstu “Kā NA biedri draudzējas ar Ukrainas galēji labējiem” Ētikas padome sākotnējā raksta nosaukumā saskatīja atsevišķas sensacionalizācijas un pārspīlējuma pazīmes. Ētikas padome uzsvēra, ka sākotnējā rakstā “Kā NA biedri draudzējas ar Ukrainas galēji labējiem” trūkst skaidrojuma par sensacionalizācijas pamatojumu, ko Ētikas padome guva, iepazīstoties ar autoru skaidrojumu un nākamo rakstu “Kādēļ mēs par to rakstījām”. Ētikas padome ieteica mediju materiālos jau sākotnēji uzsvērt kontekstu, kas sabiedrībai skaidrotu sensacionalizācijas vai pārspīlējuma lietojumu. Politiski sensitīvos jautājumos

rekomendējams piesardzīgāk izvēlēties valodiskos apzīmējumus, izvairoties no sensacionalizēšanas, pārspīlējuma un nevajadzīgi saasinātu emociju kultivēšanas, tādējādi stiprinot Ētikas kodeksa 4.1. punkta principu veiksmīgu piemērošanu mediju praksē. Medijiem pēc iespējas jācenšas nepieļaut sensacionalizāciju, ievērojot aplūkoto notikumu sensitīvo kontekstu, kas var būt par pamatu neprecīzām un kļūdainām mediju materiāla interpretācijām.

- Atzinumā Nr. 14/2021 par “rebaltica.lv” un “tvnet.lv” publicēto rakstu “Danusēvičam nav taisnība – preču klāstu lielveikalos ierobežo arī citur ES” (raksts par Covid-19 pandēmijas aktualitātēm) Ētikas padome nekonstatēja Ētikas kodeksa pārkāpumus, bet vērsa uzmanību, ka mediju materiālā iekļauto vēstījumu nepārprotamībai būtu lietderīgi precīzi iezīmēt pētāmo jautājumu tvērumu, kā arī jautājuma vērtējumam nozīmīgas nianšes, lai izvairītos no auditorijas saasinātas reakcijas par medija materiālā izdarītajiem secinājumiem.

Trešās puses viedokļa atspoguļošana

Personas tiesības uz atbildi

Viens no žurnālistikas pamatprincipiem ir t. s. tiesības uz atbildi. Izplatot par kādu personu kritisku informāciju, medijam jātiecas atspoguļot arī šīs personas viedokli. Tas sekmē informācijas daudzveidīgumu un patiesumu. Mediju praksē situācijas, kad kāda persona tiek kritizēta, ir daudzveidīgas – ir dažādi mediju formāti, dažādi publikāciju un sižetu žanri, dažādi informācijas ievākšanas un publicēšanas ātrumi, atšķirīgs tēmas atspoguļojuma izvērsuma plašums un noturība dienaskārtībā, personu sasniedzamība komentāram –, tāpēc nevar runāt par šī principa automātisku lietošanu, bet gan par īstenošanu atbilstīgi konkrētajai situācijai.

- Atzinumā Nr. 15/2021 par publikāciju portālā “irliējaja.lv” secināts, ka medijs bija sagatavojis kritisku materiālu par kādu personu, balstoties uz citu personu sniegto informāciju, bet nebija centies sazināties ar kritizēto personu, tādā veidā liedzot tai t. s. tiesības uz atbildi. Lai arī medijs sevi centās attaisnot ar skaidrojumu, ka kritizētā puse pati nav vērsusies pie tā, lai izklāstītu savu viedokli, Ētikas padome vērsa uzmanību, ka profesionālā žurnālistikas prakse un Biedrības Ētikas kodeksa 4.2. un 4.6. punkts paredz medija pienākumu veidot pēc iespējas objektīvu medija materiālu, uzklaušot aplūkojamajā jautājumā iesaistīto personu viedokli pat gadījumā, ja šāds viedoklis šķiet personiski nepieņemams. Pat tad, ja visi aplūkotajā situācijā iesaistīto pušu apsvērumi nav pilnā apmērā atspoguļojami sagatavojamajā medija materiālā, iesaistes pušu proaktīvai uzklaušīšanai ir būtiska loma ētiskā mediju praksē.
- Atzinumā Nr. 12/2021 skatīta kādas personas sūdzība par rakstiem, kuros vēstīts par kriminālprocesu, kurā viņš apsūdzēts, un viņa pārstāvēto uzņēmumu darbību. Persona

norādīja, ka mediji nav vaicājuši viņa viedokli un viņš nepiekrīt rakstā minētajiem apsūdzības atreferējumiem. Uzklusot medija argumentus par to, ka ziņu aģentūras “Leta” sagatavotajā materiālā minētā apsūdzības nopietnība, atreferējumi no apsūdzības un nodokļu parādu lielums liecina par informācijas svarīgumu sabiedrībai, Ētikas padome uzskatīja, ka ziņa, kura apraksta tiesvedības procesu, neapšaubāmi un nepārprotami norāda, ka lietā pastāv strīds par sūdzētāja vainu tam inkriminētajā apsūdzībā, un lēma, ka šajā situācijā nav pārkāpts Ētikas kodekss. Tāpat Ētikas padome norādīja, ka aplūkotajā gadījumā Ētikas padomes rīcībā nav, kā arī tai nav iespējas iegūt pietiekamu informāciju, lai vērtētu pirmstiesas izmeklēšanas gaitā iegūtos pierādījumus un rakstā iekļautajā apsūdzības atreferējumā norādīto ziņu atbilstību patiesībai.

- Atzinumā Nr. 6/2023 Ētikas padome skatīja bijušā muitas darbinieka sūdzību par publikāciju laikrakstā “Latvijas Avīze”, kurā bija citēta kādas personas liecība tiesā, ka sūdzētājs viņai licis ņemt kukuļus. Sūdzētājs norādīja, ka tas neatbilstot patiesībai un ir apmelojoši, turklāt medijs nebija prasījis un iekļāvis viņa viedokli. Pēc sūdzības saņemšanas medijs publikāciju papildināja un paskaidroja, ka minētā krimināllieta tika skatīta atklātās tiesas sēdēs un nevienam no lietas dalībniekiem par to, ko persona liecināja par bijušo muitas darbinieku, nebija nekādu papildu jautājumu vai iebildumu. Krimināllietā arī netika pieņemts nekāds blakus lēmums par liecinieces saukšanu pie kriminālatbildības par apzināti nepatiesu liecību. Ētikas padomes skatījumā redakcijas veiktais papildinājums publikācijā bija izsmelošs.
- Atzinumā Nr. 16/2021 Ētikas padome izskatīja sūdzību par portāla “nra.lv” publikāciju. Sūdzētājs norādīja, ka tajā ietvertā informācija ir balstīta tikai uz konkrētā žurnālista minējumiem un pieņēmumiem, ir ar nepatiesām ziņām, ar tendenciozi negatīviem emocionāliem vērtējumiem bez sasaistes ar reāliem faktiem, tādējādi radot nepatiesu un negatīvu tendētu priekšstatu gan par konkrētiem projektiem, gan par vēja enerģijas industriju vispār. Sūdzētājs norādīja: lai arī virsraksts ir vispārīgs, raksta saturs ir pamatā nevis par nozari, bet vērsts pret konkrētu komersantu, un autors ar uzņēmumu nav sazinājies, lai precizētu vai noskaidrotu tos faktus, kas rakstā skar sūdzētāju un tā plānoto darbību. Ētikas padome rakstā konstatēja vairāku Ētikas kodeksa punktu pārkāpumus, tostarp secināja, ka rakstā nav iekļauti tajā pausto apgalvojumu pamatojoši avoti, dokumenti vai citi pierādījumi un nav prasīts iesniedzēja viedoklis. Lai arī raksta virsrakstā tā tēma ir vispārināta un raksts dēvēts par pētījumu, tajā pārsvarā aplūkoti konkrētā uzņēmuma projekti, tādējādi tā viedokļa uzklauššana būtu nepieciešama.

Trešās puses viedokļa atspoguļošana – pienākums vai izvēle?

- 2020. gadā Ētikas padome atbildēja uz NEPLP lūgumu izvērtēt “Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrības” iesniegumu par LTV raidījumu “Aizliegtais paņēmiens. Tautas kalpu atbildība”. Raidījuma veidotāji bija intervējuši arodbiedrības pārstāvi, bet nebija interviju iekļāvuši raidījumā. Ētikas padome skaidroja, ka nevienā raidījumā vai citā medija materiālā nav iespējams vienlaikus nodrošināt visu iesaistīto

pušu pausto viedokļu un argumentu uzskaitījumu vai atspoguļojumu. Raidījuma veidotājiem, ievērojot medija redakcionālās neatkarības principu, jānodrošina daudzpusīgs notikumu atainojums, bet ne vienmēr pilnīgi visu pausto argumentu invertējums. Ētikas padome nekonstatēja, ka raidījumā nebūtu pārstāvēts viedoklis par nepieciešamību izpildīt sākotnējo Saeimas lēmumu par atalgojuma celšanu, taču secināja, ka raidījuma ievirze vairāk koncentrēta uz jautājuma politiskajiem aspektiem. Tādējādi Ētikas padome nekonstatēja, ka arodbiedrības pārstāvja intervijas tiešai neiekļaušanai raidījumā būtu negatīvas sekas attiecībā uz viedokļu daudzveidības nodrošināšanu aplūkotajā raidījumā. Ētikas padome rada pārliecību, ka arodbiedrības viedoklis, raidījuma veidotāju ieskatā, vajadzīgajā apjomā tika ņemts vērā raidījuma sagatavošanā.

- Atzinumā Nr. 6/2021, skatot uzņēmuma sūdzību, ka žurnāla “Ir” publikācijā tā sniegtās atbildes izmantotas selektīvi, ne pilnā apjomā, Ētikas padome pievienojās medija viedoklim, ka žurnālista pienākums ir atspoguļot saņemtās informācijas būtību un izcelt svarīgāko, nevis publikācijā vārds vārdā ievietot saņemtās atbildes.
- Atzinumā Nr. 4/2021, skatot uzņēmuma sūdzību par rakstu žurnālā “Likums un Taisnība” un interneta vietnē “Kas Jauns”, Ētikas padome secināja, ka raksta veidošanā uzklauts abu pušu viedoklis, kas atspoguļots arī rakstā, kurš vispusīgi aplūko radušos konfliktsituāciju. Ētikas padome uzsvēra, ka mediju publikācijās nav iespējams nodrošināt pilnīgi visu konfliktā iesaistīto pušu pausto apsvērumu uzskaitījumu un analīzi. Mediju publikācijās jāiekļauj pušu viedoklis un paustie argumenti tiktāl, lai nodrošinātu pēc iespējas objektīvu un daudzpusīgu aplūkotā notikuma atspoguļojumu.
- Atzinumā Nr. 4/2020 Ētikas padome skatīja sūdzību, ka portāls “tvnet.lv” pēc publikācijas bez paskaidrojuma atteicies publicēt rakstā skartās puses viedokli, tādā veidā pārkāpjot sabiedrības tiesības saņemt daudzveidīgu informāciju. Ētikas padome skaidroja, ka daudzveidības princips neparedz obligātu visu viedokļu iekļaušanu. Viedokļa iekļaušana atkarīga gan no komentētā medija materiāla formāta, gan sniegtā komentāra saturiskās jēgas. Vienlaikus Ētikas padome vērsa uzmanību, ka, ievērojot Biedrības Ētikas kodeksa 4.7. punktā nostiprināto cieņas principu, medijiem ir jāvelta īpaša uzmanība saskarsmei ar mediju materiālos aplūkotām pusēm. Ja sižetā vai publikācijā ir iesaistītas vairākas puses, tas rada iespējamību, ka tām ir vēlme paust arī savu, iespējams, atšķirīgu viedokli. Pat gadījumā, ja medijs npublicētu izteikto viedokli, komentāra sniedzējam pēc iespējas jāsaņem medija vērtējums par viedokļa vai komentāra neatspoguļošanas pamatojumu.

Privātums

Privātuma jēdziens ir plašs un var ietvert personas tiesības uz privāto dzīvi, privātīpašuma neaizskaramību, korespondences un personas datu aizsardzību utt. Vairāki Ētikas padomes

atzinumi rāda, ka atsevišķās situācijās ar sabiedrības interesēm ir attaisnojama tādu žurnālistikas paņēmienu izmantošana, kas nebūtu pieļaujama citās situācijās, to skaitā privātuma pārkāpšana.

Tragēdijas adreses publiskošana

- 2020. gadā vēstulē Tiesībsargam Ētikas padome sniedza atzinumu par mediju materiālu, kurā žurnālisti, ziņojot par kādu senāku traģisku notikumu, bija atklājuši konkrētu nekustamo īpašumu un tā adresi. Ētikas padome pauda viedokli, ka medijam nebija nepieciešamības rādīt konkrēto nekustamo īpašumu un, jo īpaši, paziņot tā adresi. Vēl jo vairāk tas nebija nepieciešams, zinot, ka īpašumam ir mainījies īpašnieks. Sabiedrības ieguvums no konkrētā īpašuma identificēšanas, jo īpaši ilgākā laikā pēc traģiskā notikuma, nav lielāks par kaitējumu, kas tiek nodarīts pašreizējiem īpašniekiem, proti, sabiedrības interese par konkrētā notikuma norises vietu informācijas izplatīšanas brīdī nav tik ievērojama, lai radītu kaitējumu nekustamā īpašuma šā brīža īpašniekam.

Slepena filmēšana bērnodārzā

- Atzinumā Nr. 17/2020 Ētikas padome vērtēja Latvijas Televīzijas raidījuma “Aizliegtais paņēmiens” uzdevumā veikto slēpto filmēšanu bērnodārzā un uzfilmētā materiāla fragmentu demonstrēšanu raidījumā. Ētikas padome nekonstatēja pārkāpumu, jo, lai arī filmēšana nebija saskaņota, sižetā izmantotajos slēpti filmētajos video materiālos gan pedagogu, gan bērnu sejas bija aizklātas, tādējādi nodrošinot samērīgu līdzsvaru starp tiesībām uz personu privāto dzīvi (tostarp personas datu aizsardzību) un tiesībām uz vārda un informācijas brīvību.

Sarakstes un sarunu publicēšana

- Atzinumā Nr. 2/2021 Ētikas padome skatīja sūdzību par to, ka TV3 raidījuma “Bez Tabu” sižetā iekļauta tendencioza informācija un pārkāptas sūdzētājas tiesības uz privātumu. Sūdzētāja norādīja, ka sižetā bez viņas piekrišanas tika publicēta privāta sarakste, žurnālists neesot viņu informējis, ka savstarpējā telefona saruna tiek ierakstīta, kā arī netika dots laiks, lai sagatavotos intervijai. Sūdzētāja nav piekritusi ierakstītās sarunas izmantošanai sižeta sagatavošanā, bet viņas iesūtītais rakstveida paskaidrojums sižetā nav atspoguļots. Sižetā ticis nosaukts sūdzētājas vārds, uzvārds, darbavieta un amats, kas, viņas ieskatā, nebija nepieciešams, lai nodrošinātu sabiedrības intereses. Ētikas padome secināja, ka sižets bija veidots par sabiedrībai nozīmīgu jautājumu,

attēlojot nievājošu un nihilistisku attieksmi pret sabiedrības veselību un Covid-19 pandēmijas ierobežošanai noteiktajiem ierobežojumiem un piesardzības pasākumiem. Pēc Ētikas padomes domām, mediju pienākums ir atspoguļot informāciju par sabiedrībai īpaši svarīgiem jautājumiem un notikumiem, tostarp saistībā ar Covid-19 pandēmiju, kas ir tiešā veidā saistīta ar sabiedrības veselības riskiem, tamdēļ tā skar un interesē ļoti plašu sabiedrības loku. Ētikas padomes ieskatā, nevarēja secināt, ka sūdzībā norādītā sižeta sagatavošanā būtu pārkāpts Ētikas kodekss, jo ir būtiski parādīt dažādus sabiedrībā valdošus aizspriedumus par slimības nopietnību un iespējamo ietekmi uz jebkuras personas veselību. Lai arī likuma “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 7. panta 3. daļā paredzēts aizliegums publicēt personu korespondenci bez to piekrišanas, Ētikas padomes ieskatā, sabiedrībai ir tiesības iegūt pilnvērtīgu informāciju par sabiedrības drošībai bīstamām situācijām. Ētikas padomes vērtējumā, aplūkotajā situācijā sabiedrības ieguvums no informācijas atspoguļošanas sižetā bija lielāks nekā konkrētajai personai iespējamais kaitējums. Vienlaikus Ētikas padome uzsvēra, ka korespondences izmantošana aplūkotajā sižetā pierāda tajā izteikto apgalvojumu atbilstību patiesībai, tomēr kopumā korespondences publicēšana būtu pieļaujama tikai galējas nepieciešamības gadījumā, jo personu korespondences publicēšana var radīt ievērojamu kaitējumu privātpersonu interesēm.

Iekļūšana privātīpašumā

- Atzinumā Nr. 10/2023 Ētikas padome skatīja sūdzību par to, ka žurnālisti, nesazinoties ar īpašnieku, iekļuvuši viņam piederošā lauku īpašuma teritorijā un filmējuši. Žurnālisti atvainojās un skaidroja, ka notikušais nav darīts ļaunprātīgos nolūkos, bet vienīgi ar nolūku dokumentēt nozīmīgu industriālu mantojumu, turklāt viņi uzmeklējuši vēsturiskās stacijas ēkas tagadējā īpašnieka tālruņa numuru un uz to zvanījuši vairākas dienas pa vairākām reizēm, taču īpašnieku tā arī nav izdevies sazvanīt. Pie īpašuma arī nav bijušas informatīvas zīmes, kur sākas privātīpašums, vai aizliedzošas, ka tālāk nedrīkst doties. Filmējuši tikai dokumentēšanas nolūkā un uzturējušies malīnā, bijušās stacijas ēkas fasādes pusē, neko neaiztiekot un nekur citur neejot. Iepazīstoties ar skaidrojumiem, Ētikas padome raidījumā nesaskatīja Ētikas kodeksa pārkāpumu un aicināja sūdzētāju pieņemt žurnālistu atvainošanu.

Informācija par intīmām attiecībām

- Atzinumā Nr. 1/2021 Ētikas padome skatīja kāda cilvēka sūdzību, ka mediji bija ziņojuši par tā kādreizējām attiecībām ar otru cilvēku. Ētikas padome secināja, ka mediji bija pārliecinājušies, ka otrs cilvēks jau bija atklājis informāciju par attiecībām ar sūdzētāju,

tostarp skaidrojot tās savā grāmatā. Ētikas padome nekonstatēja Ētikas kodeksa pārkāpumus publikācijās un skaidroja, ka mediju pienākums ir atspoguļot patiesu un pilnvērtīgu informāciju, pēc iespējas pārliecinoties par publicētās informācijas atbilstību faktiem.

Personas sociālo mediju ierakstu izmantošana

Ētikas padome ir skatījusi vairākas sūdzības, kur cilvēki cita starpā sūdzējušies, ka medijs bez saskaņošanas publikācijās ir iekļāvis informāciju, ar ko viņi publiski dalījušies sociālajos medijos, tostarp publiskojis citu cilvēku pievienotos komentārus pie viņu ierakstiem.

Situācijas un cilvēku motivācijas, publiski daloties ar informāciju, var būt ļoti dažādas, taču, Ētikas padomes ieskatā, medijiem ir tiesības izmantot publisku informāciju. Tāpēc, publicējot informāciju sociālās saziņas vietnēs, īpaši publiski pieejamas informācijas statusā, cilvēkiem nepieciešams apzināties, ka tie nevarēs izvēlēties, kā tā izplatīsies tālāk, tiks interpretēta un vai nonāks medijos, netiks nokopēta, pārstāstīta u. tml. Medijiem var būt dažādi apsvērumi ziņu izmantošanai, piemēram, tās var būt sabiedriski nozīmīgas, informācijas avots jau tiek uztverts kā publiska persona, kurai privātās dzīves robežas ir daudz šaurākas.

Medijiem, kas izmanto sociālās saziņas vietnēs cilvēku publiskoto informāciju, Ētikas padome rekomendē rūpēties par savu publikāciju kvalitāti un medija pievienoto vērtību to saturā, kas īstenojams, piemēram, ar faktu pārbaudi, informācijas precizēšanu, papildu ziņu ievākšanu. Lai arī mediji daudzos gadījumos paļaujas uz citur reiz publicētās informācijas patiesumu un nesazinās ar avotiem, informācija ne vienmēr izrādās patiesa. Arī situācijās, kad medijiem interesējošu informāciju sociālajos medijos publisko nozieguma upuris, lielāka iejūtība no žurnālistu puses un sazināšanās ar upuri palīdz veidot cieņpilnas attiecības starp informācijas avotiem un medijiem, sekmē uzticēšanos medijiem un palīdz tiem labāk īstenot savas funkcijas.

- Šādas situācijas skatītas Ētikas padomes atzinumos Nr. 5/2024 un 4/2024.

Noziegumu upuri un liecinieki

Informācijas publiskošana par nozieguma upuriem ir saistīta ar vairākiem aspektiem, tostarp personas datu aizsardzību, cieņas principu, sabiedrības interesēm, informācijas izplatītību.

- 2023. gadā atbildē Tiesībsargam par iespējamiem mediju ētikas pārkāpumiem saistībā ar noslepkavotās sievietes vārda un viņas nepilngadīgā dēla vārda publiskošanu ziņu portālā “nra.lv”, Ētikas padome atzina, ka žurnālistikā ir pieļaujamas situācijas, kad sabiedrības interesēs ir būtiski atklāt arī tādu informāciju, uz ko attiecas atklāšanas ierobežojumi, tomēr, skatot konkrēto publikāciju, daļa Ētikas padomes locekļu uzskatīja,

ka nebija nepieciešamības publikācijā minēt bērna vārdu, ne arī pievienot norādi, ka tas ir vecākais bērns. Šāda nepieciešamība arī neizriet no raksta mērķa. Slep kavu raksturojošo informāciju medijs varēja sniegt, minimizējot par bērnu izpaustās ziņas un ievērojot augstāku piesardzību, kas ir nepieciešama situācijās, kad tiek iegūta, apstrādāta un izplatīta informācija par bērniem un nepilngadīgajiem. Pastāv iespēja, ka, atklājot papildu informāciju par bērnu, bērnam tiek radīta papildu psiholoģiska slodze. Savukārt citi Ētikas padomes locekļi uzsvēra, ka publikācijā bērna vārds izmantots, precīzi citējot advokātes arhīvā saglabājušos noslepkavotās sievietes pierakstus, kuros viņa detalizēti raksturo vajātāja darbības. Nelabvēlīgās sekas, kas pēc raksta publicēšanas var iestāties personai – nepilngadīgam bērnam –, ir vērtēamas kā maziespējamā, norādīja daži padomes locekļi, uzsverot, ka vietējā kopienā bērna vārds, kā arī citi valsts nenovērstās traģēdijas apstākļi visdrīzāk ir detalizēti zināmi. Lai arī personas dati publikācijā tika atklāti, citējot advokāti, Ētikas padomes ieskatā, žurnālistam bija tiesības veikt tajos redakcionālus labojumus un personas datu aizsardzības nolūkā minimizēt informāciju. Šajā gadījumā informācijas minimizēšana netika veikta. Tomēr, vadoties no fakta, ka medijs informāciju par bērnu no publikācijas ātri ir dzēsis, Ētikas padome secināja, ka medijs apzinās, ka publikācijā minēto bērna vārdu varētu traktēt kā tiesības uz personu privāto dzīvi (personas datu aizsardzību) aizskārumu, un pats to ir novērsis atbilstoši Ētikas kodeksa 6.2. panta prasībām.

- Atzinumā Nr. 3/2024 Ētikas padome skatīja sūdzību par žurnāla “Privātā Dzīve” publikāciju, kas vēstīja, ka, atpūšoties Indijas kūrortā, latviešu horeogrāfs neplānoti uzrunāts un kā aktieris iesaistījies vietējās filmas uzņemšanā – filma ir par šajā kūrortā nogalinātās latvietes slepkavību, kas notikusi pirms dažiem gadiem. Sūdzībā tika apgalvots, ka šajā publikācijā ir detalizēta un sensacionāli veidota informācija par notikumu, kas ir filmas pamatā, nogalinātā sieviete ir saukta vārdā un uzvārdā un, ģimenes ieskatā, detalizācija par nozieguma paveikšanu un nogalinātās personas nosaukšanu vārdā un uzvārdā ir gan mirušās piemiņas aizskārumus, gan sāpīgs atgādinājums par slepkavības nežēlīgumu ģimenei un tuviniekiem. Ētikas padome secināja, ka, informējot lasītājus par horeogrāfa iesaisti filmā un tās tapšanas gaitu, žurnāls ir sniedzis ļoti minimālu informāciju par pašu noziegumu, bet raksta autora un intervētā attieksme pret nogalināto ir bijusi cieņpilna un noziegumu nosodoša. Ņemot vērā, cik plaši un detalizēti informācija par noziegumu bija izskanējusi pirms dažiem gadiem, Ētikas padome publikācijā nesaskatīja Ētikas kodeksa pārkāpumus. Vienlaikus Ētikas padome pauda uzskatu, ka medijiem šādās situācijās materiālu veidošanas gaitā rūpīgi jāizvērtē, cik būtiski publikācijas mērķim ir tajā iekļaut privāto informāciju par nozieguma upuriem, piemēram, uzvārdu, neraugoties uz to, ka šī informācija bijusi publiska. Ja nav īpašas nepieciešamības pēc šādas informācijas, no tās atkārtotas publiskošanas ieteicams izvairīties, jo šādi atgādinājumi cietušā tuviniekiem var radīt sāpes, tāpat arī neērtības, jo kādam nezinātajam tā var sniegt norādi un likt izdarīt minējumu par radnieku, uzvārda brāļu un māsu saistību ar traģisko noziegumu.
- Atzinumā Nr. 3/2023 Ētikas padome vērtēja TV3 raidījuma “Bez Tabu” sižetu par jauniešu vardarbību skolā. Ētikas padomē bija vērsies kāda skolēna vecāks, apgalvojot, ka ar sižetu tiek nodarīts emocionāls kaitējums notikušā aculieciniekam, žurnālisti nav pārbaudījuši informāciju, sižets ir nepietiekami objektīvs, nav ievērota piesardzība darbā

ar nepilngadīgajiem un konfidencialitāte. Ētikas padome secināja, ka sižets vēsta par vardarbību skolā jauniešu vidū kā problēmu un žurnālisti uzskatījuši tēmu par pietiekami svarīgu sabiedrībai, lai par to veidotu sižetu. Veidojot sižetu, žurnālisti centušies noskaidrot amatpersonu un ekspertu viedokļus, respektējuši iesaistīto pušu privātumu, savukārt konflikta ilustrācijai izmantots nevis oriģinālais video no notikuma, kas bijis pieejams žurnālistiem, bet inscenējums. Tāpat, veidojot sižetu, žurnālisti ir strādājuši korekti un ar pietāti pret bērniem. Ētikas padome secināja, ka raidījuma veidotāji nav pārkāpuši Ētikas kodeksu.

Kultūras ministrija

Materiāls sagatavots 2024. gada oktobrī ar Kultūras ministrijas finansiālu atbalstu.